

Nr 266.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa åtgärder
för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande;
given Stockholms slott den 21 mars 1930.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 mars 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDBIK, BORELL, VULT VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Johansson, anför efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

Med anledning av inom riksdagens andra kammare väckta motioner (nr 384 och 387) anhöll riksdagen i skrivelse den 8 juni 1928 (nr 375), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande jordbrukets ekonomiska läge samt angående de åtgärder, som kunna och böra vidtagas i syfte att höja jordbrukets ekonomiska bärkraft därhän, att förutsättningar skapas för att jordbrukets arbetare må komma i åtnjutande av bättre levnadsvillkor. Vidare anhöll riksdagen i anledning av inom båda kamrarna väckta motioner (I: 119 och 177 samt II: 202) i skrivelse den 9 maj 1928 (nr 9 A) om utredning rörande de åtgärder, som kunna vara erforderliga för avhjälpan av de i vissa avseenden otillfredsställande förhållanden, som för närvarande råda i fråga om smörexporten, samt, i den mån så kunde finnas erforderligt, om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

På grund av riksdagens ifrågavarande skrivelser bemyndigade Kungl. Maj:t den 18 juli 1928 chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst sju utredningsmän att, under beaktande av vad riksdagen anförte och vissa av departementschefen angivna närmare riktlinjer, verkställa utredning rörande jordbrukets ekonomiska läge samt angående de åtgärder, som må kunna vidtagas i syfte att höja jordbrukets ekonomiska bärkraft till förbättrande av deras ställning, som hava sin utkomst av jordbruksarbete. I enlighet med nämnda bemyndigande tillkallades den 20 december 1928 såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren D. H. Pettersson, Bjälbo, tillika ordförande, ledamoten av statens egnahemsstyrelse lantbrukaren N. Adler, Nykvarn, direktören i skånska lantmännens centralförening m. b. p. a. godsägaren C. F. Beckman, Branstagård, Vollsjo, ledamoten av riksdagens andra kammare friherre S. H. F. Lilliecreutz, Jönköping, ledamoten av riksdagens första

kammare godsägaren B. H. von Stockenström, Änhammar, Dunker, samt ledamoten av riksdagens andra kammare hemmansägaren G. Strindlund, Skedom, Sollefteå. Sedan Beckman på därom gjord framställning entledigats från uppdraget, tillkallades den 31 maj 1929 såsom ytterligare utredningsmän ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren A. A. Pehrsson, Bramstorp, Södra Åby, samt lantbruksakademiens sekreterare professor Th. V. E. Björkman. Utredningsmännen hava antagit benämningen *jordbruksutredningen*.

Beträffande sättet för utredningsarbetets bedrivande framhöll föredragande departementschefen vid frågans behandling i statsrådet, att det med hänsyn till ämnets omfattning och den tid, undersökningen i sin helhet kunde komma att taga, syntes lämpligt, att, därest inom viss del av ämnet särskilt förslag tidigare befunnes böra upprättas, detta förslag borde framläggas för sig till möjliggörande av snara åtgärders vidtagande. I enlighet med anförda direktiv har jordbruksutredningen den 6 februari 1930 avgivit betänkande och förslag angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande (Statens offentliga utredningar 1930:4). För betänkandets innehåll blir jag i tillfälle att senare något närmare redogöra i samband med de olika förslag, som på grundval av betänkandet komma att framläggas.

Över jordbruksutredningens förslag hava *infordrade utlåtanden* avgivits av lantbruksstyrelsen efter hörande av svenska smörprovningarnas styrelse och hushållningssällskapens förvaltningsutskott, kommerskollegium efter hörande av vissa handelskamrar, statskontoret, järnvägsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, fullmäktige i riksgäldskontoret, centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, lantbruks- och mejeriiinstitutet vid Alnarp, ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges redareförening, Sveriges smörexportfirmors förening, sydsvenska smörexportföreningen, skånska smörexportföreningen, mjölkcentralen, lantmännens mjölkförsäljningsförening u. p. a., svenska mjölkintressenters upplysningsförening, svenska mejerikonstulntföreningen, allmänna svenska mejeristföreningen, hamndirektionerna i Malmö och Hälsingborg, Halmstads hamnstyrelse och Göteborgs hamnstyrelse.

Vidare hava framställningar med avseende på jordbruksutredningens förslag ingivits av länsstyrelsen i Hallands län, Sveriges ostengrossistförening, Halmstads handelsförening, mejeriernas centralförening m. fl., Halmstad, och vissa mejeriföretag i norra Halland.

Jordbruksutredningens förslag hava i huvudsakliga delar tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga infordrade utlåtanden. Ändringsförslag och erinringar i enskilda punkter hava dock från skilda håll framförts, vilka skola närmare beröras i det följande vid de särskilda förslagens behandling.

Jordbruksutredningens förslag hava sedermera varit föremål för *översättning inom jordbruksdepartementet*.

Då jag nu för Kungl. Maj:tt framlägger detta ärende, torde först en kort översikt, huvudsakligen grundad på jordbruksutredningens undersökning, till vilken här hänvisas, böra lämnas över den svenska mejerihanteringens och smörexportens senaste utveckling.

Översikt av
mejerihan-
teringen och
smör-
exporten.

Sedan flera årtionden tillbaka utgör mjölken det svenska jordbrukets ojämförligt viktigaste avsaluprodukt. Enligt senaste statistik, avseende år 1927, kan landets årsproduktion av mjölk anslås till 4.1 milj. ton med ett värde av c:a 500 milj. kr. Den saluförda mjölken uppskattas till $\frac{3}{5}$ av totalproduktionen och skulle alltså representera ett värde av omkring 300 milj. kr. årligen, varvid även bör märkas, att en ej oväsentlig ökning av mjölkproduktionen torde inträtt efter år 1927.

Den producerade mjölken användes antingen för direkt konsumtion eller för framställning av olika livsmedel, såsom i synnerhet smör och ost. Sistberörda framställning sker dels hos lantmännen själva, dels vid talrika för ändamålet inrättade mejerier. På grund av smör- och osttillverkningens berörda splittning saknas möjlighet att erhålla säkrare uppgifter rörande dess storlek. Beträffande smöret, vilket här i främsta rummet intresserar, anger en uppskattning totalproduktionen år 1928 till 63,000 ton, varav ungefär två tredjedelar skulle ha framställts vid mejerierna och återstoden utgöras av s. k. lantsmör. För år 1929 uppskattas totala smörproduktionen till c:a 70,000 ton. Osttillverkningen uppgick år 1927 vid mejerierna till 23,203 ton.

Landets mjölkproduktion är av den betydelse, att densamma ej blott fyller den inhemska konsumtionens behov utan därjämte lämnar ett ansenligt överskott för export. Ifrågavarande överskott utföres praktiskt taget i sin helhet i form av smör, som framställts vid mejerier (mejerismör). Kvantiteten och värdet av mejeriernas totala smörproduktion och det exporterade smöret framgå för år 1913 och efterkrigsåren av följande siffror.

	1913	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
<i>Mejeriernas smörproduktion:</i>											
Ton	31,906	19,465	24,751	27,680	28,997	30,601	31,998	38,485	42,040	41,289	.
1,000 kr. . .	67,896	110,123	103,852	89,871	91,059	99,072	106,536	112,190	122,885	126,650	.
<i>Smörexporten:</i>											
Ton	19,654	24	154	1,380	2,459	5,365	9,223	15,129	18,465	17,545	24,943
1,000 kr. . .	41,746	138	567	4,445	7,716	17,379	30,960	43,914	54,350	54,027	74,991

Import av smör förekommer icke i nämnvärd omfattning.

Sveriges mejerihantering, vars utveckling till stor industri kan anses ha tagit sin början redan på 1860-talet och som under årtiondena närmast före kriget intog en stark ställning ej minst med avseende på smörexporten, led av kända orsaker svårt avbräck genom världskriget. Smörproduktionen låg, såsom ovan meddelade siffror utvisa, ännu under åren närmast efter kriget avsevärt under förkrignivån, vilken åter uppnåddes först med år 1925. Härefter har emellertid en kraftig uppgång förmärkts, vilket icke minst gäller år 1929, varunder mejeriernas smörproduktion torde rört sig omkring 50,000 ton, d. v. s. c:a 55 % mera än under år 1913. Mejerihanteringen är, vad smörproduktionen beträffar, i huvudsak förlagd till slättbygderna i landets södra och mellersta delar. Enligt 1927 års mejeristatistik kom sålunda Malmöhus län i avgjort främsta rummet med 24.5 % av produktionen, närmast följt av Kristianstads, Hallands och Kalmar län. Tillsammans representerade dessa 4 län ej mindre än 61.1 % av totalproduktionen.

Smörexporten, vilken från början av 1890-talet till världskrigets utbrott rört sig kring 20,000 ton årligen, kom med kriget att helt upphöra samt återvann, såsom ovan visats, först år 1922 mera nämnvärd betydelse. Härefter har exporten år för år kraftigt utvecklats, bortsett från en mindre nedgång år 1928, och år 1929 uppnådde densamma sitt hittillsvarande maximum med omkring 25,000 ton till ett värde av 75 milj. kr. Smöret är härmed åter att betrakta såsom en av landets viktigaste exportartiklar.

Ovan anförda siffror visa alltså, att de senaste åren medfört en ur *kvantitativ* synpunkt tillfredsställande utveckling. Intrycket blir emellertid i väsentlig grad ett annat, om man betraktar det svenska smörets prisläge. Det befinnes sålunda härvid, att medan svenskt smör före kriget betalades med i det närmaste samma pris som det å världsmarknaden högst noterade smöret, d. v. s. det danska, har detsamma efter kriget legat avsevärt under danskt smör i pris. Till belysning av berörda förhållande må först följande uppgifter anföras ur den svenska och danska smörprisstatistiken.

	Öre per kg i svensk valuta										
	$\frac{1}{4}$ 1909- $\frac{3}{4}$ 1910	$\frac{1}{4}$ 1910- $\frac{3}{4}$ 1911	$\frac{1}{4}$ 1911- $\frac{3}{4}$ 1912	$\frac{1}{4}$ 1912- $\frac{3}{4}$ 1913	$\frac{1}{4}$ 1913- $\frac{3}{4}$ 1914	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Svenskt smör	202.3	195.9	217.2	214.3	210.3	320.3	335.7	287.2	291.0	304.6	291.6
Danskt smör	205.0	198.2	220.3	217.0	212.1	333.7	357.2	306.8	305.9	319.1	307.3
Danskt högre	2.7	2.3	3.1	2.7	1.8	13.4	21.5	19.6	14.9	14.5	15.7

Ovanstående uppgifter avse de till mejerierna betalade nettopriserna, vilka givetvis i någon mån påverkas till det danska smörets förmån av Danmarks bättre läge i förhållande till exportmarknaden. Uppgifterna utvisa en betydande prissänkning efter kriget för det svenska smöret i förhållande till det danska. Ifrågavarande förskjutning framträder med ungefär samma styrka i nedan anförda smörnoteringar från England (Manchester).

	Öre per kg i svensk valuta										
	1909	1910	1911	1912	1913	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Svenskt smör	208.6	210.8	221.0	229.9	223.5	372.3	361.0	309.0	315.1	329.4	313.8
Danskt smör	210.7	213.4	223.4	230.7	224.1	333.3	376.8	328.0	328.7	341.8	328.1
Danskt högre	2.1	2.6	2.4	0.8	0.6	11.0	15.8	19.0	13.6	12.4	14.3

Belägg för det svenska smörets lägre prissättning i jämförelse med danskt smör kan även erhållas ur den engelska och tyska importstatistiken, vilken för de senaste åren utvisar följande prisdifferenser.

	Engelskt importpris				Tyskt importpris		
	Öre per kg i svensk valuta						
	1926	1927	1928	1929	1926	1927	1928
Svenskt smör	307.8	304.4	315.7	303.9	302.0	299.9	314.5
Danskt smör	321.7	315.9	330.0	319.6	316.2	311.6	318.3
Danskt högre	13.9	11.5	14.3	15.7	14.2	11.7	3.8

Med avseende på ovan anförda prisuppgifter har lantbruksstyrelsen framhållit, att desamma vid prislägets bedömning böra begagnas med försiktighet. Åtskilliga osäkerhetsmoment föreligga sålunda, sammanhängande framför allt

med smörprisstatistikens alltför ringa omfattning i Danmark och särskilt Sverige. Beträffande manchesternoteringen å svenskt smör anföres, att densamma åtminstone tidvis i alltför hög grad grundar sig på vid konsignationsförsäljning uppnådda priser samt att förfrågningar under hand hos svenska smörexportörer tydligt givit vid handen, att svenskt smör i stor utsträckning betalas avsevärt bättre i England, än vad ifrågavarande notering utvisar. Såsom synnerligen beaktansvärt framhålles av lantbruksstyrelsen, att enligt den tyska importprisstatistiken svenskt smör skulle hava ett relativt ganska gott läge på den tyska marknaden. Oaktat statistikens relativa osäkerhet finner styrelsen emellertid uppenbart, att prisskillnaden mellan svenskt och danskt smör är avgjort mycket större efter än före kriget ävensom att berörda prisskillnad, som före kriget rörde sig omkring 2 å 3 öre per kg, under de senaste tre åren hållit sig åtminstone omkring 10 öre efter att under de närmast föregående åren hava varit ännu större.

Att det svenska smöret sålunda efter kriget undergått en avsevärd deklassering i prishänseende jämfört med danskt smör, är en ekonomisk fråga av stor räckvidd för den svenska mjölkproduktionen och mejerihanteringen. För det första må härvid framhållas, att ifrågavarande relativa prisfall medfört en minskning av vårt lands inkomst av smörexporten, vilken minskning för år 1929 kan uppskattas till omkring 3 milj. kr. Den från mjölkproducenternas synpunkt allvarligaste ekonomiska konsekvensen ligger emellertid på ett annat område, nämligen i det förhållandet, att exportsmörets pris utgör normen för smörets prissättning även inom landet. Då smörpriset på grund av smörproduktionens dominerande ställning inom mejerihanteringen naturligen utövar ett bestämmande inflytande på priset å den vid smörets framställning använda råvaran, d. v. s. mjölken, blir alltså jämväl mjölkpriset indirekt beroende av smörets exportpris. Till belysning av berörda förhållande må som exempel anföras, att enligt mejeristatistiken föll det av mejerierna i Malmöhus län uppnådda smörpriset i genomsnitt från 338 öre per kg år 1925 till 297 öre år 1926 och 295 öre år 1927, d. v. s. med 12.1 % från 1925 till 1926 och med 12.7 % 1925—1927. Samtidigt sjönk det av mejerierna i hela landet betalade medelpriset för mjölk med resp. 11 och 13 %, alltså i ungefär samma grad som smörpriset i landets främsta exportområde.

Smörprisets normerande inflytande på mjölkpriserna i landet innebär, att redan en ganska måttlig ändring av det förra medför stora ekonomiska verkningar för jordbruket, betraktat såsom helhet. För klargörande av sakens betydelse må följande beräkning anföras. Enligt förut meddelad uppskattning utgjorde värdet av den år 1927 saluförda mjölken omkring 300 milj. kr. Om härifrån drages värdet av skummjolk, som återköpts eller behållits av jordbrukarna, uppgående till c:a 20 milj. kr., återstå 280 milj. kr., vilket belopp representerar jordbrukets penninginkomst av den sålda mjölken. På grund av smör- och mjölkprisernas nyssberörda samband skulle alltså varje procents ökning eller minskning av exportsmörets pris betyda en ökning, resp. minskning av jordbrukets inkomst med 2.8 milj. kr. för år räknat. Då medelpriset å exportsmör ifrågavarande år var 295 öre per kg och en procent härav utgör 3

öre, innebär ovanstående, att varje ändring i smörpriset med 1 öre skulle medföra en motsvarande ändring i jordbrukets inkomst av försäld mjölk med inemot 1 milj. kr. årligen. Tilläggas kan dessutom, att försäljningspriset å mjölk i normala fall givetvis bör återverka på prisbildningen för den produktion, som inom lantushållningen sker delvis med användning av mjölk, t. ex. kalv- och svinuppfödning.

Då det gäller att söka klargöra orsakerna till det ogynnsamma prisläget för svenskt smör i utlandet efter kriget, synes ett flertal omständigheter böra tagas i betraktande, sammanhängande med inträdda förändringar dels å den internationella smörmarknaden, dels i den svenska smörexportens speciella förutsättningar. I förstberörda hänseende må sålunda först påvisas, att smörtillförseln till den europeiska marknaden efter kriget undergått en betydande ökning. Ifrågavarande ökning härleder sig i främsta rummet från Nya Zeeland, Australien och Argentina. Såsom exempel på nämnda länders starkt ökade smörexport må anföras, att Englands smörimport i medeltal för åren 1909—1913 utgjorde från Nya Zeeland 15,400, från Australien 31,500 och från Argentina 3,000 ton samt i medeltal för åren 1924—1928 resp. 60,700, 39,900 och 23,600 ton, d. v. s. sammanlagt en stegring från 49,900 till 124,200 ton. För de europeiska exportländernas vidkommande gäller, att Danmark, det ledande exportlandet för smör, ökat sin nettoexport från 85,900 ton i medeltal för åren 1909—1913 till 147,000 ton år 1928, Holland från 31,800 till 44,600 ton och Finland från 10,900 till 13,400 ton. Ryssland, de baltiska länderna och Polen uppvisa år 1928 tillsammans en smörexport av ungefär samma storlek som före kriget, men en betydelsefull förändring har bl. a. såtillvida inträtt, att de nybildade staterna samtidigt med en ökning av smörproduktionen vidtagit omfattande organisatoriska åtgärder för en effektivare konkurrens å den utländska marknaden, vilket särskilt är förhållandet med Estland och Lettland. En liknande utveckling kan påvisas även för Finlands vidkommande. Berörda länders alltmera målmedvetna uppträdande å exportmarknaden har också burit frukt i stadigt stigande avsättning till jämförelsevis gynnsamma priser.

Bland de smörimporterande europeiska länderna intog England före kriget den avgjort dominerande platsen. Mera avsevärd import uppvisade i övrigt endast Tyskland. Efter kriget har den tyska smörimporten visat betydande stegring, varför Tyskland numera jämte England intager en mycket framskjuten plats som smörimportland. Nettoimporten av smör utgjorde år 1928 till England 302,000 och till Tyskland 126,000 ton mot respektive 206,000 och 50,000 ton i medeltal för åren 1909—1913. Ökningen jämfört med tiden före kriget är alltså i båda fallen mycket betydande, ehuru dock relativt sett vida större för Tyskland. Utom nämnda två länder importerar numera endast Schweiz smör i mera nämnvärda kvantiteter.

Den ökade tillförseln å Europas smörmarknad efter kriget har naturligen medfört skärpt konkurrens för det svenska smöret, vilken utövat en pristryckande verkan samt även haft till följd, att den svenska exporten delvis måst söka sig till nya avsättningsområden. I sistberörda avseende må anföras, att före kriget omkring 95 % av Sveriges smörexport kan beräknas ha gått till

Den utländska smörmarknadens utveckling.

England. Av nämnda lands totala import kom vid denna tid ungefär 75 % från europeiska länder samt återstoden huvudsakligen från Australien och Nya Zeeland (22 %). Efter kriget har en stark förskjutning i berörda relation ägt rum till förmån för den transoceaniska importen. Av 1928 års engelska smörimport härflöt sålunda blott c:a 55 % från europeiska länder, varemot Nya Zeelands och Australiens andel stigit till 38 % samt dessutom en avsevärd import tillkommit från Argentina. Samtidigt sjönk Sveriges andel från 8.1 % i genomsnitt för åren 1909—1913 till 3.2 % av totalimporten. Ifrågavarande förskjutning torde till viss grad förklaras av den engelska handelspolitikens strävan att gynna imperiets produkter samt har tekniskt befrämjats genom nutidens snabbare och förbättrade transportförbindelser i förening med rationellare kylningsanordningar.

Det europeiska smörets relativa tillbakaträngande å den engelska marknaden har motvägts av ökad avsättning i andra länder, synnerligast Tyskland. De ökade avsättningsmöjligheterna i nämnda land ha kommit icke minst det svenska smöret till godo, i det under de senaste åren 40 å 45 % av Sveriges totala smörexport tillflutit den tyska marknaden, samtidigt som Englands andel nedgått till c:a 50 %.

Det svenska exportsmörets jämförelsevis svaga prisläge efter kriget synes emellertid icke böra betraktas uteslutande såsom en följd av rådande konkurrensförhållanden utan torde, såsom ovan redan antytts, till viss grad förklaras av inträdda förändringar i den svenska exportens speciella förutsättningar. För belysning av berörda förändringar erfordras en återblick på den svenska smörexportens och smörproduktionens förhållanden under kriget och den första efterkrigstiden. Beträffande berörda förhållanden har *lantbruksstyrelsen* lämnat en översikt, ur vilken följande må återges.

Den svenska smörexporten var före kriget så gott som helt och hållet inriktad på England. I och med krigsutbrottet och den därav stegrade efterfrågan från tysk sida ändrades förhållandena. Redan år 1914 började smörexporten till Tyskland visa tendens till stegring, och år 1915 torde vardera av de båda länderna ha upptagit ungefär hälften av det svenska exportsmöret. År 1916 torde huvudparten av det svenska smöret hava tillförts den tyska marknaden, och den kvantitet svenskt smör, som direkt tillfördes den engelska marknaden, var detta år minimal. Därefter upphörde den svenska smörexporten till England fullständigt, till dess att år 1921 trevande försök gjordes att ånyo dit införa svenskt smör. Den plats, som Sverige tidigare tillkämpat sig å den engelska marknaden, hade emellertid nu intagits av andra länder. Det gällde då för Sverige att efter en mångårig bortovaro från nämnda marknad ånyo söka där inarbeta svensk vara. Att detta skulle visa sig vara förenat med svårigheter, hade man alla skäl att vänta. Till en början torde också ett psykologiskt moment hava bidragit att för Sverige försvåra återvinnandet av marknaden. Engelska köpmän visade, förklarligt nog, efter kriget mindre förståelse för återknytande av handelsförbindelserna med ett land, som begagnat sig av det utav kriget skapade gynnsammare läget för avsättning av smör på annan marknad. Undan för undan har emellertid det svenska smöret åter inarbetats på

den engelska marknaden. Den absoluta obenägenheten att köpa svenskt smör torde icke längre hålla i sig. Att däremot undantränga dem, som intagit Sveriges förra plats på manchestermarknaden, har tydligen visat sig vara svårare. Det svenska smöret har i mycket stor utsträckning måst söka sig till andra engelska marknader. Under sådana förhållanden har det givetvis varit svårt för svenskt smör att uppnå samma prisläge som Danmark, som oavbrutet upprätthållit sin smörexport på England.

Till ovanstående kommer den ojämna tillförseln av svenskt smör till den engelska marknaden, som föranletts dels därav, att Sverige med sin relativt mindre smörexport måste hava ett förhållandevis mer växlande exportöverskott än ett land, som i likhet med Danmark och antagligen jämväl Finland exporterar betydligt större del av sin smörtillverkning, dels ock därav att smörexporten under senare åren fördelats mellan Tyskland och England. Sedan Tysklands ekonomi efter år 1924 alltmer stabiliserats, har Tyskland uppträtt såsom stor köpare av smör. Av naturliga skäl har den svenska smörexporten använt sig av den härigenom öppnade utvägen för avsättning av det alltjämt växande smöröverskottet. Till skada för den svenska handeln har emellertid fördelningen av det svenska smöret till de båda ifrågavarande marknaderna av allt att döma stundom icke skett fullt rationellt, ett förhållande som förklaras därav, att den svenska smörexporten handhäfts av ett flertal intill sista tiden utan varje organiserat samarbete arbetande exportörer. Det synes ligga i sakens natur, att en smörexport av så ojämn natur, som här tydligen är fallet, måste räkna med svårigheter att ernå ett fullt tillfredsställande pris annat än för den del därav, vars avsättning fast upprätthålles. Underhandsuppgifter till lantbruksstyrelsen tala också för riktigheten av den uppfattningen, att svenskt smör, oavsett kvaliteten, å den engelska marknaden uppnått växlande pris och att för det smör, som i bestämd mängd regelbundet vecka efter vecka utförts, prisskillnaden i förhållande till danskt smör icke varit så betydande, som av de allmänna prisuppgifterna synes framgå.

En jämförelse med den danska smörmarknadens utveckling under ifrågavarande tidsskede giver starkt belägg för den meningen, att man på detta område har att söka en stor del av orsakerna till att prisläget för svenskt smör i England är sämre än för danskt. Den danska smörexporten kunde under kriget, med undantag för åren 1918 och 1919, upprätthållas i tämligen obeskuren omfattning. Danmark, som visserligen i likhet med Sverige i viss mån utnyttjade den under denna tid gynnsamma tyska marknaden, tillsåg emellertid, att avsättningen till England alltjämt upprätthölls i sådan omfattning, att de gamla affärsförbindelserna i detta land icke åsidosattes.

När det danska exportöverskottet efter kriget undan för undan ökades, utnyttjade danskarna, i syfte att förhindra en alltför stor smörexport till England, skiekligt de år 1924 öppnade möjligheterna att avsätta smör å den tyska marknaden. Av lantbruksstyrelsen gjorda undersökningar synas också visa, att den danska exportens ledning på ett försiktigt sätt månatligen fördelar smöret mellan de båda marknaderna, framför allt i syfte att undvika rubbnin-
gar i tillförseln till den synnerligen känsliga engelska marknaden.

Lantbruksstyrelsen anser ovan relaterade kommersiella omständigheter av allt att döma så betydelsefulla, att det med fog torde kunna ifrågasättas, huruvida det svenska smöret, även om det i kvalitativt avseende varit fullt likställt med eller till och med överlägset det danska, kunnat uppnå ett mera avsevärt bättre relativt prisläge, än som skett.

Förhållandena under den långa period, då den svenska smörexporten låg nere, inverkade, enligt vad lantbruksstyrelsen framhåller, ofördelaktigt jämväl på smörtillverkningen och därmed också på smörkvaliteten. Den smörbrist, som under denna tid rådde jämväl inom landet, medförde, att kraven på smörets kvalitet sänktes. Även dåligt smör kunde avsättas till förmånliga priser, och intresset för att tillverka gott smör slappades betänkligt. Detta fick bland annat sitt uttryck i en avsevärt minskad anslutning till svenska smörprovningarna, som så gott som helt och hållet förlorade sitt forna grepp över smörtillverkningen.

Före kriget hade vattenhalten i svenskt smör stabiliserats, så att endast ytterst sällan högre vattenhalt än 16 procent förekom. All undervisning inom mejerifacket på denna punkt gick ut på att söka hindra för hög vattenhalt. Förhållandena härutinnan ändrades emellertid snabbt i och med det att fordringarna på ett gott smör icke längre upprätthölls. Genom ökad vattenhalt kunde givetvis smörutbytet i motsvarande grad höjas, en omständighet som alltmera utnyttjades av mejerierna. Under denna tid utarbetades verkliga och framgångsrika metoder för tillverkning av smör med hög vattenhalt. De undersökningar, som genom lantbruksstyrelsens försorg under efterkrigstiden kommit till stånd, visade, att en vattenhalt av över 20 procent rätt ofta förekom i salubjudet smör, och fall konstaterades, där vattenhalten uppgick ända till c:a 30 procent.

Det ligger i öppen dag, att svårigheter härigenom skulle uppstå, när smörexporten återupptogs. Från England klagades också till en början över för hög vattenhalt i det svenska smöret, och då i England en maximihalt av 16 procent vatten i smör författningsenligt stadgats, blevo försäljare av svenskt smör i flera fall åtalade för brott mot denna bestämmelse. Sedan Kungl. Maj:t emellertid genom kungörelse den 15 december 1922 (nr 572) utfärdat förbud för export av smör med högre vattenhalt än 16 procent och kontrollen över vattenhalten i exportsmöret återupptagits, förbättrades förhållandena, så att de numera torde vara ungefär likartade med dem, som rådde före kriget. Enligt vad lantbruksstyrelsen har sig bekant, torde under de senaste två åren vid utövändet av exportkontroll av smör knappast något fall av för hög vattenhalt hava konstaterats. Att vid smörprovningarna, där allt runmärkt smör kontrolleras, resultatet icke varit fullt lika gott, torde få tillskrivas det förhållandet, att något absolut förbud mot försäljning inom landet av smör med för hög vattenhalt icke då var rådande. Sedan Kungl. Maj:t emellertid genom kungörelse den 14 juni 1928 (nr 195), vilken den 1 januari 1929 trätt i kraft, förordnat, att vattenhalten i smör ej finge överstiga 16 procent, torde det kunna förväntas, att smörets vattenhalt icke längre skall komma att vålla några olägenheter.

Vid smörexportens återupptagande inskränkte sig emellertid klagomålen mot

smörets kvalitet icke endast till vattenhalten. Jämväl mot smörets konsistens, smak och hållbarhet framställdes berättigade anmärkningar. Redan de förändringar i tillverkningen, som föranletts av försöken att höja smörets vattenhalt, torde i ogynnsam riktning hava påverkat kvaliteten även i övrigt. Därtill kommer, att mejerierna under kriget alltmer allmänt övergått från tillverkning av syrat smör till sött, en smörform som kommer eventuella fel att tydligare framträda. Tillverkning av sött smör är emellertid mindre omständlig och kräver knappast samma erfarenhet och noggrannhet som tillverkningen av ett gott, den engelska marknaden passande, syrat smör. Stora svårigheter hava också visat sig att förmå mejerier, som övergått till tillverkning av sött smör, att återgå till den gamla tillverkningsformen. Kristidens upplösande verkan gjorde sig så starkt gällande på smörtillverkningens område och medförde försämrad tillverkning i sådan omfattning, att en återhämtning endast så småningom är möjlig.

Emellertid hade, framhåller lantbruksstyrelsen slutligen, de före kriget för exportsmörets transport vidtagna anstalterna — anstalter som utöva ett betydelsefullt inflytande på smörets kvalitet — under tiden för exportens inställande undergått en för samma export ödesdiger desorganisation. De före kriget goda anordningarna för exportsmörets transport å såväl järnvägs- som ångbåtslinjer stode numera icke längre till buds. Då därtill kom, att det på grund av förändrat marknadsläge i England visade sig nödvändigt att åstadkomma ordnade transportförhållanden till nya orter i landet, hade den återupptagna smörexporten att kämpa med stora svårigheter på detta område. Klagomål från engelskt håll över smörfel, som otvetydigt voro att tillskriva mindre lämpliga transportförhållanden, förekommo också på sin tid ganska ofta.

Vad i det föregående meddelats rörande den svenska smörexportens och smörproduktionens läge synes ge grund för den uppfattningen, att förklaringen till det svenska exportsmörets stora prisunderlägsenhet efter kriget i förhållande till danskt smör i allt väsentligt får sökas på två huvudområden, nämligen dels i skilda kommersiella faktorer, såsom särskilt den ökade smörtillförseln å världsmarknaden med åtföljande skärpt konkurrens och den svenska exporthandelns desorganisation genom kriget, dels i en av krigsförhållandena framkallad försämring av det producerade smörets kvalitet. Av vad i det föregående anförts rörande den ekonomiska betydelsen för landets jordbruk och mjölkhushållning av den svenska smörexportens otillfredsställande läge torde även ha framgått, att effektiva åtgärder för ett stärkande av det svenska smörets konkurrenskraft å utlandsmarknaden äro starkt av behovet påkallade. Detta gäller icke blott med hänsyn till önskvärdheten av en förmånligare prissättning av det svenska smöret i förhållande till det å smörmarknaden ledande märket, d. v. s. danskt smör, utan sådana åtgärder synas erforderliga för att överhuvud stödja landets smörexport i den skärpta konkurrens, som för närvarande kännetecknar den internationella smörmarknaden och på vars ytterligare skärpning åtskilliga tecken synas hänryta. Ifrågavarande konkurrensförhållanden hava även berörts i årets proposition (nr 108) angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödande (sid. 36 o. f.). Beaktas bör jämväl, att

*Åtgärder
för mejeri-
hanterin-
gens och
smörexpor-
tens befräm-
jande.*

smöret röner mycket kännbar konkurrens från en kraftigt stigande margarinproduktion. I sistberörda avseende må endast som exempel nämnas, att margarintillverkningen från 1913 till 1928 stigit i Sverige från 23,500 till 50,700 ton och i Danmark från 42,300 till 76,500 ton. Åtgärder för smörexportens stödjande torde få anses desto mera motiverade, som den kraftiga stegring av landets mjölkproduktion och smörexport, som på senaste tiden kunnat förmärkas, tydligen är ägnad att öka betydelsen av ett förbättrat marknadsläge.

Åtskilliga tecken tyda också, såsom nyss nämnts, på att konkurrensen å smörmarknaden kan väntas bli ytterligare skärpt. Härvid må först hänvisas på den depression, som under de senaste åren varit rådande i fråga om brödsädes- och sockerbetsodlingen och som torde kunna beräknas få till följd en successiv allt längre gående omläggning av jordbrukets produktion på animalisk bas, då ju prisläget för animaliska produkter hittills i stort sett varit relativt förmånligare än för vegetabiliska. Vidare bör märkas, att Tyskland fr. o. m. innevarande år höjt sin införseltull å smör från 27.50 till 50 RM. per 100 kg, vilket tydligen står i samband med de senare årens starka strävanden i Tyskland att höja landets mjölk- och smörproduktion samt naturligen är ägnat att avsevärt belasta smörimporten från andra länder. Även Schweiz vidtog på hösten 1929 en kraftig höjning av smörtullen. Ett osäkerhetsmoment utgör jämväl den engelska handelspolitikens strävanden att gynna de till imperiet hörande ländernas produktion. Här berörda förhållanden synas ägnade att göra behovet av åtgärder för smörexportens stödjande än mera trängande.

Den ökade tillförseln å smörmarknaden efter kriget har kunnat absorberas främst tack vare en med den allmänna levnadsstandardens höjning sammanhängande ökning av smörkonsumtionen. Därest det allmänna ekonomiska läget fortsätter att i stort sett förbättras, är givetvis ävenledes en fortsatt höjning av de stora folklagrens levnadsstandard att påräkna och därmed sannolikt även en ytterligare stegring av smörkonsumtionen. En sådan utveckling, vilken ju ligger i en oviss framtid, kan emellertid icke anses minska behovet av stödåtgärder för den svenska mjölkhushållningen och smörexporten, då det vid en ökning av avsättningsmöjligheterna på världsmarknaden tydligen är av största vikt för det svenska jordbrukets ekonomi, att ifrågavarande ökade exportmöjligheter på ett effektivt sätt kunna tillvaratagas.

Då det alltså nu gäller att genom åtgärder från det allmännas sida bereda mejerihanteringen och smörexporten stöd för ett stärkande av det svenska smörets konkurrenskraft å den utländska marknaden, framställer sig frågan, på vilka områden och med vilka medel en sådan stödjeverksamhet kan och bör åvägabringas. Vad då först beträffar de svagheter av rent kommersiell art, som vidlåda den svenska smörexporten, torde möjligheterna för staten att genom direkta åtgärder åstadkomma en förbättring av läget vara jämförelsevis begränsade. Det måste här i huvudsak ankomma på producenterna och exportörerna att åvägabringa sådana affärsförbindelser och organisatoriska åtgärder, att smörexporten återvinner den stadga och regelbundna anknytning till de utländska marknaderna, varförutan ett tillfredsställande resultat givetvis icke står att vinna. För det svenska smörets ställning och anseende

på världsmarknaden äro emellertid icke enbart de kommersiella förhållandena avgörande, utan själva grundförutsättningen för en framgångsrik konkurrens måste i längden uppenbarligen bliva, att det svenska smöret i fråga om kvaliteten bringas å nivå med det bästa utländska samt att noggrann tillsyn hållas däröver, att endast smör av prima beskaffenhet tillföres utlandet. I båda dessa avseenden synas åtgärder från statens sida äga viktiga uppgifter att fylla. Dessutom bör det allmänna i avsevärd grad kunna underlätta exportörernas arbete och bidra till en rationell behandling av smöret vid dess försändande till utlandet genom att befrämja tillkomsten av tidsenliga transport- och lagringsanordningar m. m.

De statliga åtgärderna för mejerihanteringsens och smörexportens befrämjande synas alltså böra avse ett stödjande av arbetet på smörets kvalitativa förbättring, en effektivt anordnad kontrollverksamhet beträffande exportsmöret samt vissa anordningar för exportverksamhetens underlättande och smörets rationella behandling i exporthamnarna. För nu anförda syften framläggas av jordbruksutredningen förslag till åtgärder i olika avseenden. De för smörkvalitetens höjande föreslagna åtgärderna skulle i huvudsak åsyfta dels ett höjande av råvarans, d. v. s. mjölkens kvalitet genom utvidgad mjölkbedömning och upplysningsverksamhet å området, dels en modernisering av mejeridriften genom fortbildningskurser för mejeripersonal, utökad konsulentverksamhet samt lånemedel för tekniska förbättringar och nyanläggning av mejerier. För att bereda en fullt effektiv kontroll av exportsmöret föreslås en koncentrerad av smörexporten till Malmö och Göteborg i förening med skärpt och utvidgad kontrollverksamhet genom svenska smörprovningarna. I syfte att ytterligare förbättra kontrollmöjligheterna förordas anläggning av kyllagerhus på nyssnämnda två platser, till vilka lagerhus all kontrollverksamhet skulle koncentreras. Lagerhusen skulle vidare avses för smörets förvaring och vård före exporten samt för beredande av förbättrade transport-, lossnings- och lastningsförhållanden för smöret. Såsom en åtgärd i syfte att uppmuntra mejerierna till ökade ansträngningar för höjande av smörets kvalitet har vidare lantbruksstyrelsen föreslagit premiering av gott smör. Det blir i det följande tillfälle att närmare ingå på ifrågavarande olika förslag.

I anslutning till jordbruksutredningens förslag kommer jag nedan att behandla följande särskilda frågor, till vilka ställning bör tagas, nämligen:

1. Statsbidrag för bildande av mjölkbedömningsföreningar;
2. anordnande av utbildningskurser för mjölkbedömare;
3. statsbidrag åt svenska mjölkintressenters upplysningsförening för bedrivande av kvalitetspropaganda för mjölk;
4. anordnande av fortbildningskurser för mejeripersonal;
5. omorganisation av mejerikonsulentverksamheten;
6. anställande av expert beträffande mejeribyggnader och mejerimaskiner;
7. stipendier för utbildande av mejeriingenjörer;
8. anordnande av instruktionskurs för mejerikonsulenter;
9. inrättandet av en statens mejerilånefond;

10. omorganisation av kontrollen över exportsmöret; samt
11. uppförande av kyllagerhus för smör och ägg i Malmö och Göteborg. Vidare är ställning att taga till
12. lantbruksstyrelsens förslag rörande premiering av smör.

Jag vill tillägga, att då företrädesvis smörproduktionen och smörexporten här behandlas, äger detta icke sin grund i att behovet av åtgärder även för ostproduktionens stödjande skulle underkännas eller anses som mindre viktigt, utan beror på att ostproduktionens och ostmarknadens förhållanden äro föremål för jordbruksutredningens undersökning, av vilken resultatet synes böra avvaktas, innan eventuella förslag på området framläggas.

1. Statsbidrag för bildande av mjölkbedömningsföreningar.

Jordbruks- utredningen. *Jordbruksutredningen* inlägger i begreppet mjölkbedömning betydelsen av dels bestämning av mjölkens fetthalt, dels undersökning av dess hygieniska beskaffenhet (kvalitetsbedömning) samt framhåller i huvudsak följande. Fetthaltsbestämning av mjölk, kombinerad med mjölkens betalning efter fetthalt, är närmast av vikt som grundval för en rättvis fördelning av mjölklikviderna samt för att främja produktionen av fet mjölk. Sådan bestämning och betalning förekommer som regel vid smörmejerierna och även vid en del andra mejerier. Tillsynen över mjölkens hygieniska beskaffenhet genom kvalitetsbedömning jämte betalning av mjölken efter kvalitet äger däremot en avsevärd betydelse för smörexporten, ty i den mån härigenom åstadkommes, att en bättre mjölk levereras, ökas också mejeriernas förutsättningar att framställa ett bättre smör. Kvalitetsbedömningen har emellertid hittills mest vunnit insteg vid de mejerier, som i större omfattning försälja konsumtionsmjölk, medan densamma i mindre omfattning tillämpas vid mejerier, som företrädesvis använda mjölken för produktion av smör och ost. I den mån mejerier av sistberörda slag genomfört kvalitetsbedömning, har detta skett i samband med bildande av mjölkbedömningsföreningar å respektive orter. Bildandet av dylika föreningar utgör också enligt jordbruksutredningens uppfattning den lämpligaste vägen för mjölkbedömningens allmänna genomförande.

Då kvalitetsbedömningen är en viktig förutsättning för höjande av smörets kvalitet, synas åtgärder böra vidtagas för dess allmänna införande framför allt vid de mejerier, som tillverka smör för export och äro berättigade att använda runmärket (jfr s. 47). För berörda syfte finner jordbruksutredningen önskvärt, att bland de villkor, som mejerierna måste uppfylla för rätten att begagna runmärket, även upptages krav på ordnad kvalitetsbedömning. Denna fråga har tidigare behandlats av lantbruksstyrelsen och styrelsen för svenska smörprovningarna (jfr s. 47), vilken senare styrelse år 1928 uttalat, att mjölkbedömningsföreningars bildande borde främjas av hushållningssällskapen genom kraftig upplysningsverksamhet, organisationsanslag samt utarbetande av normalstadgar för sådana föreningar, men icke ansett sig kunna vid dåvarande tidpunkt tillstyrka en så starkt ingripande åtgärd, som ovan nämnda kravs uppställande skulle betytt för flertalet runmärkesberättigade mejerier.

Av nyssberörda mejerier, uppgående till ett antal av c:a 600, hava enligt verkställd uppskattning omkring 200 infört mjölkbedömning. Vid några mejerier avser bedömningen dock endast fetthaltsbestämning. Även om kvali-

tetsbedömning äger rum, har kvalitetsbetalning i många fall icke genomförts på grund av mjölkleverantörernas motvillighet. Erfarenheten har emellertid visat, att för uppnående av det med kvalitetsbedömningen avsedda resultatet är det en viktig förutsättning, att densamma kombineras med kvalitetsbetalning. Det synes därför kunna ifrågasättas, att för runmärkesrätt även tillämpning av kvalitetsbetalning bör uppställas som villkor. Till en början bör man dock åtnöja sig med att uppställa vissa normer för dylik betalning och uppmana mejerierna att tillämpa densamma, för att sedermera, därest åsyftat resultat härigenom ej uppnås, införa nyssberörda villkor. Då antalet mjölkbedömningsföreningar och därtill anslutna runmärkesberättigade mejerier ännu är ringa, torde icke heller genomförd mjölkbedömning kunna utan svåra olägenheter omedelbart uppställas som villkor för runmärkesrätt, utan viss tidsfrist, förslagsvis intill den 1 januari 1932, synes härvid erforderlig.

Därest bildande av mjölkbedömningsföreningar på ovan förordade sätt kommer att påfordras från det allmänna sida, kan ifrågasättas, att staten bör bidra till kostnaderna för desamma. De nu förefintliga föreningarna ha i allmänhet bildats på så sätt, att respektive läns mejerikonstulent biträtt med organisationsarbetet, varjämte hushållningssällskapen i ett par län beviljat organisationsanslag. Även i fortsättningen synes föreningsbildandet lämpligen kunna befrämjas på denna väg, dock med den skillnaden, att organisationsanslag lämnas av staten, enär inga anslag utgå till hushållningssällskapen för egentlig mejerikonstulentverksamhet och man icke torde kunna förutsätta, att dessa skola som regel av egna medel utbetala dylika organisationsbidrag. Jordbruksutredningen föreslår därför, att staten måtte anvisa medel till organisationsanslag, utgående med ett belopp av 300 kr. för varje mjölkbedömare, som anställs vid nybildande av förening eller på grund av utvidgad föreningsverksamhet. Behovet av nyanställda bedömare beräknas till 60 stycken, vadan anslaget totalbelopp skulle uppgå till 18,000 kr., varav 15,000 kr. väntas bli erforderliga under nästa budgetår.

Jordbruksutredningen anser vidare önskvärt, att normalstadgar för mjölkbedömningsföreningar ävensom förslag till regler för kvalitetsbetalning av mjölk utarbetas och tillhandahållas, när sådana föreningar skola bildas. Ifrågavarande arbete synes lämpligen böra utföras av lantbruksstyrelsen.

Svenska smörprovningarna framhåller, att i samband med frågan om åtgärder för mjölkens kvalitetsförbättring även frågan om betydelsen av lämplig utfodring bör uppmärksammas.

Av *Uppsala läns hushållningssällskaps* förvaltningsutskott tillkallade kommitterade anse, att anslutning till mjölkbedömningsförening icke ovillkorligen torde böra krävas för runmärkesrätt, då de lokala förhållandena i en del fall kunna i hög grad försvåra sådan anslutning. I undantagsfall synes därför mjölkbedömning, utförd på samma sätt som inom bedömningsförening, böra kunna ordnas utan anslutning till förening.

Förvaltningsutskottet i *Södermanlands läns hushållningssällskap* anser, att genomförande av kvalitetsbetalning för mjölk bör uppställas som villkor för beviljande av statsbidrag till mjölkbedömningsföreningar.

Förvaltningsutskottet i *Kalmar läns södra hushållningssällskap* hemställer, att under översvägande måtte tagas, huruvida icke borde anordnas dels undervisning för kreatursskötare och mjölkkningsarbetare i allmän hygien samt speciell ladugårds- och mjölkhygien, dels premiering av skickliga kreatursskötare och mjölkkningsarbetare.

Förvaltningsutskottet i *Gotlands läns hushållningssällskap* finner ej erforderligt, att statsbidrag lämnas till bildande av mjölkbedömningsföreningar.

Förvaltningsutskottet i *Blekinge läns hushållningssällskap* kan ej dela jordbruksutredningens betänksamhet emot att fordra kvalitetsbetalning av mjölk

Svenska smörprovningarna.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

som villkor för runmärkesrätt, enär enligt vad utskottet inhämtat enbart kvalitetsbedömning är av ringa eller intet värde.

Förvaltningsutskottet i *Kristianstads läns hushållningssällskap* avstyrker jordbruksutredningens förslag beträffande uppställandet av anslutning till mjölkbedömningsförening såsom villkor för mejeris runmärkesrätt. Om smörets kvalitet försämras och det kan påvisas, att mjölkens beskaffenhet är anledning härtill, då bör mejeriet måhända anvisas att inträda i sådan förening.

Förvaltningsutskottet i *Älvsborgs läns södra hushållningssällskap* anser, att såsom villkor för statsbidrag till mjölkbedömningsförening bör stipuleras, att av lantbruksstyrelsen fastställda normalstadgar skola följas, vilka stadgar böra innehålla regler för mjölkens såväl bedömning som betalningssätt.

Förvaltningsutskottet i *Skaraborgs läns hushållningssällskap* framhåller, att då erfarenheten visat, att införande av kvalitetsbetalning av mjölk stöter på betydande motstånd, bör sådan betalning uppställas såsom villkor för statsbidrag till mjölkbedömningsförening. I varje fall bör detta villkor gälla för mejeris runmärkesrätt.

Förvaltningsutskottet i *Värmlands läns hushållningssällskap* anser icke, att mjölkbedömning bör uppställas som villkor för runmärkesrätt, i varje fall icke så snart som av jordbruksutredningen föreslagits. Vid mejerier inom länet genomförd kvalitetsbedömning har icke givit stöd åt den uppfattningen, att därigenom väsentlig höjning av smörets kvalitet skulle kunna erhållas.

Förvaltningsutskottet i *Västmanlands läns hushållningssällskap* understryker vikten av att kvalitetsbetalning av mjölk göres obligatorisk för erhållande av runmärkesrätt, enär en mjölkbedömning i annat fall förlorar större delen av sin betydelse.

Förvaltningsutskottet i *Köpparbergs läns hushållningssällskap* framhåller, att allmänare anslutning till mjölkbedömningsföreningar säkerligen skulle i hög grad underlättas, om något årsbidrag kunde utgå till föreningarna under de första verksamhetsåren, åtminstone då leverantörerna utgöras av småbrukare och bedömningen med anledning härav blir så tidsödande i förhållande till mängden avvägd mjölk, att mejeriet icke gärna mottages som medlem i bedömningsförening. Utskottet förordar därför dylika årsbidrag.

Förvaltningsutskottet i *Norrbottnens läns hushållningssällskap* finner det föreslagna organisationsbidraget till mjölkbedömningsförening bra litet samt framhåller, att genomförandet av mjölkbedömning kommer att märkbart öka omkostnaderna för mejerierna, där dessa såsom i Norrbottens län utgöras av småmejerier och ligga rätt så spridda. Utskottet anser, att då staten genom restriktiva bestämmelser ingriper i den enskildes näringsutövning, bör staten även lämna sitt stöd vid föreskrivna åtgärders genomförande, samt föreslår, att statsbidrag även måtte utgå till driftkostnaderna för mjölkbedömningen vid mindre mejerier.

Lantbruks-
styrelsen.

Betydelsen av mjölkbedömning är enligt *lantbruksstyrelsens* förmenande så stor, att avseende icke bör fästas vid de av förvaltningsutskotten hos vissa hushållningssällskap framställda erinringarna mot en tvångsvis genomförd sådan. Huruvida dylik tvångsanslutning vid den föreslagna tidpunkten, 1 januari 1932, överallt kan vara mogen för genomförande, finner styrelsen däremot ej fullt säkert. En tid av inemot två år borde dock vara tillräcklig för genomförande av denna organisation.

Lantbruksstyrelsen delar jordbruksutredningens uppfattning, att det så småningom kan bliva nödvändigt att för runmärkesrätt kräva kvalitetsbetalning av mjölk. Dock synes en viss försiktighet uti förevarande avseende nödvändig, varför styrelsen icke finner sig kunna tillstyrka av Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott framställt förslag, att tvångs-

betalning efter kvalitet skulle genomföras samtidigt med tvångsanslutningen till mjölkbedömningsförening.

Beträffande statsbidrag till sådana föreningar anser styrelsen, att dylika bidrag knappast kunna få något större inflytande på rörelsens utveckling, men vill dock icke ställa sig avvisande mot jordbruksutredningens förslag härutinnan. Statligt organisationsbidrag bör dock med hänsyn till den ringa betydelsen av mjölkbedömning utan kvalitetsbetalning förbindas med skyldighet att tillämpa sådan betalning. Med avseende på statsbidragets storlek framhåller styrelsen, att då organisationsanslag till kontrollförening utgår med 400 kr., synes ett lägre bidrag knappast böra ifrågasättas för mjölkbedömningsförening, helst som en ökad apparatutrustning här är behövlig. Totalbehovet av statsmedel skulle med angivna bidrag för de 60 beräknade nyanställda bedömarna uppgå till 24,000 kr., men om kvalitetsbetalning uppställs som villkor för anslaget utgående, torde det kunna förväntas, att i viss utsträckning föreningar komma att bildas och nya mjölkbedömare att anställas utan statsunderstöd. Någon förhöjning av det utav jordbruksutredningen föreslagna anslagsbeloppet för budgetåret 1930—1931 synes därför icke behöva föränledas av ett godtagande av styrelsens uppfattning i denna fråga. Snarare bör ifrågasättas, om ens fullt så stort belopp kan komma till användning.

Med avseende på de villkor, som böra stadgas för utbekommande av organisationsbidrag, framlägger lantbruksstyrelsen följande provisoriska förslag.

Organisationsbidrag för nybildande av mjölkbedömningsförening eller för anställande av ökat antal mjölkbedömare hos befintlig förening må av statsmedel utgå med högst 400 kr. för varje bedömare. Ansökning om sådant bidrag skall, ställd till Konungen (eller den myndighet Kungl. Maj:t finner skäl föreskriva), inlämnas till det hushållningssällskap, inom vars område flertalet av till föreningen anslutna mejerier är beläget; och har sällskapet att med eget yttrande befordra ansökningen till vederbörande. Med ansökningen bör följande dels av föreningens antagna stadgar, vilkas innehåll icke får stå i strid med av lantbruksstyrelsen för mjölkbedömningsföreningar utarbetade normalstadgar, dels ock förbindelse av föreningens medlemmar att för sina leverantörer tillämpa kvalitetsbetalning för mjölk, åtminstone såvitt angår andra egenskaper än fetthalt.

Västergötlands och norra Hallands handelskammare uttalar, att en kombination av mjölkbedömningen med ovillkorligt krav på kvalitetsbetalning torde vara nödvändig för att bedömningen skall få sin fulla betydelse för höjande av mjölkens och mejeriprodukternas kvalitet.

Även *mjölkcentralen, lantmännens mjölkförsäljningsförening u. p. a.* anser, att kvalitetsbetalning i kombination med mjölkbedömning snarast möjligt torde böra uppställas såsom ett oeftergivligt villkor för runmärkesrätt.

Styrelsen för *Svenska mejerikonsulentföreningen* framhåller, att ett höjande av mjölkens kvalitet är av ännu större vikt för ostmejerier än för smörmejerier, enär smörtillverkningens teknik möjliggör borteliminering av en felaktig mjölks skadliga inverkan på produkten i högre grad än osttillverkningens mindre ingripande teknik. Då föga om ens något resultat av mjölkbedömning utan kvalitetsbetalning kunnat spåras, bör den förre alltid förknippas med den senare. Enligt vunnit erfarenhet äga skolade mejerister betydligt större förutskattningar som mjölkbedömare än kontrollassistenter.

Ett grundläggande villkor för att mejeriprodukter av hög kvalitet skola kunna framställas utgör otvivelaktigt tillgången på förstklassig mjölk såsom råvara. Det torde också vara onekligt, att nu rådande förhållanden på detta om-

Västergötlands och norra Hallands handelskammare.

Mjölkcentralen.

Svenska mejerikonsulentföreningen.

Departementschefen.

råde icke kunna anses tillfredsställande och att verksamma åtgärder för mjölkproduktionens kvalitativa höjande därför äro av behovet påkallade. Såsom en sådan åtgärd finner jag uppställandet av mejeris anslutning till mjölkbedömningsförening såsom villkor för rätten att föra runmärket, på sätt som föreslagits av jordbruksutredningen, välbetänkt. Vid bestämmandet av den tid, inom vilken ifrågavarande organisation bör vara genomförd, synes det med hänsyn till de i förevarande avseende jämförelsevis utvecklade organisationsförhållandena erforderligt att tillmäta en ej alltför knappt tilltagen tidsfrist. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag emellertid en tid av inemot två år vara tillräcklig för ifrågavarande ändamål. Den närmare tidpunkten för ifrågavarande villkors införande synes böra bestämmas av lantbruksstyrelsen, som ju i övrigt handhar runmärkesrättens reglering.

Då det visat sig vara en ganska allmän erfarenhet, att det för vinnande av de med mjölkbedömningen avsedda fördelarna är en förutsättning av synnerlig vikt, att jämväl betalning av mjölken efter kvalitet införes, synas åtgärder även böra vidtagas för åvägabringande av ett sådant betalningssystem, i den mån ej mejerierna av eget initiativ mera allmänt genomföra detsamma. Härvid torde en tänkbar utväg vara att, såsom jordbruksutredningen ifrågasatt, föreskriva tillämpning av kvalitetsbetalning såsom villkor för runmärkesrätten. Med hänsyn till de åtgärder, berörande mejerihanteringen, vilka i övrigt synas böra genomföras inom den närmaste tiden, torde det emellertid, för att läget ej må alltför mycket kompliceras, vara lämpligt att i förevarande avseende framgå med viss försiktighet.

På grund av den stora betydelsen av att ordnad mjölkbedömning snarast möjligt kommer mera allmänt till stånd och då visst tvångsförfarande för berörda ändamål förutsättes komma att användas, finner jag jordbruksutredningens förslag rörande bidrag av statsmedel för organiserande av mjölkbedömningsföreningar väl grundat. På av lantbruksstyrelsen anförda skäl synes bidraget böra bestämmas till 400 kr. per nyanställd mjölkbedömare, varav behovet beräknats till 60 stycken. I likhet med nämnda styrelse anser jag även lämpligt, att införande av kvalitetsbetalning för mjölk vid de mejerier, som äro medlemmar av till sådant statsbidrag ifrågakommande bedömningsförening, uppställas som villkor för erhållande av organisationsbidrag. För bidraget synes i övrigt böra gälla bestämmelser i huvudsak av det innehåll, som lantbruksstyrelsen föreslagit (jfr sid. 17). Därest nyss anförda villkor stadgas för bidragets bekommande, synes det sannolikt, att mjölkbedömningsföreningar i viss utsträckning komma att organiseras utan att begära statsbidrag, varjämte torde kunna förväntas, att bedömningsföreningarnas fullständiga organiserande ej medhinnas under nästkommande budgetår. På grund härav torde det av jordbruksutredningen för budgetåret 1930—1931 föreslagna anslaget av 15,000 kr. bli tillräckligt för nämnda budgetår. Angivna belopp synes alltså böra såsom förslagsanslag anvisas för att i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrifter användas till understödjande av organisationen av mjölkbedömningsföreningar under budgetåret 1930—1931.

2. Anordnande av utbildningskurser för mjölkbedömare.

Enligt *jordbruksutredningens* ovan under punkt 1 återgivna förslag skulle *Jordbruks-*
 nyanställning av mjölkbedömare till ett antal av 60 stycken inom kort tid er- *utredningen.*
 fordras. Härvid uppstår frågan, huruvida tillräckligt antal härför kompetenta
 personer finnes att tillgå. Jordbruksutredningen anför, att enligt infortrade
 upplysningar så anses vara fallet i vissa län, varest mjölkbedömningen redan
 vunnit stor utbredning, men i andra icke. Även där personer finnas, som skulle
 kunna anlitas, anses de dock ofta vara i behov av särskild utbildning för detta
 speciella ändamål. Under sådana förhållanden synes det önskvärt, att särskil-
 da kurser anordnas för utbildande av mjölkbedömare. För deras verksamhet
 kräves i främsta rummet kunskaper i mjölkhygien, färdighet i kvalitetsunder-
 sökning och fetthaltsbestämning, kunskap beträffande skötseln och särskilt
 rengöringen av mjölkkningsmaskiner samt i sådan bokföring, som är erforderlig
 i samband med mjölkbedömningen. Anförda kompetensfordringar svara närmast
 mot den undervisning, som ingår vid utbildning av kontrollassistenter,
 men personer med mejeristutbildning äro mera lämpliga som mjölkbedömare ur
 den synpunkten, att de äga större förtrogenhet med arbetena vid ett mejeri och
 med allt, som rör mjölkens beskaffenhet och behandling. Jordbruksutredningen
 anser, att båda dessa kategorier lämpa sig för arbetet i fråga, dock under för-
 utsättning av viss kompletterande utbildning, vilken beräknas kräva en tid av
 2 veckor för mejerister och 4 veckor för kontrollassistenter. För berörda ut-
 bildning föreslås, att kurser, förlagda till mejeriskola eller större mejerier,
 måtte med hjälp av statsmedel anordnas under nästa budgetår och företrädesvis
 under senare hälften av år 1930 samt att för ändamålet måtte anvisas ett an-
 slag av 5,000 kr. Efter den omläggning av mejeristutbildningen, varom kom-
 mittén för den lägre lantbruksundervisningens ordnande lärers komma att fram-
 lägga förslag, kan behovet av kompetenta mjölkbedömare väntas bli tillgodo-
 sett genom nyutbildade mejerister.

Det synes *lantbruksstyrelsen*, som om större tillgång till mejeristutbildade per- *Lantbruks-*
 soner knappast kan vara att emotse för ifrågavarande utbildningskurser. Kur- *styrelsen.*
 serna torde huvudsakligen komma att frekventeras av kontrollassistenter och
 sådana redan anställda mjölkbedömare, som ansåge sig behöva uppfriska och
 utvidga sina kunskaper. Såsom villkor för deltagande i kurs, varom här är
 fråga, synes böra uppställas fordran antingen på genomgången statsunderstödd
 kontrollassistentkurs jämte 2 à 3 månaders mejeripraktik eller på avlagd exa-
 men vid mejeriskola. Då kurstiden av jordbruksutredningen beräknats till 4
 veckor för kontrollassistenter och 2 veckor för mejerister, ifrågasätter styrelsen,
 huruvida den utbildning, de förra fått, icke är sådan, att det kunde räcka med
 samma utbildningstid för dem som för mejeristerna. Enligt styrelsens förme-
 nande bör en kurstid av tre veckor i båda fallen vara fullt tillräcklig.

Beträffande beräkningen av statsunderstöd till förevarande kurser anför sty-
 relsen, att för de därmed närmast jämförliga 6 veckor långa kontrollassistent-
 kurserna utgår dylikt understöd med 800 kr. för varje kurs förutom 20 kr. för
 varje deltagande elev. Därest statsanslaget i förevarande fall skulle utgå efter
 liknande grunder, borde man räkna med ett fast understöd, som för tre veckor
 icke synes behöva beräknas högre än till 600 kr. med ett tillägg, beräknat
 till högst 15 kr. per elev. Understöd till en kurs om 20 elever skulle enligt
 dessa grunder utgå med 900 kr. Även om ett sextiototal personer skulle un-
 der budgetåret 1930—31 komma att anlita undervisningen vid kurser av detta
 slag, synes anslagsbehovet icke behöva beräknas till högre belopp än 3,000 kr.

Lantbruksstyrelsen vågar knappast ansluta sig till jordbruksutredningens uppfattning, att utbildning av detta slag kunde väntas bli obehövlig i och med den lägre mejeriundervisningens ordnande. Det synes styrelsen, som om användande av väl utbildade mejerister för detta ändamål kunde betecknas som användande av överkvalificerad arbetskraft. Då utbildade mejerister för övrigt troligen icke annat än i undantagsfall komma att ägna sig åt mjölkbedömning, anser styrelsen försiktigast att räkna med behovet av ett mindre anslag för ifrågakvarande ändamål jämväl för framtiden.

Departement-
chefen.

Därest under punkt 1 behandlade åtgärder genomföras, skulle mjölkbedöm-
mare till ett antal av ungefär 60 stycken nyanställas. Då ett så stort antal för ifrågakvarande arbetsuppgift kompetenta personer för närvarande icke torde finnas att tillgå, finner jag jordbruksutredningens förslag rörande anordnande på statens bekostnad av särskilda utbildningskurser för mjölkbedöm-
mare väl motiverat. Kurserna synas helst böra ordnas vid anstalt för lantbruksundervisning, där tillgång till mejeri finnes. För deltagande i kurserna torde genomgången statsunderstödd kontrollassistentkurs jämte någon tids mejeripraktik eller ock examen vid mejeriskola böra uppställas som villkor. Kursernas närmare planläggning och genomförande synes böra uppdragas åt lantbruksstyrelsen. Av nämnda styrelse framlagda beräkningar synas ge vid handen, att för anordnande av tre kurser å tre veckor och med 20 deltagare vardera, varigenom behovet för den närmaste tiden torde bliva väl tillgodosett, skulle krävas ett anslag av omkring 3,000 kr. Härvid förutsättes, att statsbidraget bör utgå efter liknande grunder som för kontrollassistentkurser. Ett reservationsanslag av nämnda storlek synes följaktligen böra beviljas för budgetåret 1930—1931 för att i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda grunder av lantbruksstyrelsen användas för ändamålet.

3. Statsbidrag åt svenska mjölkintressenters upplysningsförening för bedrivande av kvalitetspropaganda för mjölk.

Jordbruks-
utredningen.

I syfte att vinna mjölkleverantörernas och mejeriernas förståelse för betydelsen av en god hygienisk behandling av mjölken samt kvalitetsbedömning och kvalitetsbetalning finner *jordbruksutredningen* önskvärt, att en vidgad upplysningsverksamhet i dessa frågor kommer till stånd. Härvid framhålles, att ett betydelsefullt arbete på ifrågakvarande område bedrivs av svenska mjölkintressenters upplysningsförening, vilken i skrivelse till jordbruksutredningen framlagt vissa synpunkter i ämnet samt meddelat, att föreningen inriktat sitt arbete bland annat på vägledning och upplysning för främjande av förbättrad behandling och skötsel av mjölken. Berörda arbete har emellertid hittills av ekonomiska skäl varit begränsat huvudsakligen till mellersta Sverige, där anslutningen av medlemmar till föreningen varit livligast. Vad angår de sydligare provinserna, anser föreningen, att strävandena för höjande av mjölkens kvalitet skulle kraftigt befrämjas, om föreningen sattes i stånd att påbörja ett mera intensivt upplysningsarbete även därstädes. Föreningen har härför uppgjort ett program, innefattande bland annat massspridning av dess månadstidskrift och av en broschyr rörande mjölkskötsel, filmpropaganda m. m. För programmets genomförande beräknar föreningen en totalkostnad av c:a 45,000 kr., varav hälften beräknas kunna under arbetets gång anskaffas inom området i fråga.

Föreningen anholder, att jordbruksutredningen måtte i sitt förslag inrymma ovan berörda åtgärder, vilka föreningen förbinder sig att genomföra i närmare angiven omfattning, därest ett statsanslag av 20,000 kr. kan erhållas för budgetåret 1930—1931.

Jordbruksutredningen anser det visserligen böra närmast ankomma på mjölkproducenterna och mejerierna att stödja och bedriva ifrågavarande upplysningsverksamhet, men då nu bland annat föreslagits, att efter en kort övergångstid genomförd mjölkbedömning skall utgöra en förutsättning för runmärkesrätt, och då vidare hithörande frågor vunnit alltför litet beaktande i vissa delar av landet, som producera en stor del av vårt exportsmör, så synes det vara väl på sin plats, att en planerad upplysningsverksamhet i viss utsträckning stödjdes jämväl av staten. Även med hänsyn till den viktiga plats, mjölken intager såsom ett av våra främsta näringsmedel, synes det vara ett allmänt intresse, att förståelse alltmera väckes för mjölkhygienens betydelse. Ett statligt bidrag för upplysningsverksamheten i fråga synes närmast böra utgå för själva organiserandet och planläggningen av arbetet. Jordbruksutredningen föreslår därför, att för budgetåret 1930—31 måtte beviljas ett anslag till svenska mjölkintressenters upplysningsförening av 10,000 kr. för organiserande och igångsättande av kvalitetspropaganda för mjölk, företrädesvis i de delar av landet, där en avsevärd smörproduktion, inriktad på export, äger rum.

Förvaltningsutskottet i *Kristianstads läns hushållningssällskap* ifrågasätter, om icke det allmänna borde genom ledamot i föreningens styrelse eller på annat sätt kontrollera statsbidragets användning.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet i *Norrbottnens läns hushållningssällskap* anser, att även Norrbottens län bör bli delaktigt av upplysningsverksamheten beträffande mjölkens kvalitativa förbättring, varför villkoren för ifrågavarande statsanslag icke böra medföra en så kategorisk begränsning av upplysningsföreningens verksamhetsområde, som jordbruksutredningen föreslagit.

Lantbruksstyrelsen uttalar, att den av förvaltningsutskottet hos *Kristianstads läns hushållningssällskap* väckta frågan om representant för det allmänna i svenska mjölkintressenters upplysningsförening lämpligen synes böra upptagas till avgörande i samband med utanordnandet av eventuellt utav riksdagen anvisat anslag.

Lantbruksstyrelsen.

Svenska mjölkintressenters upplysningsförening framhåller betydelsen av kvalitetspropaganda för mjölk samt hemställer, att om möjligt det av föreningen begärda anslaget å 20,000 kr. måtte upptagas till hela sitt belopp.

Svenska mjölkintressenters upplysningsförening.

Vid sidan av nyssberörda kvalitetspropaganda torde enligt föreningens uttalande en ändamålsenlig åtgärd för jordbrukarnas information i ladugårdshygien vara, att i kontrollassistenternas utbildning undervisning meddelades i dithörande ämnen. Nu i tjänst varande kontrollassistenter kunde möjligen erhålla behöfelig kännedom i mjölkhygien genom kortare kompletteringskurser, eventuellt anordnade av hushållningssällskapen.

Styrelsen för *Sveriges ostengrossistförening* uttalar, att den under flera år varit i tillfälle att följa den gagnande verksamhet, som svenska mjölkintressenters upplysningsförening utövar, samt hemställer med hänsyn till den grundläggande betydelse, mjölkens kvalitet har för hela mejerihanteringen, att anslag för kvalitetspropaganda för mjölk måtte tilldelas nämnda förening med begärda 20,000 kr.

Sveriges ostengrossistförening.

Vid strävandena att åstadkomma en förbättring av mjölkens kvalitet synes det icke minst viktigt, att insikt bibringas producenterna om betydelsen av en sådan förbättring och om medlen att uppnå densamma. Att stort behov av en sådan upplysningsverksamhet föreligger, torde vara otvivelaktigt, liksom även

Departementschefen.

att åtskilligt på denna väg står att vinna för mjölk-kvalitetens höjande. Från smörexportens synpunkt är det givetvis av särskild vikt, att berörda insikt allmänt sprides bland mjölkproducenterna i de landsdelar, varifrån den huvudsakliga smörexporten härleder sig, d. v. s. södra Sverige. Jordbruksutredningens förslag rörande statsbidrag till svenska mjölkintressenters upplysningsförening för bedrivande av kvalitetspropaganda för mjölk företrädesvis i de landsdelar, där en avsevärd smörproduktion för export äger rum, finner jag mig därför böra biträda. Nämnda förening har sedan några år tillbaka gjort en värdefull insats bl. a. för spridandet av upplysning på förevarande område och synes äga goda förutsättningar att i fortsättningen arbeta för de syften, det föreslagna statsbidraget skulle avse att befrämja.

Från föreningens sida har hemställts om ett statsanslag för ifrågavarande ändamål av 20,000 kr., men då avsikten icke synes böra vara, att staten skall i avsevärdare grad bekosta kvalitetspropaganda för mjölk utan endast lämna ett verksamt stöd vid själva dess organiserande enligt en utvidgad plan, ansluter jag mig till jordbruksutredningens förslag rörande beviljande av ett anslag av 10,000 kr. för budgetåret 1930—1931, vilket synes böra utgå på de närmare villkor rörande anslaget användning m. m., som Kungl. Maj:t finner gott föreskriva.

4. Anordnande av fortbildningskurser för mejeripersonal.

Jordbruks- utredningen. Av *jordbruksutredningen* framhålles såsom en viktig förutsättning för framställningen av förstklassiga mejeriprodukter, att mejeriernas drift handhaves av kunnig och skicklig personal. För att härutinnan tillgodose nutida behov är en snar omorganisation av såväl den högre som den lägre mejeriundervisningen av nöden, vilka frågor utretts eller äro under utredning av särskilda sakkunniga. Framför allt erfordras nu grundligare kunskaper i mejeritekniskt hänseende, större noggrannhet i produktionsdetaljer och kontroll, grundligare ekonomisk skolning samt — speciellt beträffande mejerikonsulenterna — bättre insikt i affärsförhållanden och organisation. Jordbruksutredningen finner emellertid icke försvarligt att endast avvakta undervisningens omorganisation utan framhåller, att om snar förbättring skall kunna vinnas, torde det få anses nödvändigt, att även den nuvarande mejeripersonalen beredes bättre möjligheter att lära sig utnyttja de rön och tekniska framsteg, som på senare tid blivit gjorda. De vägar, som härför stå till buds, äro, så vitt kunnat bedömas, anordnande av fortbildningskurser för mejeripersonal samt en utökad konsulentverksamhet (jfr punkt 5).

Beträffande behovet av fortbildningskurser anföres, att åtskilliga mejeriföreståndare ej genomgått mejeriskola och att även utbildade mejerister ofta ej fått tillfälle att följa med utvecklingen å området, vilket särskilt gäller föreståndare för smärre mejerier, varest föreståndaren måste utföra de viktigare dagliga göromålen. Vidare bör märkas, att erforderlig omläggning av produktionen, t. ex. från osyrat till syrat smör, vilken ur exportsynpunkt vore önskvärd, mången gång ej kan genomföras, emedan mejeripersonalen på grund av långvarig avsaknad av praktik icke besitter de för en omläggning nödiga insikterna. Det framhålles även, att kvalitetsfordringarnas sänkning för mejeriprodukter under krigsåren haft menlig inverkan på mejeripersonalens skicklighet.

Jordbruksutredningen föreslår därför, att fortbildningskurser för mejeripersonal måtte genom lantbruksstyrelsen anordnas på olika platser i landet med förläggning till vissa mejeriskolor och större modernt utrustade mejerier. Kurserna, vilka beräknas behöva pågå omkring 14 dagar med intill 10 deltagare per kurs, böra avse såväl teoretisk undervisning som praktiska övningar, särskilt rörande tillverkning av syrat smör men även rörande osttillverkning. För att kostnadshänsyn ej skola hindra deltagande synes lämpligt, att deltagarna erhålla fri undervisning, kost och logi samt fria resor liksom vid de statsunderstödda kurserna i beteskultur och ängsskötsel. Under nämnda förutsättningar beräknas kostnaden per kurs till omkring 1,400 kr. Jordbruksutredningen föreslår, att för ändamålet måtte anvisas ett anslag på 20,000 kr., vilket alltså bör möjliggöra anordnande av omkring 15 kurser.

Svenska smörprovningarna anser, att vid undervisningen rörande smörets tillverkning m. m. bör särskild hänsyn tagas till de fordringar, som uppställas för rätten till runmärket, samt till de resultat och iakttagelser, som kunna erhållas vid de fortgående av smörprovningarna verkställda provningarna.

Svenska smörprovningarna.

Förvaltningsutskottet i *Stockholms läns och stads hushållningssällskap* ifrågasätter för att man snabbast möjligt skall uppnå en förbättring av särskilt exportsmörets kvalitet, huruvida ej generellt borde föreskrivas, att som villkor för runmärkesrätt bör fordras, att vederbörande mejeris föreståndare skall hava genomgått mejeriskola, som står under statlig inspektion. Såsom en övergångsform skulle nuvarande personal utbildas genom särskilt anordnade kurser.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet i *Södermanlands läns hushållningssällskap* framhåller beträffande fortbildningskurser för mejeripersonal, att skilda kurser böra anordnas för smör- och ostberedning, då helt olika personal oftast arbetar på de olika varuslagen.

Förvaltningsutskottet i *Gotlands läns hushållningssällskap* ifrågasätter, huruvida icke även studieresor böra ingå vid mejeripersonalens fortbildning, i vilket fall statsbidrag borde utgå efter samma grunder, som gälla för bidrag till mindre jordbrukares studieresor.

Förvaltningsutskottet i *Kristianstads läns hushållningssällskap* ifrågasätter, om icke fortbildningskurserna särskilt beträffande föreståndarna vid de mindre mejerierna borde vara obligatoriska, då i annat fall kan befaras, att dessa utebli på grund av svårighet att erhålla ersättare under kurstiden. Av det allmänna tillhandahållen reservpersonal borde i så fall finnas tillgänglig.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att undersökning av förhållandena vid de till smörprovningarna anslutna mejerierna givit vid handen, att smörtillverkningen i oväntat stor omfattning ledes av personal, som icke genomgått någon statligt kontrollerad mejeriskola, vilket styrelsen anser utgöra en verkligt svag punkt hos vår mejerihantering. Styrelsen har därför för avsikt att noggrant pröva, i vad mån den av Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott ifrågasatta åtgärden att såsom villkor för mejeris runmärkesrätt föreskriva, att mejeriets föreståndare skall hava genomgått sådan mejeriskola eller, såsom övergångsform, en ordnad fortbildningskurs, kan realiseras.

Lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen anser önskvärt, att de av jordbruksutredningen föreslagna fortbildningskurserna för mejeripersonal komma till stånd men ställer sig tveksam, huruvida kurserna kunna få förutsatt omfattning, varvid styrelsen utgår från att kurserna skulle stå öppna endast för personer, som äro anställda vid mejeri såsom tillverkare av ost eller smör. Det torde icke bliva lätt för fast anställd personal att erhålla ledighet under de 14 dagar, som varje kurs skulle pågå. Jämte bristande elevfrekvens kan svårigheten att finna lämpliga mejerier för kursernas förläggning samt än mer lämpliga lärare föranleda en inskränkning av antalet kurser. Endast i undantagsfall torde det vara lämpligt att anlita befintliga mejeriskolor, då dessas egen undervisning härigenom

kunde komma att förryckas. Den föreslagna kurstiden av 14 dagar finner styrelsen i vissa fall för kort, särskilt om kurserna skulle komma att anlitas för obligatorisk fortbildning av redan anställd oskolad mejeripersonal, i vilket fall 4 veckor torde vara ett minimum. Det synes därför lyckligast, om icke alltför snäva bestämmelser i fråga om kurstidens längd och undervisningens omfattning stadgas för ifrågavarande kurser.

Med hänsyn till vad jordbruksutredningen anfört beträffande meranämnda kurser och särskilt om deltagande i dylik kurs i vissa fall anses böra framtvingas, anser lantbruksstyrelsen önskvärt, att kursdeltagare kommer i åtnjutande av dels reseunderstöd till och från kursorten, efter tredje klass å järnväg, automobilomnibus eller ångbåt, dels ock bidrag, därest kursen pågår minst en vecka, till kost och logi med 4 kr. pr dag. De av styrelsen föreslagna ändringarna beträffande ifrågavarande kurser anses knappast behöva föranleda någon jämkning av det föreslagna anslagsbeloppet å 20,000 kr. för budgetåret 1930—1931.

Statskontoret.

Beträffande förslaget angående anordnade av fortbildningskurser för mejeripersonal anmäler *statskontoret*, att berörda förslag icke föranlett annan erinran, än att ämbetsverket icke anser sig böra tillstyrka, att deltagarna i nämnda kurser, utöver fri undervisning samt kost och logi under kurstiden, skulle erhålla reseersättning för resorna till och från kurserna i fråga. Att, såsom uppgivits, sistberörda förmån skulle vara medgiven dem, som deltaga i de statsunderstödda kurserna i beteskultur och ängsskötsel, synes enligt vad *statskontoret* inhämtat från lantbruksstyrelsen icke vara fallet, och såvitt *statskontoret* kunnat finna, föreligga icke tillräckliga skäl att medgiva en sådan förmån åt deltagarna i nu omhandlade kurser.

Departementschefen.

Då en grundförutsättning för att mejeriprodukter av hög kvalitet skola kunna tillverkas tydligen är, att den härvid sysselsatta personalen i fråga om yrkeskicklighet motsvarar utvecklingens krav, och det torde vara otvivelaktigt, att åtskilligt på denna punkt brister, finner jag jordbruksutredningens förslag rörande anordnande av fortbildningskurser för berörda personal böra föranleda åtgärder i angivna syfte. Den av Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott ifrågasatta åtgärden att såsom villkor för mejeris runmärkesrätt föreskriva, att mejeriets föreståndare skall hava genomgått statligt kontrollerad mejeriskola eller, såsom övergångsform, en ordnad fortbildningskurs, anser jag ävenledes värd noggrann prövning. Genom en sådan föreskrift skulle en viss säkerhet vinnas för att den personal, som i första hand är i behov av kompletterande utbildning, också bleve delaktig av sådan.

Den närmare planläggningen och anordnandet av ifrågavarande fortbildningskurser synes böra uppdragas åt lantbruksstyrelsen. Såsom nämnda styrelse framhållit, synes möjlighet böra hållas öppen för kursernas anpassning efter de skiftande behov i fråga om undervisningens omfattning och kurstidens längd m. m., som kunna göra sig gällande. Sålunda synas såväl längre som kortare kurser böra kunna anordnas allt efter arten av det syfte, för vilket kurs anordnas. Kurserna böra i främsta rummet vara avsedda för sådan personal, som äger direkt befattning med mejeriprodukternas framställning. Med hänsyn till vikten av att kurserna vinna talrik anslutning synas deltagarna böra erhålla fri undervisning samt reseunderstöd jämte visst belopp för bekostande av mat och logi på sätt som lantbruksstyrelsen föreslagit. Beträf-

fande storleken av det anslag, som synes böra anvisas för budgetåret 1930—1931 i och för anordnande av kurser av ifrågavarande slag, ansluter jag mig till jordbruksutredningens förslag och finner alltså, att 20,000 kr. böra för ändamålet beviljas såsom reservationsanslag. De närmare villkoren för anslagets utgående synas böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

5. Omorganisation av mejerikonsulentverksamheten.

I arbetet för höjande av mejeriprodukternas kvalitet och mejeridriftens rationella ordnande utgör enligt *jordbruksutredningen* en god rådgivande och upplysande verksamhet genom särskilda härför utbildade personer ett viktigt led. För att tillgodose behovet å ifrågavarande område anser jordbruksutredningen en reorganisation av mejerikonsulentverksamheten erforderlig. Härvid anföres, att antalet hos hushållningssällskapen särskilt anställda konsulenter och andra instruktörer för mejerihanteringen sedan början av 1900-talet kontinuerligt minskats samt att under senare år en och samma person i många fall fått sköta konsulentverksamhet på mejeriområdet jämsides med annan befattning och då merendels som jordbrukskonsulent eller husdjurskonsulent. Sistberörda förhållande förekom, såsom närmare visas i jordbruksutredningens betänkande sid. 53 o. f., år 1929 i 10 fall, medan antalet mejerikonsulenter var 7 mot 13 år 1900. Förutom dessa till hushållningssällskapen knutna konsulenter finnas sedan år 1927 tvenne hos svenska smörprovningarna anställda konsulenter med företrädesvis inspekterande verksamhet. Minskningen av antalet mejerikonsulenter anses sammanhånga med att efter mejerihanteringens stora uppbyggnadsperiod under 1880- och 1890-talen mejerierna i tekniskt hänseende hjälpligt motsvarade tidens krav, vilket i förening med en förbättrad mejeristundervisning och anställandet av egna fackmän vid vissa större mejerisammanslutningar medförde, att konsulenterna kommo att tagas mindre i anspråk, varav befattningarnas indragning eller kombination med andra åligganden ofta blev följden. En bidragande orsak torde även varit, att statens anslag för hushållningssällskapens konsulentverksamhet äro begränsade till bidrag för avlöning av jordbrukskonsulenter, vilket i anseende till de ökade krav, som ställas på sällskapens verksamhet i andra avseenden, varit ägnat att hämma deras förmåga och benägenhet att anslå medel till mejerikonsulentbefattningar.

Jordbruksutredningen anser uppenbart, att nyssberörda utveckling illa överensstämmer med vad tiden kräver. Mejerihanteringen har blivit mera komplicerad, fordrar mera detaljkännedom och skicklighet än förr och även stor praktisk erfarenhet. Med fullt fog torde kunna påstås, att bristfälligheten i konsulentverksamhetens organisation varit en väsentligt bidragande orsak till att vår mejerihantering ej kunnat tillräckligt snabbt följa utvecklingen och anpassa sig efter nutida krav. Behovet av teknisk och ekonomisk rådgivande verksamhet på området i fråga gör sig för närvarande så mycket mera gällande, som mejerihanteringen ställes inför nödvändigheten att i vid utsträckning genomföra en omdaning i tekniskt och organisatoriskt avseende, varvid säkerligen många mindre mejerier komma att nedläggas. Vid många äldre mejerier ha såväl lokaler som den maskinella utrustningen blivit mycket otidsenliga, och lantbrukarna behöva såväl upplysning som fackkunnig hjälp med avseende på behövlig modernisering. Vidare kan den ökade kontroll beträffande exportsmöret, som jordbruksutredningen föreslår (jfr punkt 10), ej bli på bästa sätt fruktbarande, om icke fackutbildade personer finnas att tillgå, som i samarbete med kontrollorganet kunna besöka mejerierna och lämna

*Jordbruks-
utredningen.*

dem anvisning för avhjälpande av förefintliga brister i smörets kvalitet. Även för osttillverkningens del är en utökad och effektivare konsulentverksamhet av nöden i och för tillverkningens standardisering och kvalitativa förbättring. Konsumentmjölkens behandling och avsättning bör ävenledes ägnas uppmärksamhet. Till konsulenternas viktigare uppgifter hör vidare att biträda jordbrukarna vid bildandet av andelsmejerier och att arbeta för rationalisering av mejeriernas produktion och för avsättningsordnande, att verka för organiserande av mjölkbedömning och mjölkens riktiga betalning efter såväl fetthalt som kvalitet, att organisera och övervaka utbyteskontrollen vid mejerierna, att kontrollera bränsleekonomin, att bedriva upplysningsverksamhet och verka för god behandling av mjölken hos producenterna samt för utfodringens ordnande även med hänsynstagande till dess inverkan på mjölkens kvalitet m. m. Konsulentverksamheten är jämväl av betydelse för fortbildningen av i tjänst varande mejeripersonal. Framställningar och uttalanden från skilda håll giva också samstämmigt uttryck för den uppfattningen, att en utökad konsulentverksamhet å mejeriområdet är starkt av behovet påkallad.

Efter omnämnande av vissa tidigare och särskilt ett av lantbruksstyrelsen år 1926 framlagt förslag rörande konsulentverksamhetens ordnande anger jordbruksutredningen såsom allmänna grundvillkor, att konsulenterna böra vara särskilt utbildade fackmän på mejeriområdet och hava till uteslutande uppgift att ägna sig åt mejerihanteringen, att varje konsulent som regel bör ha sin verksamhet förlagd inom ett visst begränsat distrikt, att sådan distriktskonsulent bör i mån av behov och möjlighet ägna sig åt alla sidor av mejerihanteringen samt att konsulenterna böra kunna, utan att vara kallade, besöka mejerierna, för vilket ändamål tillräckliga reseanslag böra stå till förfogande.

Efter att ha diskuterat olika alternativ beträffande distriktskonsulenternas anställningsförhållanden m. m. förordar jordbruksutredningen, att desamma anställas och avlönas hos hushållningssällskapen enligt nu gällande bestämmelser för med bidrag av statsmedel anställda jordbrukskonsulenter. Denna form, som närmast ansluter sig till nuvarande organisation, torde innebära enklaste övergång därifrån och för närvarande vara lättast att genomföra, samtidigt som densamma kan väl förenas med överledning och viss kontroll från lantbruksstyrelsens sida och samverkan med svenska smörprovningarna och andra institutioner. Vidare kunna jordbrukarna medelst hushållningssällskapen beredas inflytande på verksamhetens ledning. Jordbruksutredningen finner visserligen viktiga praktiska skäl tala för konsulenternas anknötning till mejeriförbund på sätt, som förekommer exempelvis i Holland och Finland, och anser en framtida utveckling mot en sådan anknötning önskvärd, men framhåller, att den nödvändiga grundvalen för en sådan organisationsform, d. v. s. mejeriernas mera allmänna sammanslutning i mejeriförbund, för närvarande saknas i vårt land. Utom distriktskonsulenter böra i särskilt arbetskrävande distrikt även tillsättas en eller flera mejeriassistenter med konsulentutbildning.

Enligt av jordbruksutredningen uppgjord plan för landets slutliga indelning i konsulentdistrikt skulle distrikten, vilka ansetts så vitt möjligt böra sammanfalla med hushållningssällskapens områden, bli till antalet 20, vart och ett med en konsulent samt tre distrikt dessutom med vardera en mejeriassistent. Beträffande distriktens omfattning och indelningens motivering hänvisas till jordbruksutredningens betänkande sid. 65 o. f.

Då det gäller frågan, huruvida tillräckligt antal kompetenta personer finnes för tillsättning av ett större antal nya konsulentbefattningar, har ett överslag givit till resultat, att så icke för närvarande torde vara förhållandet. Jordbruksutredningen anser emellertid, att ett uppskov med anvisande av medel till ett antal nya befattningar av denna anledning icke bör ifrågasättas, då ett sådant uppskov vore högst betänkligt med hänsyn till det trängande behovet av

positiva åtgärder till mejerihanteringsens hjälp. Redan för att avhjälpa bristen på kompetenta personer är det av vikt, att utsikter till anställning beredas. Det synes dessutom möjligt att inom nära framtid åtminstone till någon del tillgodose behovet av nya konsulenter genom att personer, som utbildats till mejerikon-sulenter men sedan helt eller delvis ägnat sig åt annan verksamhet, beredas till-fälle att genomgå en repetitionskurs vid Alnarps lantbruks- och mejeriinstitut för förvärvande av erforderlig kompetens.

På grund härav vore det enligt jordbruksutredningens förmenande önskvärt, att medel redan för nästa budgetår bleve anvisade till 10 mejerikon-sulentbefattningar samt åtminstone två assistentbefattningar. Härvid förutsättes, att Kungl. Maj:t avgör, i vilka distrikt konsulenter skola i första hand tillsättas. De anvisade medlen synas i främsta rummet böra förbehållas för helt nya be-fattningar men böra även kunna tilldelas hushållningssällskap som avlönings-bidrag till redan anställd konsulent. På sätt som i lantbruksstyrelsens ovan berörda förslag av år 1926 förordats, anser jordbruksutredningen, att såsom villkor för erhållande av statsbidrag till mejerikon-sulents avlöning bör bland annat uppställas, att samarbete mellan hushållningssällskap ordnas för ernä-ende av ändamålsenlig ledning av konsulentverksamheten i de fall, då konsulent-distrikt omfattar mera än ett sällskaps område, att konsulenten skall uppfylla vissa kompetensvillkor, varvid prövningen bör tillkomma lantbruksstyrelsen, samt som regel vara skyldig att helt ägna sitt arbete åt mejeriskötseln inom sitt område ävensom att konsulent skall vara skyldig att intimt samarbeta med svenska smörprovningarna samt att, därest inom distriktet finnes med statsme-del driven kvinnlig mejeriskola, emot härför stadgad ersättning fungera såsom ledare av och huvudlärare vid skolan, där lantbruksstyrelsen så finner skäligt. Samma villkor anses i tillämpliga delar böra gälla även ifråga om åtnjutande av lönebidrag till assistent samt reseanslag för konsulent och assistent.

Statsbidrag till avlöande av distriktskonsulenter torde enligt jordbruksut-redningens mening böra utgå efter samma grunder som till jordbrukskonsulen-ter, d. v. s. i minimigrundlön 4,200 kr. jämte 3 ålderstillägg å 500 kr. efter re-spektive 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjänstgöring. Mejerikon-sulent, som ti-digare varit anställd hos hushållningssällskap, torde böra få tillgodoräkna sig sådan tid i och för erhållande av ålderstillägg. Till avlöning av mejeriassisten-ter synes staten böra bidraga med 3,000 kr. per år och assistent. För att konsulen-terna och assistenterna skola erhålla tillräcklig rörelsefrihet och kunna vid be-hov besöka mejerierna utan att hava blivit kallade, vilket erfordras för att deras verksamhet skall lända till avsedd nytta och med hänsyn till verksamhetens delvis ömtåliga natur, anses det synnerligen önskvärt, att härför erforderliga resebidrag utgå av statsmedel. Detta befinnes så mycket mera påkallat, som nämnda befattningshavare böra vara skyldiga att efter anmodan av svenska smörprovningarna göra besök å mejerierna. Resebidragen beräknas till 2,000 kr. per år och befattningshavare.

De nya konsulent- och assistentbefattningarna torde enligt jordbruksutred-ningens uttalande icke kunna tillsättas förrän från 1 januari 1931, vadan medel skulle erfordras för endast senare hälften av nästa budgetår. De för berörda halvår behövligen anslagen beräknas till följande belopp:

	Kronor
10 distriktskonsulenter med avlöningsbidrag enligt ovan angivna grunder	21,000
ålderstillägg till konsulenter, som tidigare varit anställda hos hushåll- ningssällskap	1,500
avlöningsbidrag till två mejeriassistenter	3,000
resebidrag enligt ovan angivna grunder	12,000

Sammanlagt beräknas alltså för tiden 1 januari—30 juni 1931 ett anslags-behov för mejerikon-sulentverksamheten av 37,500 kr.

Svenska smörprovningarna.

Svenska smörprovningarna anser, att de i statförslaget för mejerikonsulenter upptagna resebidragen, beräknade till 2,000 kr. för varje konsulent, endast böra utgå, i den mån uppdrag komma att fullföljas på anmodan av smörprovningarna eller på sätt lantbruksstyrelsen kan angiva. Det bör nämligen ifrågasättas, huruvida ej hushållningssällskapen vid tilldelandet av statsbidrag för avlönande av mejerikonsulenter böra åläggas att själva ställa erforderligt belopp för resekostnader i sällskapens egen tjänst till förfogande, liksom fallet nu är för jordbrukskonsulenterna.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet i *Stockholm läns och stads hushållningssällskap* anför, att under förutsättning att den lägre mejeriundervisningen rationellt ordnas och att som villkor för runmärkesrätt uppställs, att mejeriföreståndaren skall ha genomgått under statlig inspektion stående mejeriskola (jfr punkt 4), dels kvalifikationerna på mejerikonsulenterna måste, då de skola lämna råd åt en väl utbildad personal, vara synnerligen höga, dels det erforderliga antalet konsulenter kan väsentligt begränsas. Utskottet skulle närmast vilja ansluta sig till lantbruksstyrelsens förslag den 4 oktober 1926 om inrättande av 10 konsulentbefattningar. Med hänsyn till nödvändigheten av en god rekrytering torde konsulenternas avlöning böra bli högre, än som av jordbruksutredningen och lantbruksstyrelsen föreslagits.

Utskottet anser, att jordbruksutredningens förslag vid genomförande icke verka med den snabbhet, som jordbrukets nödläge kräver, samt framhåller exportpremier såsom ett hastigare verkande medel.

Förvaltningsutskottet i *Södermanlands läns hushållningssällskap* anser, att det av jordbruksutredningen föreslagna konsulentdistrikt, som skulle omfatta Södermanlands län och Södertörn, kan väsentligt vidgas, då flertalet härvarande mejerier tillhöra mjölkcentralen, som torde vara väl rustad att lösa flertalet av de arbetsuppgifter, för vilka en mejerikonsulent kan beräknas vara utsedd.

Förvaltningsutskottet i *Kronobergs läns hushållningssällskap* anser, att det för mejerikonsulent beräknade resebidraget å 2,000 kr. per år är mycket för lågt, om konsulenternas arbetskraft skall bliva fullt utnyttjad.

Förvaltningsutskottet i *Gotlands läns hushållningssällskap* anser jordbruksutredningens förslag rörande statsanslag för tillsvi vidare blott 10 mejerikonsulenter otillräckligt, därest de nu av hushållningssällskapen anställda konsulenterna skulle kunna tillsättas å de nya befattningarna. Vidare göres gällande, att den föreslagna avlöningen till konsulenterna är för låg, då densamma satts lägre än vad föreståndarna vid många medelstora och alla större mejerier erhålla.

Förvaltningsutskottet i *Kristianstads läns hushållningssällskap* finner den för mejerikonsulenter föreslagna avlöningen väl låg, emedan skickliga konsulenter säkerligen skola kunna erhålla högre avlöning som mejeriföreståndare.

Förvaltningsutskottet i *Malmöhus läns hushållningssällskap* uttalar, att av jordbruksutredningens betänkande synes framgå, att statsbidrag för mejerikonsulenter avlöning m. m. i första hand tänkts skola utgå till de län, där särskilda mejerikonsulenter ännu ej finnas anställda. Häremot riktar utskottet en kraftig gensaga, varvid framhålles, att det viktigaste och mest trängande torde vara, att kvaliteten på det smör, som exporteras, blir förbättrad. Utskottet hemställer, att statsunderstöd för anställande av mejerikonsulenter i första hand måtte tillerkännas de hushållningssällskap, som redan anställt dylika.

Förvaltningsutskottet i *Hallands läns hushållningssällskap* anför, att därest icke statsmedel genast kunna ställas till förfogande för avlöning av samtliga mejerikonsulenter, synes behovsprincipen böra bliva utslagsgivande, med hänsyn tagen till både länets betydelse som smörproducent och hushållningssällskapets ekonomiska ställning.

Förvaltningsutskotten i *Älvsborgs läns norra och södra hushållningssäll-*

skap framhålla, att enligt den föreslagna distriktsindelningen för mejerikonsulenter skulle Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps område delas på två distrikt, varigenom en önskvärd enhetlig ledning av mejeriverksamheten skulle bli synnerligen försvårad. Utskotten anse därför, att de båda sällskapens områden böra utgöra ett gemensamt distrikt.

Förvaltningsutskottet i *Älvsborgs läns södra hushållningssällskap* erinrar om att, då de nuvarande två konsulenter vid svenska smörprovningarna anställdes, avsågs härmed att provisoriskt avhjälpa bristen på mejerikonsulenter i vissa län. Därför synes det utskottet, som om berörda konsulenter vid ett genomförande av jordbruksutredningens förslag vore obehövlige, åtminstone i vad det rör inspektion av mejerierna, ty denna uppgift bör tillhöra vederbörande mejerikonsulent i samarbete med smörprovningarna. Bästa samarbete mellan det allmänna och mejerierna vinnes säkerligen, om smörprovningarna icke tillerkännas någon inspektionsrätt utan eventuella fel avhjälpas genom mejerikonsulent.

Förvaltningsutskottet i *Skaraborgs läns hushållningssällskap* anser, att i bestämmelserna rörande statsbidrag till avlönande av mejerikonsulenter bör inrymmas möjlighet även för mejeriförbund, som befinnes äga nödig fasthet i sin organisation, att erhålla dylikt statsbidrag.

Förvaltningsutskottet i *Värmlands läns hushållningssällskap* anser fördelaktigast, om den föreslagna nya mejerikonsulentorganisationen ställes under svenska smörprovningarnas ledning och kontroll. Härigenom skulle ett framtida överflyttande av konsulenter till mejerisammanslutningar underlättas, varjämte det förefaller naturligt, att samma organ, som har att uppsöka och anmärka på förekommande felaktigheter i tillverkningen, också så vitt möjligt skall angiva orsaken till och botemedlen för felen. Konsulenternas anställning hos smörprovningarna skulle även medföra olika organisatoriska fördelar, såsom t. ex. god möjlighet att vidtaga behövlige omplaceringar.

Förvaltningsutskottet i *Örebro läns hushållningssällskap* ifrågasätter, huruvida det icke för erhållande av fullt kompetenta och lämpliga mejerikonsulenter är nödvändigt att fastställa minimilönen till 5,200 kronor. Vidare bör statsbidraget till resekostnader med hänsyn till konsulenternas långa resor utgå med betydligt högre belopp, än vad jordbruksutredningen föreslagit.

Förvaltningsutskottet i *Västmanlands läns hushållningssällskap* avstyrker det föreslagna utbytet av benämningen mejerikonsulent mot distriktskonsulent i mejerihantering, då förstnämnda benämning ingått i allmänhetens medvetande och är tydligare.

Förvaltningsutskottet i *Västerbottens läns hushållningssällskap* påyrkar, att hushållningssällskapen skola bli lika berättigade till statsbidrag för avlönning av mejerikonsulenter, vare sig sådan konsulent förut är anställd eller icke. Utskottet avstyrker statsbidrag till konsulenternas resekostnader, då denna konsulentverksamhet i princip näppeligen skiljer sig från den övriga konsulentverksamhet, för vilken sällskapen få bestrida resekostnaderna utan statsanslag.

Förvaltningsutskottet i *Norrbottens läns hushållningssällskap* anser, att statsbidrag för avlönning av mejerikonsulent redan från början bör utgå även till sådana hushållningssällskap, som redan ha sådan konsulent anställd, eller åtminstone till de av dessa hushållningssällskap, som på grund av begränsade ekonomiska resurser icke utan svårighet kunna med egna medel upprätthålla dessa befattningar.

För att fullständiga jordbruksutredningens utredning beträffande den nuvarande mejerikonsulentverksamheten hos hushållningssällskapen har *lantbruksstyrelsen* från samtliga hushållningssällskaps sekreterare infordrat uppgifter för åren 1928 och 1929 om såväl antalet mejerier, som av länets kon-

Lantbruksstyrelsen.

sulent besökts, som härför använda förrättningsdagar. Av uppgifterna, som finnas sammanställda i bilaga B till styrelsens utlåtande, framgår bl. a., att sällskapens konsulenter i medeltal per år besökt 887 mejerier och härför använt 1,162 förrättningsdagar. Vidare har från svenska smörprovningarna inhämtats uppgift om under tiden $\frac{1}{7}$ 1926— $\frac{30}{6}$ 1929 av deras konsulenter utförd konsulentverksamhet inom olika län. Uppgifterna äro sammanställda i bilaga C till styrelsens utlåtande samt visa bl. a., att berörda konsulenter använt 318 förrättningsdagar per år för besök i mejerier.

Lantbruksstyrelsen omnämner, att styrelsen i oktober 1926 framlade ett förslag rörande mejerikonsulentverksamhetens ordnande, varvid landet ansågs böra uppdelas i minst 10 konsulentdistrikt. Beträffande jordbruksutredningens förslag om inrättande av 20 distrikt anföres, att det, fränsett statsfinansiella skäl, måste anses vara mindre tillfredsställande, om konsulenter på en del ställen anställas med så små distrikt, att deras fulla arbetsförmåga icke kan utnyttjas. Då jordbruksutredningen med hänsyn till bristande tillgång på kompetenta personer för samtliga de föreslagna befattningarna tillsviðare begärt statsbidrag endast till 10 konsulenter, finner styrelsen det fördelaktigare att söka åvägabringa en sådan organisation, att verksamheten öfver hela landet om möjligt igångsättes omedelbart, även om mejerihanteringens framtida utveckling skulle medföra behov av ökat antal distrikt. En sådan framtida jämkning är avsevärt lättare att genomföra än en motsatt förändring, om nämligen förhållandena skulle visa, att en överorganisation kommit till stånd. En sådan kan dessutom befaras medföra, att statsmakterna framdeles komme att visa sig mindre benägna att tillgodose andra lika viktiga krav på konsulentverksamhet.

Vid bestämmandet av konsulentdistriktens omfattning bör vid sidan av antalen befintliga och i smörprovningarna deltagande mejerier tagas hänsyn till mejeriernas storlek, då i fråga om små mejerier utvecklingen torde gå mot en sammanslagning, vidare till den invägda mjölmängden och till det behov av konsulentverksamhet, som utvisas av den omfattning, i vilken hittillsvarande möjligheter härutinnan utnyttjats. Från dessa utgångspunkter har styrelsen underkastat såväl sitt eget tidigare som jordbruksutredningens förslag till distriktsindelning en närmare undersökning, varav resultatet framgår av bilagorna D och E till utlåtandet. De här sammanställda uppgifterna rörande totala antalet och antalet i smörprovningarna deltagande mejerier, den vid samtliga mejerier invägda mjölmängden och antalet förrättningsdagar, som använts av konsulenter för konsultation vid mejerierna, inom de föreslagna distrikten anses giva vid handen, att antalet distrikt enligt styrelsens förslag av år 1926 behöver ökas, medan i jordbruksutredningens förslag förekommer ett flertal distrikt, som icke kunna tänkas bereda där anställd konsulent ens nödortfölig sysselsättning i tjänsten. Styrelsen pekar i detta hänseende särskilt på distrikten nr 4, 10, 11, 13 och 14 i förslaget (jfr sid. 65 i jordbruksutredningens betänkande).

Av anförda skäl har lantbruksstyrelsen framlagt nytt förslag till distriktsindelning, vars innebörd närmare framgår av följande uppställning (sid. 31).

De hushållningssällskap, som för närvarande redan hava egna mejerikonsulenter, skulle icke beröras av detta förslag i annan mån, än att Hallands län finge i förevarande avseende samarbeta med grannhushållningssällskapet i Älvsborgs läns södra del. Redan tidigare har sådant samarbete ägt rum, och de likartade mejeriförhållandena i norra delen av Hallands län och Älvsborgs läns södra del tala för lämpligheten av ett sådant sammanförande.

Förutom de villkor för erhållande av statsbidrag till mejerikonsulents avlöning, som upptagits i lantbruksstyrelsens förslag av år 1926 och som i hudsak vunnit jordbruksutredningens gillande, föreslår styrelsen, att hushåll-

D i s t r i k t	Antal mejerier 1927	Antal mejerier, deltagande i smörprov. 1929	I samtliga mejerier invägd mjölk 1927 ton	Antal förrättningsdagar i medeltal per år av		
				konsulent hos hushållningssällskap	smörprovskonsulenter	summa
1. Malmöhus län	101	81	334,069	154	27	181
2. Kristianstads och Blekinge län	111	101	239,794	110	57	167
3. Kronobergs och Jönköpings län samt Kalmar läns södra del	201	105	142,830	101	c:a 60	161
4. Hallands län och Älvsborgs läns södra del	123	68	c:a 145,364	93	c:a 8	101
5. Östergötlands län och Kalmar läns norra del	132	73	129,193	41	c:a 97	138
6. Skaraborgs län	433	50	158,345	105	28	133
7. Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs läns norra del . .	91	20	c:a 47,735	—	c:a 13	13
8. Örebro, Västmanlands och Värmlands län	127	42	152,600	62	23	85
9. Södermanlands, Uppsala, Stockholms och Gotlands län . . .	134	44	170,932	13	34	47
10. Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län	90	18	54,891	78	8	86
11. Jämtlands län	38	—	12,031	109	—	109
12. Västerbottens län	37	2	14,320	135	—	135
13. Norrbottens län	27	3	11,171	161	—	161

ningssällskap, som ensamt eller jämte annat sådant sällskap erhåller anslag till mejerikonsulent, skall vara skyldigt att underkasta sig den förändring i fråga om konsulentens arbetsområde, som Kungl. Maj:t finner skäligt föreskriva.

Vissa hushållningssällskap hava påyrkat en förhöjning av den del av statsbidraget, som är avsedd som minimigrundlön för mejerikonsulent. Även lantbruksstyrelsen finner en grundlön av 4,200 kr. väl låg för en dugande konsulent. Det är emellertid här endast fråga om en minimilön, och styrelsen har i sitt äldre förslag utgått från att erforderligt lönetillägg skulle bekostas av vederbörande hushållningssällskap. De föreslagna grunderna äro desamma, som tillämpas för statsbidrag åt jordbrukskonsulenter, och en ändring synes kunna få alltför långt gående konsekvenser. Enligt dessa grunder skulle ett fullständigt genomförande av konsulentorganisationen i den omfattning, lantbruksstyrelsen här föreslagit, medföra följande årliga krav på statskassan.

13 konsulenter, grundlön à 4,200 kronor 54,600 kronor
 ålderstillägg à 500 kronor 13,000 »

Summa 67,600 kronor

En inom lantbruksstyrelsen verkställd utredning giver vid handen, att därest hos hushållningssällskapen nu anställda konsulenter enbart i mejerihushållning samt två mejerikonsulenter med jämväl andra arbetsuppgifter från och med år 1931 skulle komma att avlönas med bidrag av statsmedel, skulle för nämnda år erfordras 10,000 kr. för till dessa konsulenter beräknade ålderstillägg.

Hela den av lantbruksstyrelsen föreslagna organisationen anses om möjligt böra igångsättas från ingången av år 1931. Styrelsen anser sig så mycket mera böra påyrka, att medel härför anvisas, som styrelsen finner det av vissa

hushållningssällskaps förvaltningsutskott framförda kravet, att de sällskap, som med egna medel redan anställt konsulenter, icke måtte försättas i en ogynnsammare ställning än andra sällskap, fullt berättigat.

Då de till hushållningssällskapen för visst budgetår beviljade anslagen avse verksamheten under visst kalenderår, torde 1930 års riksdag böra anvisa hela det för år 1931 erforderliga beloppet, vilket ovan beräknats till 64,600 kr. Då emellertid anslaget i likhet med andra liknande anslag, varifrån ålders-tillägg efter bestämda grunder skola utgå, torde böra erhålla karaktär av förslagsanslag, synes detsamma i syfte att förebygga en alltför snar höjning därav redan nu böra fixeras till 67,000 kr.

Jordbruksutredningens förslag, att såsom bidrag till resekostnader för varje med statsmedel anställd mejerikonstulent skulle årligen utgå ett belopp av 2,000 kronor, betecknas av lantbruksstyrelsen såsom ett i viss mån betänkligt avsteg från de principer om statsbidrag till hushållningssällskapen, som hittills tillämpats. Att, såsom här föreslås, anvisa särskilda statsmedel såsom bidrag till kostnaderna för en enstaka tjänstemannagrups resor i sällskapens tjänst måste enligt lantbruksstyrelsens mening komma att medföra vissa konsekvenser. Hittills har ansetts, att utgifter av detta slag skola täckas av sällskapens allmänna anslag. Hänsyn till resekostnaderna har också tagits vid fördelningen av sistnämnda anslag, i det att vederbörande sällskaps areal beräknats utöva inflytande på sällskapetets kostnader för befattningshavares resor. Att tillmäta alla distrikt lika stora reseanslag vore enligt lantbruksstyrelsens förmenande orimligt. Härtill kommer, att lantbruksstyrelsen måste ställa sig tveksam om lämpligheten av att konsulent utan därom gjord framställning skulle äga regelbundet inspektera ett distrikts mejerier annat än efter anmodan av svenska smörprovningarna. Lantbruksstyrelsen anser sig därför böra avstyrka, att statsmedel till resebidrag åt mejerikonstulenter beviljas i den ordning, jordbruksutredningen föreslagit. Därest sällskapen skulle befinnas icke kunna bära dessa kostnader, bör enligt lantbruksstyrelsens mening rättelse ske genom höjning av sällskapens allmänna anslag.

Då bland mejerikonstulenternas skyldigheter skulle ingå att på uppdrag av svenska smörprovningarna verkställa besök vid inom deras distrikt belägna, i smörprovningarna deltagande mejerier och det synes önskvärt, att ifrågavarande uppdrag icke medföra ekonomiska konsekvenser för hushållningssällskapen, anser sig lantbruksstyrelsen emellertid böra förorda statsanslag till täckande av konsulenternas kostnader för i smörprovningarnas uppdrag verkställda resor. Ersättning för resor av detta slag anses böra utgå enligt klass II D i gällande resereglemente, och styrelsen föreslår, att för år 1931 ett särskilt anslag å 10,000 kr. för ändamålet ställes till smörprovningarnas förfogande mot redovisningsskyldighet.

Jordbruksutredningens förslag beträffande anställande av mejeriassistenter inom särskilt arbetskrävande distrikt finner lantbruksstyrelsen ej tillräckligt styrkt. Det sekundärt framförda utbildningssyftet, d. v. s. att bereda yngre mejeriutbildade personer en anställning, där de vore i tillfälle att förvärva erforderlig yrkeserfarenhet, anses här företrädesvis ha fått göra sig gällande. Ett ökat antal tjänstemän hos de större hushållningssällskapen kan emellertid enligt styrelsens förmenande icke anses skäligt eller rättvist, så länge vissa mindre sällskap icke ens kunnat erhålla statsbidrag till anställande av en konsulent för vardtera av de båda, var för sig specialutbildning krävande områdena, jordbruk och husdjurskötsel.

Det framförda utbildningssyftet finner lantbruksstyrelsen värt större beaktande men framhåller, att möjlighet till förutbildning för personer, som ämna söka anställning som mejerikonstulenter, sedan länge förefinnes. Härvid syftas på den anställning såsom statens stipendiat i boskapsskötsel och mejeri-

hushållning m. m., vartill statsanslag årligen anvisas. Därest föreliggande organisationsförslag skulle bli genomfört, synes emellertid kunna förutsättas, att blott en stipendiatplats ej längre förslår och att tillfälle därför bör beredas två personer att samtidigt erhålla utbildning. Anslag till statens stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m. upptages för närvarande i riksstaten med 2,500 kr. Härutöver utgå emellertid från andra anslag dyrtidstillägg ävensom ersättning för resor, som i utbildningssyfte företagas på lantbruksstyrelsens uppdrag.

Lantbruksstyrelsen föreslår följaktligen, att förslag framläggas för riksdagen beträffande anvisande för budgetåret 1930—1931 av ett extra anslag av 2,500 kr. för anställande av ytterligare en statens stipendiat i boskapsskötsel och mejerihushållning m. m.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap hemställer, att jordbruksutredningens förslag om anställning av mejerikonsulenter i hushållningssällskapens tjänst men med avlöningen i huvudsak utgående av statsmedel måtte kompletteras så, att liknande anslag även kan utgå till avlöning av mejerikonsulent, som anställs av mejeriförbund eller större sammanslutning av mejerier. Konsulenternas kompetens och tjänstgöringsvillkor böra härvid prövas och fastställas på enahanda sätt som vid anställning hos hushållningssällskapen. Sällskapet framhåller, att det för närvarande i flera delar av landet försiggår en mycket livlig verksamhet för bildande av större sammanslutningar mellan mejerierna och att, särskilt i Norrland, dylika mejeriförbund redan äro i verksamhet eller under bildande. Sällskapet anser också, att upprättandet av väl organiserade mejeriförbund är ett livsvillkor för en allmän uppräckning och rationalisering av mejerihanteringen, varför möjlighet synes böra öppnas för den av sällskapet förordade anordningen.

Sveriges smörexportfirmors förening anser den för mejerikonsulenter föreslagna minimigrundlönen å 4,200 kr. per år för lågt tilltagen. Denna lön och t. o. m. högre betalas till föreståndare för våra större andelsmejerier.

Mjölkcentralen, lantmännens mjölkförsäljningsförening u. p. a. anser, att för mejerikonsulenternas utbildning torde böra föreskrivas flerårig praktik vid mejeri. I den av jordbruksutredningen ifrågasatta distriktsindelningen för mejerikonsulenter föreslår mjölkcentralen den ändringen, att Örebro och Västmanlands län icke sammanföras i ett distrikt, då koncentrerings av mejerihanteringen med hänsyn till sistnämnda läns organisatoriska förhållanden säkerligen erfordrar en annan indelning. Örebro län anses på grund av sitt läge och andra förhållanden mera lämpligt kunna sammanföras med Värmlands län och Dalsland.

Svenska mejerikonsulentföreningens styrelse anser anordningen med två mejerikonsulenter vid svenska smörprovningarna mindre lämplig. På grund av ändamålet med dessa konsulents anställning hava de verkställt tvångsinspektioner av mejerierna, som äro oförenliga med den rådgivande konsulentverksamheten. Mejerikonsulenterna böra enligt styrelsens mening vara placerade i distrikt och statligt anställda. Mejerihanteringen som industri rör sig nämligen med komplicerade problem, vilka ej så mycket tarva en lokalt betoad uppfattning utan insikter, som till stor del erhållas genom samarbete med statens organ och mellan konsulenterna.

Frågan om en omorganisation av mejerikonsulentverksamheten har sedan åtskillig tid tillbaka stått på dagordningen. Bland tidigare förslag å området må nämnas ett av lantbruksstyrelsen den 4 oktober 1926 framlagt förslag, vari landets uppdelning på 10 konsulentdistrikt förordades. Jordbruksutredningen har föreslagit en slutlig organisation med 20 distrikt, vart och ett med

Sveriges allmänna lantbrukssällskapet.

*Sveriges smörexportfirmors förening.
Mjölkcentralen.*

Svenska mejerikonsulentföreningen.

Departementschefen.

en konsulent samt i tre fall dessutom en assistent. På grund av bristande tillgång på för konsulentverksamhet kompetenta personer har dock jordbruksutredningen såsom ett provisorium föreslagit anslag till 10 konsulent- och 2 assistentbefattningar för tiden fr. o. m. 1 januari 1931. Lantbruksstyrelsen har nu efter prövning av såväl sitt eget äldre som jordbruksutredningens förslag funnit sig böra föreslå en organisation med 13 konsulentdistrikt med vardera en konsulent. Beträffande förslaget närmare innebörd och motivering hänvisas till sid. 30 o. f.

Det torde vara uppenbart, att en effektivt ordnad konsulentverksamhet bör kunna kraftigt bidra till mejeridriftens rationalisering och produktionens kvalitativa förbättring. På grund av det stora behov av en sådan rationalisering och förbättring, som alltmer gör sig gällande, anser jag, att en omorganisation av mejerikonsulentverksamheten nu bör genomföras. Då ifrågasättande verksamhet har viktiga uppgifter att fylla inom landet i dess helhet, synes organisationen omedelbart böra avse hela landet. Med avseende på organisationens första utbyggande ansluter jag mig till lantbruksstyrelsens uppfattning, att en viss försiktighet bör iakttas till förhindrande av en eventuell överorganisation, då en senare möjligen erforderlig utvidgning synes lättare att genomföra än en ändring i motsatt riktning. I fråga om konsulentdistriktens omfattning och antal samt antalet konsulenter biträder jag därför lantbruksstyrelsens ovan berörda förslag, för vilket de av styrelsen anförda skälen synas bärande. Konsulenterna synas liksom fallet är med nuvarande mejerikonsulenter böra vara anställda hos hushållningssällskapen, då förutsättningar åtminstone tillsviðare torde saknas för den anknytning till mejerisammanslutningar, som från ett flertal håll framhållits såsom önskvärd. Med avseende på det statsbidrag, som bör utgå för konsulenternas avlöning, synes det av lantbruksstyrelsen och jordbruksutredningen föreslagna beloppet av 4,200 kr. per år och konsulent jämte tre ålderstillägg av 500 kr. efter respektive 5, 10 och 15 års tjänstetid, d. v. s. samma bidrag som för närvarande utgår för jordbrukskonsulenterna, vara lämpligt avvägt, varvid förutsättes, att erforderliga lönetillägg bekostas av vederbörande hushållningssällskap. Vid beräkning av ålderstillägg bör konsulent få tillgodoräkna sig den tid, varunder han eventuellt varit anställd som konsulent hos hushållningssällskap före den nya organisationens genomförande. Konsulenterna synas om möjligt böra anställas från 1931 års början. Då de till hushållningssällskapen för visst budgetår beviljade anslagen avse verksamheten under visst kalenderår, erfordras för den skull, att 1930 års riksdag anvisar det för hela år 1931 behöfliga statsbidraget. Enligt angivna grunder skulle för nämnda år erfordras ett anslag till lönebidrag och ålderstillägg för 13 konsulenter av 64,600 kr., vilket dock av skäl, som lantbruksstyrelsen anfört, synes böra fixeras till 67,000 kr., att anvisas såsom förslagsanslag. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva de närmare villkoren för statsbidragets utgående, vilka villkor synas böra i huvudsak ansluta sig till vad lantbruksstyrelsen på sin tid i ärendet föreslagit.

Statsbidrag till täckande av konsulenternas resekostnader synas av skäl, som lantbruksstyrelsen anfört (jfr sid. 32), böra utgå endast för sådana resor,

som företagas på uppdrag av svenska smörprovningarna. Reseersättningen synes böra beräknas efter klass II D i gällande resereglemente samt utbetalas genom svenska smörprovningarna, som för ändamålet böra få till sitt förfo- gande ett särskilt anslag mot redovisningsskyldighet. Anslaget i fråga synes böra upptagas såsom förslagsanslag till ett belopp av 10,000 kr. för år räknat. Då konsulenterna beräknas tillsatta först vid början av år 1931, erfordras för budgetåret 1930—1931 endast hälften av anförda belopp eller 5,000 kr.

För att tillgodose behovet av kompetenta personer för anställning såsom mejerikonsulenter anser jag lämpligt, att, på sätt som lantbruksstyrelsen före- slagit, ett anslag av 2,500 kr. anvisas för budgetåret 1930—1931 att dispone- ras för ytterligare en stipendiat i boskapskötsel och mejerihushållning m. m.

6. Anställande av expert beträffande mejeribyggnader och mejeri- maskiner.

Förutom ökat antal mejerikonsulenter erfordras enligt jordbruksutrednin- gens uppfattning även speciella experter för vissa mera begränsade uppgifter samt särskilda grenar inom mejerihanteringen. Behovet av dylika experter gör sig givetvis i högre grad gällande, ju mera produktionstekniken utvecklas, så att större vikt måste läggas vid tekniska detaljer och förbättringar såväl med avseende på själva produktionssättet som även med avseende på mejeriernas planläggning, inredning och utrustning. Dylika experter stå flerstädes i ut- landet, såsom t. ex. i Danmark, Holland och Estland, sedan flera år till meje- riernas förfogande. Särskilt gör sig behovet av ökad tillgång på sakkunskap starkt gällande beträffande mejeriers uppförande och maskinella utrustning, vilket behov torde komma att allt mera framträda, därest en allmän rationali- sering och modernisering av mejeridriften, på sätt som föreslås i punkt 9, främ- jas och påskyndas genom inrättande av en allmän statens mejerilånefond. Lant- bruksstyrelsen har också i skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 oktober 1929 framhållit önskvärdheten av att en person med särskild sakkunskap å nyssbe- rörda områden måtte anställas vid svenska smörprovningarna. Jordbruksut- redningen ansluter sig till berörda förslag samt anför beträffande expertens arbetsuppgifter, att han bör granska byggnadsförslag i samband med pröv- ningen av ansökningar om lån ur mejerilånefonden, uppgöra typritningar och beskrivningar för främjande av tillkomsten av ändamålsenligt byggda och in- redda mejerier samt stå smörprovningarna, mejerikonsulenter och mejerier till tjänst med råd och anvisningar i speciella byggnadstekniska och maskinella frågor. Expertens konsulterande verksamhet till tjänst för mejerier och en- skilda bör utövas mot ersättning enligt särskild taxa, vilken ersättning bör in- gå direkt till smörprovningarna.

På grund av verksamhetens starka inriktning på det tekniska och maskinella området synes experten böra benämnas mejeriingenjör. Med hänsyn till de kva- lifikationer, som en dylik fackman måste äga, föreslår jordbruksutredningen, att mejeriingenjörens grundlön måtte fastställas till 9,000 kr. förutom dyrtids- tillägg och reseersättning. Frågan om utbildandet av lämplig person för tjän- sten behandlas nedan under punkt 7.

Jordbruksutredningen framhåller även, att frågan om bättre maskinkontroll och bränsleekonomi vid mejeridriften synes böra i ökad grad beaktas, vilken fråga jordbruksutredningen förklarar sig skola ägna fortsatt uppmärksamhet.

Den föreslagne mejeriingenjören bör enligt *Gotlands läns hushållningssäll- skaps* förvaltningsutskotts mening ej vara tjänsteman hos svenska smörprov- ningarna, då han torde vara minst lika behövlig för de ostproducerande meje- rierna som för de smörproducerande samt därjämte skulle granska ansökningar

*Jordbruks-
utredningen.*

*Hushåll-
ningssäll-
skapens för-
valtnings-
utskott.*

om lån ur mejerilånefonden. I stället bör mejeriingenjören underordnas lantbruksstyrelsen.

Den funktion, för vilken en mejeriingenjör föreslagits, kan enligt *Kristianstads läns hushållningssällskaps* förvaltningsutskotts mening i avvaktan på mejerihögskolefrågans lösning tilldelas vederbörande lärare vid mejeriinstitutet i Alnarp.

Förvaltningsutskottet i *Skaraborgs läns hushållningssällskap* uttalar, att den föreslagne mejeriingenjören bör sortera direkt under lantbruksstyrelsen och vara bosatt i Stockholm. Härför anses bl. a. tala, att i hans åligganden skall ingå granskning av byggnadsförslag i samband med prövning av ansökningar om lån ur mejerilånefonden, vilken prövning torde komma att ske i lantbruksstyrelsen, samt att statskonsulenten i mejerihushållning, med vilken mejeriingenjören bör intimt samarbeta, tjänstgör i lantbruksstyrelsen.

Den föreslagna avlöningen till mejeriingenjör förefaller förvaltningsutskottet i *Örebro läns hushållningssällskap* väl högt tilltagen. En grundlön å 7,500 kr. jämte 3 ålderstillägg å 500 kr. synes fullt tillräcklig.

Beträffande det föreslagna tillsättandet av en särskild mejeriingenjör ställer sig förvaltningsutskottet i *Västmanlands läns hushållningssällskap* mycket tveksamt, då de uppgifter, som skulle åligga denne, synas kunna lösas på enklare sätt, i det byggnadsritningar kunna göras av en vanlig arkitekt och mejerikonsulentens kunskaper i förening med de olika maskinfabrikanternas expertis torde vara tillräckliga, vad beträffar mejeriernas inredning och utrustning. Standardisering, som lätt kunde inträda, om samma person skulle uppgöra alla förslag, är icke önskvärd på förevarande område. Mejeriingenjörens ifrågasatta uppgift att granska ansökningar om lån ur mejerilånefonden kunde lämpligen övertagas av statskonsulenten i mejerihushållning.

I fråga om behovet av särskild mejeriingenjör ställer sig förvaltningsutskottet i *Västerbottens läns hushållningssällskap* tveksamt, då mejerierna icke torde vara i något mera trängande behov av en dylik specialist samt mejerikonsulenterna och mejerifirmornas tjänstemän synas kunna lösa förekommande uppgifter. Skall en sådan befattning inrättas, synes dess placering hos lantbruksstyrelsen lämpligare än vid svenska smörprovningarna.

Förvaltningsutskottet i *Norrbottnens läns hushållningssällskap* anser, att då den föreslagne mejeriingenjören bör vara tillgänglig för såväl smör- som ostmejerierna, bör han vara anställd direkt hos lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen.

Med avseende på jordbruksutredningens förslag rörande anställandet av en expert, benämnd mejeriingenjör, vid svenska smörprovningarna med särskild sakkunskap beträffande mejeribyggnader och mejerimaskiner anför *lantbruksstyrelsen*, att detsamma i huvudsak överensstämmer med styrelsens i skrivelse den 21 oktober 1929 framlagda förslag i samma fråga. Styrelsen finner, att jordbruksutredningen genom benämningen mejeriingenjör tydligen velat ange maskinutbildning och maskinkännedom som huvudsakligt kompetensvillkor, men framhåller, att bristen på sakkunskap inom landet beträffande mejeribyggnaders uppförande och inredning kanske är mera utpräglad.

Vid avgivande av sitt ovan berörda förslag förutsatte lantbruksstyrelsen, att den nya mejerilånefonden skulle stå till förfogande för smörmejeriernas rationalisering, varför det syntes naturligt, att den expert, som härvid komme att anlitas, vore bunden vid svenska smörprovningarna. Då jordbruksutredningen nu föreslagit, att fonden skall kunna anlitas av såväl smör- som ostmejerier, varemot lantbruksstyrelsen intet har att erinra, anser styrelsen lämpligare, att experten kommer att sortera under lantbruksstyrelsen med placering i Stockholm. Beträffande expertens avlöning finner styrelsen en anordning med jämförelsevis liten lön och dyrtidstillägg därå jämte ersättning för verkställda förrättningar efter fastställd med hänsyn till lönen avvägd taxa, såsom till-

lämpas för de under styrelsen sorterande lantbruksingenjörerna, vara att föredraga framför jordbruksutredningens förslag. Expertens resekostnader böra gäldas av statsverket, då i annat fall exempelvis ett litet mejeri i Norrland finge vidkännas mycket högre kostnad för expertens anlitande än ett stort mejeri i södra Sverige. Styrelsen förutsätter en lön av c:a 6,000 kr. Om experten anställes hos lantbruksstyrelsen, torde hans resekostnader böra utgå från nionde huvudtitelns allmänna reseanslag efter samma grunder som för statskonsulent.

Den mejeriingenjör, som föreslagits skola anställas hos svenska smörprovningarna, anser *mjölcentralen*, då ingenjörens verksamhet skall avse hela mejeridriften inom landet, vid såväl smör- som ostmejerierna, böra placeras i Stockholm.

Mjölcentralen.

Beträffande den föreslagna mejeriingenjören framhåller styrelsen för *svenska mejerikonsulentföreningen*, att han bör placeras i Stockholm direkt under lantbruksstyrelsen, enär hans verksamhet bland annat skulle avse att pröva ansökningar om lån ur den föreslagna mejerilånefonden, vilken skulle få till uppgift att främja såväl smör- som ostproduktionen.

Svenska mejerikonsulentföreningen.

Styrelsen för *Sveriges ostengrossistförening* anser, att den föreslagna mejeriingenjören bör placeras i Stockholm under lantbruksstyrelsen, enär experten i fråga icke är avsedd att inrikta sin verksamhet uteslutande på smörtillverkningen utan jämväl på andra grenar av mejerihanteringen.

Sveriges ostengrossistförening.

För befrämjandet av en önskvärd modernisering i tekniskt hänseende av mejerihanteringen är det uppenbarligen av stor betydelse att tillgång till särskild sakkunskap på området beredes. Jordbruksutredningens förslag rörande anställandet av en expert (mejeriingenjör) beträffande mejeribyggnader och mejerimaskiner, vilket ansluter sig till en tidigare av lantbruksstyrelsen gjord framställning i ämnet, vill jag därför biträda. Då experten synes böra ha till uppgift att tillhandagå såväl smör- som ostmejerier med sakkunnigt biträde å ifrågavarande område samt dessutom bör medverka vid handläggning av låneärenden i samband med den under punkt 9 föreslagna mejerilånefonden, anser jag, att han bör placeras i Stockholm och sortera direkt under lantbruksstyrelsen. I fråga om sättet för expertens avlöning ansluter jag mig till lantbruksstyrelsens förslag och finner således, att ett anslag å 6,000 kr. bör årligen anvisas att jämte därå belöpande dyrtidstillägg användas som arvode till experten, varjämte denne bör åtnjuta ersättning för verkställda förrättningar efter särskild taxa. Reseersättning till experten synes böra utgå från nionde huvudtitelns allmänna reseanslag efter samma grunder som för statskonsulent. Då experten torde kunna anställas först vid 1931 års början, erfordras anslag endast för senare hälften av nästa budgetår, till ett belopp av 3,000 kr.

Departementschefen.

7. Stipendier för utbildande av mejeriingenjörer.

Jordbruksutredningen framhåller, att inga personer veterligen finnas i Sverige, som besitta de för experter i mejeribyggnader och mejeriinredning nödiga kvalifikationerna. Sådana kvalifikationer torde emellertid utan större svårighet kunna förvärfvas av tekniskt utbildade personer genom någon tids praktisk utbildning vid mejeriinstitut och moderna mejerier samt därefter studier å området utomlands. Då det ej kan förutsättas, att arkitekter och ingenjörer på egen bekostnad skola förskaffa sig ifrågavarande specialutbildning,

Jordbruksutredningen.

och då därjämte den mejeriingenjör, som föreslagits under punkt 6 ej kan tillsättas, förrän kompetent person finnes att tillgå, är det synnerligen önskligt, att ett par personer på sätt som i andra liknande fall medelst stipendier sätts i tillfälle att förskaffa sig erforderliga fackkunskaper. Av dessa skulle den ena avses för den föreslagna mejeriingenjörsbefattningen och den andra för enskild eller till mejeriförbund anknuten konsulterande verksamhet, varav behov anses föreligga, då mejeriingenjören beräknas väsentligen bli upptagen av andra arbetsuppgifter. Den för stipendiaterna behövlige studietiden anslås till minst 6 månader och stipendiebeloppet beräknas till 4,000 kr. för varje stipendiat eller sammanlagt 8,000 kr.

Svenska smörprovningarna.

Enligt *svenska smörprovningarnas* mening torde för närvarande endast ett stipendium vara erforderligt för utbildning av särskild expert å mejeriområdet. Benämningen mejeriarkitekt torde bättre motsvara befatningens innebörd än mejeriingenjör.

Lantbruksstyrelsen.

I fråga om storleken av de två stipendier, som av jordbruksutredningen föreslagits för att bereda ett par personer tillfälle att förvärva den specialutbildning, som erfordras för experter beträffande mejeribygnader och mejerimaskiner, erinrar *lantbruksstyrelsen*, att i förhållande till den föreslagna studietidens längd, sex månader, samt till att studierna skulle bedrivas i Sverige, Finland, Danmark och Holland det föreslagna beloppet av 4,000 kr. för varje stipendiat synes något högt i jämförelse med andra inom jordbrukets område förekommande resestipendier.

Statskontoret.

Statskontoret håller före, att det, åtminstone tills vidare, kan anses fullt tillräckligt att endast inrätta ett stipendium för utbildande av mejeriingenjörer, samt anser det föreslagna stipendiebeloppet, 4,000 kr., väl högt. I betraktande av den korta studietid, som föreslagits för sådan stipendiat, och med hänsyn till de belopp, till vilka i andra fall av statsmedel utgående stipendier pläгат fastställas, synes nu ifrågavarande stipendiebelopp kunna nedsättas till 3,000 kr.

Departementschefen.

Då kompetent person för den under punkt 6 föreslagna expertverksamheten icke för närvarande torde finnas att tillgå, anser jag i likhet med jordbruksutredningen, att allmänna medel i form av stipendier böra ställas till förfogande för att bereda härför lämpliga personer möjlighet till erforderlig utbildning å området i fråga. Härvid synas personer med föregående arkitekt- eller ingenjörsutbildning i främsta rummet böra komma i fråga. Behov synes föreligga av två sådana stipendier, då det dels synes vara en fördel att vid tillsättande av mejeriingenjör äga möjlighet till val mellan ett par personer, dels behov av dylik expertverksamhet kan antagas komma att göra sig gällande vid sidan om den statsanställda expertens arbete. Jordbruksutredningen har föreslagit två stipendier å 4,000 kr. vardera, men då syftet icke synes böra vara att bekosta ifrågavarande utbildning utan allenast att härvid lämna ett effektivt stöd, finner jag stipendiernas belopp kunna begränsas till 3,000 kr. vardera. Tillsammans skulle alltså för budgetåret 1930—1931 erfordras ett anslag — av reservationsanslags natur — för ifrågavarande ändamål av 6,000 kr., för vars utgående det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma de närmare villkoren.

8. Anordnande av instruktionskurs för mejerikonsulenter.

Jordbruksutredningen.

Vid sitt förslag beträffande ökat antal mejerikonsulenter (jfr punkt 5) föresatte *jordbruksutredningen*, att ifrågavarande nya befatningar delvis skola

besättas med personer, som erhållit utbildning som mejerikonsulenter men sedan helt eller delvis ägnat sig åt annan verksamhet. Då dessa i många fall icke varit i tillfälle att nöjaktigt vidmakthålla och förkovra sina kunskaper inom mejerifacket, erfordras för att de skola bli kompetenta för konsulentbefattning kompletterande utbildning, för vilket ändamål jordbruksutredningen föreslår en särskild instruktionskurs, kombinerad med kortare studieresor. För det fall att föreslagna konsulentbefattningar beslutas, anses en dylik instruktionskurs böra anordnas under senare hälften av år 1930 med förläggning om möjligt till mejeriestitutet i Alnarp.

Kursen skulle i främsta rummet avses för tjänstgörande konsulenter, som erhållit mejerikonsulentutbildning men sedermera fått sin verksamhet mer eller mindre inriktad på andra uppgifter. Skyldighet att deltaga i kursen eller del därav bör emellertid åligga även mejerikonsulenter, som redan äro verkamma uteslutande på mejeriområdet och till vilkas avlöning bidrag av statsmedel begäres, detta särskilt med hänsyn till de nya och skärpta kontrollbestämmelser rörande exportsmöret, som avses snarast träda i kraft. Andra, som genomgått konsulentkurs å mejerilinjén, böra intagas å kursen, i den mån plats kan beredas och efter prövning av deras lämplighet.

Kursen torde böra pågå i två månader samt upptaga såväl föreläsningar som praktiska övningar och demonstrationer. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas, förutom smör- och osttillverkning, bl. a. mejeriinredning, mejeriteknik, maskinlära, mejeriekonomi och mejeribokföring, vidare mjölk- och smörbedömning med smörprovningar, lagrings-, transport- och avsättningsfrågor — med beaktande härvid av föreningsrörelsens betydelse och organisationsformer — samt bränsle- och kylteknik. Därjämte böra studieresor anordnas till tidsenligt inredda och skötta mejerier samt besök göras vid verkstäder, som tillverka mejerimaskiner o. d. Kursens närmare planläggning och anordnande torde böra verkställas genom lantbruksstyrelsen i samråd med styrelserna för Alnarps lantbruks- och mejeriestitut och svenska smörprovinngarna. Jordbruksutredningen förutsätter, att kursen inklusive kost, logi, resor m. m. skall vara kostnadsfri för konsulenter, anställda hos hushållningssällskap. Övriga deltagare torde böra betala för kost och logi samt resor till och från kursen. Deltagare, som under de senaste åren genomgått mejerikonsulentkurs, behöva måhända ej bevista hela instruktionskursen, varför denna bör uppdelas i olika avsnitt. Kostnaderna för kursen böra helt bestridas av statsmedel samt beräknas till sammanlagt 9,000 kr. inklusive lärararvoden o. d., varvid antagits, att kursen bevistas av sex deltagare under hela tiden och av sex under halv kurstid.

Förvaltningsutskottet i *Örebro läns hushållningssällskap* finner önskvärt, om de föreslagna instruktionskurserna kunde kompletteras med ett visst antal resestipendier.

Det förefaller *lantbruksstyrelsen*, som om anslagsbehovet för den av jordbruksutredningen föreslagna instruktionskursen för en del äldre mejerikonsulenter vore något högt beräknat. Styrelsen finner i högsta grad osannolikt, att 12 av de personer, som för närvarande innehava anställning såsom mejerikonsulenter med eller utan samtidig verksamhet såsom husdjurskonsulenter, skulle komma att genomgå sådan kurs. Styrelsen förutsätter nämligen, att de äldre, erfarna mejerikonsulenter, vilka icke komma att beröras av nyorganisationen på området, knappast skulle anse sig behöva begagna sig av detta tillfälle, även om kursen icke medförde direkta utgifter. Av de konsulenter, som hava kombinerad sysselsättning, torde flertalet kunna antagas komma att föredraga att ägna sig åt husdjurskötsel. Det anses under sådana förhållanden lämpligt, att kursen komme till stånd, allenast under förutsättning att visst, icke för högt avmätt minimiantal deltagare anmäler sig till densamma.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Lantbruksstyrelsen.

Departements-
chefen.

För de under punkt 5 föreslagna nya mejerikonsulentbefattningarna torde det till en början möta vissa svårigheter att erhålla fullt kompetenta personer, varför särskilda åtgärder för berörda syfte synas vara erforderliga. Det torde sålunda böra beredas tillfälle för personer, som genomgått mejerikonsulentkurs och aspirera på de nya befattningarna, att uppfriska och komplettera sina kunskaper å mejeriområdet. För sagda ändamål finner jag jordbruksutredningens förslag beträffande anordnandet av en särskild instruktionskurs för mejerikonsulenter, kombinerad med kortare studieresor, anvisa en lämplig utväg. För konsulenter, anställda hos hushållningssällskap, synes kursen inklusive kost och logi samt resor till och från kursen, för att deras deltagande i möjligaste mån må underlättas, böra vara kostnadsfri. Att såsom jordbruksutredningen föreslagit göra kursen obligatorisk för mejerikonsulenter, för vilkas avlöning bidrag av statsmedel skall utgå, torde vara en väl sträng åtgärd, men hänsyn till genomgången instruktionskurs bör givetvis tagas vid besättandet av de med statsbidrag avlönade befattningarna. Kursen bör stå öppen och undervisningen vara kostnadsfri även för andra personer med mejerikonsulentutbildning.

Då det, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, förefaller i viss mån osäkert, i vilken omfattning deltagare i kursen komma att anmäla sig, och kursen naturligen ej bör anordnas utan att den blir besökt av ett ej alltför litet antal deltagare, synes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma minimiantalet deltagare för att kursen skall komma till stånd. Även övriga villkor och bestämmelser med avseende på kursen synas böra utformas av Kungl. Maj:t. Mot storleken av det av jordbruksutredningen för ifrågavarande ändamål föreslagna anslaget å 9,000 kr. har jag intet att erinra. Anförda belopp synes alltså böra såsom reservationsanslag beviljas för budgetåret 1930—1931 i och för kursens anordnande.

9. Inrättandet av en statens mejerilånefond.

Jordbruks-
utredningen.

Av jordbruksutredningen verkställda undersökningar hava otvetydigt visat, att en av orsakerna till det svenska exportsmörets ofta påtalade ojämna kvalitet vore att söka i vissa brister uti lokaler samt teknisk och maskinell utrustning vid en del mejerier. Förhållandet torde företrädesvis gälla en del mindre och medelstora mejerier och bottnar med stor sannolikhet i svårigheten för dem att under rådande tryckta tider uppbringa erforderligt kapital för behövliga nybyggnads- och andra förnyelsearbeten. Att snabba åtgärder äro av nöden för att sätta vissa efterblivna mejerier i stånd att avhjälpa befintliga brister i utrustningen, har bekräftats av svenska smörprovningarna, och i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 september 1929 har också lantbruksstyrelsen hemställt om proposition till riksdagen angående bildande av en lånefond till mejerihanteringens främjande, över vilken framställning jordbruksutredningen anmodats avgiva utlåtande.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle vid sidan av den nuvarande norrlandska andelsmejerifonden (jfr sv. förf.-saml. 1917 nr 422), för närvarande uppgående till 388,333 kr. och avsedd att stödja anläggandet av andelsmejerier i Norrland och Dalarne, upprättas en särskild mejerilånefond å 2 milj. kr. Vid

lån ur förstnämnda fond äro hushållningssällskapen ansvariga låneförmedlare, högsta medgivna lånebelopp är 15,000 kr., räntan löper med 5 procent och omloppstiden är 17 år, av vilka de två första amorteringsfria. Ett av motiven för att den norrländska fonden skulle bibehållas och icke förenas med den nya allmänna fonden är enligt lantbruksstyrelsen, att fara kan uppstå för att den norrländska andelsmejerirörelsen bleve lidande på att ej äga tillgång till en egen fond. Jordbruksutredningen finner emellertid sannolikt, att om nedan föreslagna lånevillkor för den nya fonden godkännas, efterfrågan på lån ur den norrländska fonden kommer att helt upphöra, och mot ett befarat tillbakasättande av de norrländska mejeriintressena synes det nedan föreslagna sättet för prövning av ansökningar och beviljande av lån utgöra ett skydd. Jordbruksutredningen föreslår därför, att en ny hela landet avseende fond å 2 milj. kr. inrättas, till vilken dessutom den norrländska andelsmejerifonden överföres.

Fondens ändamål bör vara att bereda mejeriidkare lån dels för uppförande av nya tidsenligt inrättade mejerier, dels för mera väsentliga förbättringar av byggnader, maskinutrustning m. m. Med hänsyn till önskvärdheten, att anläggning av stora mejerier uppmuntras, bör ingen begränsning uppåt fastställas för lånen. Lånebeloppet bör på sätt lantbruksstyrelsen förordat utgå med högst $\frac{5}{6}$ av den beräknade anläggningskostnaden. I motsats mot lantbruksstyrelsen, som föreslagit en räntefot av 5 procent, anser jordbruksutredningen, att låneräntan bör fastställas till högst 4 procent, enär intresset för att åstadkomma en snabb modernisering i mycket hög grad måste bli beroende av låneräntan och starka skäl tala för att staten i detta fall i viss mån träder direkt stödjande emellan. I sistberörda avseende anföres bl. a., att en förbättring av mejerierna i hygieniskt hänseende torde kunna betecknas som ett allmänt intresse samt att den planerade skärpta kontrollen av exportsmöret måste komma att innebära vissa inskränkningar i den enskildes näringsfrihet, vilket synes motivera stöd från staten vid utförandet av föreskrivna förbättringsarbeten. Amorteringstiden bör för lån, avsedda enbart för maskinutrustning o. d., utgöra högst 12 år och för övriga lån högst 22 år, i båda fallen inklusive två amorteringsfria år. Hushållningssällskapen böra icke belastas med ansvar för lånens återbetalning. Prövning av låneärende bör, i den mån det gäller tekniska och kostnadsdetaljer, handhas av svenska smörprovningarna, medan behovet och lämpligheten av de åtgärder, för vilkas verkställande lån sökes, böra prövas av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Låneärende bör efter lantbruksstyrelsens hörande avgöras av Kungl. Maj:t samt säkerheten för lån prövas och godkännas av statskontoret.

Svenska smörprovningarna anser, att avgörandet beträffande lån ur statens mejerilånefond bör för erhållande av en viss standardisering i mejeridriften ligga hos lantbruksstyrelsen. Vidare bör den föreslagna förhandsprövningen av hushållningssällskapen omfatta även de för lånen erbjudna säkerheterna.

Förvaltningsutskottet i *Gotlands läns hushållningssällskap* finner önskvärt, att bestämmelserna för den föreslagna mejerilånefonden avfattas så, att möjlighet beredes mejerisammanslutningar eller smörexportföreningar att på samma villkor som mejerierna erhålla lån för uppförande av kylhus samt att, om så anses behöfligt, fondens begynnelsebelopp i anledning härav ökas.

Förvaltningsutskottet i *Kristianstads läns hushållningssällskap* ifrågasätter, om icke lån ur mejerilånefonden till inköp av maskiner borde amorteras under 10 år från lånets lyftande, då maskinutrustningen i många fall behöver förnyas efter denna tid.

Förvaltningsutskottet i *Hallands läns hushållningssällskap* uttalar, att den föreslagna mejerilånefonden synes bli alltför liten, enär den skulle komma att förslå endast för anläggande av ett relativt fåtal mejerier av önskvärd storlek och utrustning.

Svenska smörprovningarna.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet i *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap* förmenar, att en väsentlig höjning av anslaget till den förslagna mejerilånefonden är av behovet påkallad.

Förvaltningsutskottet i *Skaraborgs läns hushållningssällskap* betonar vikten av att mejerilånefonden redan från början kommer att stå öppen även för ostproducerande mejerier. Låneärendena anses bära avgöras av lantbruksstyrelsen, och det ifrågasättes, huruvida icke låneräntan, som föreslås till 4 %, bör sättas något högre vid utlåning till enskilda mejeriidkare för att främja tillkomsten av andelsmejerier.

Såsom följd av sitt förslag beträffande mejerikonsulenternas anknytning till svenska smörprovningarna (jfr sid. 29) anser förvaltningsutskottet i *Värmlands läns hushållningssällskap*, att förberedandet av låneärenden i samband med mejerilånefonden bör tillkomma smörprovningarna.

Förvaltningsutskottet i *Örebro läns hushållningssällskap* ifrågasätter, om det icke vore lämpligt, att hushållningssällskapens förvaltningsutskott, vilka givetvis besitta den största lokalkännedomen och därför bättre än de flesta kunna pröva och avgöra den för lån ur statens mejerilånefond erbjudna säkerheten och följa densamma eventuella förändringar, borde medgivas rätt att bevilja dessa lån.

Vad amorteringstiden beträffar, bör densamma för lån för inköp av mejeritrustning sättas till högst 10 år och för övriga lån till högst 20 år, varav i båda fallen tvenne år bära vara amorteringsfria.

Förvaltningsutskottet i *Västmanlands läns hushållningssällskap* anser, att tillskapandet av nya lånefonder, där staten lånar ut mot lägre ränta än den själv betalar, bör undvikas, samt förordar en räntefot för mejerilånefonden av 5 %. Amorteringstiden för lån bör i enlighet med av lantbruksstyrelsen framlagt förslag utgöra 17 år, därav 2 år amorteringsfria, vare sig det gäller lån till nybyggnader eller till maskinutrustning o. d. Utskottet anser den föreslagna proceduren vid låneärendes behandling alltför omständlig samt finner det tillräckligt med en förhandsgranskning av vederbörande hushållningssällskap och dess konsulent, varefter lantbruksstyrelsen efter ytterligare omprövning skulle besluta i frågan.

Förvaltningsutskottet i *Västerbottens läns hushållningssällskap* anser, att om norrländska andelsmejerifonden skall bibehållas, bära villkoren ändras till överensstämmelse med de för den nya mejerilånefonden föreslagna.

Förvaltningsutskottet i *Norrbottens läns hushållningssällskap* anser den föreslagna sammanslagningen av norrländska andelsmejerifonden med den nya lånefonden innebära stor fara för att de större mejerierna söderut skulle ganska snart anlita fonden i sådan utsträckning, att där icke funnes något kvar för det allt mera stigande behovet inom det område, den norrländska fonden avser. Utskottet finner därför lämpligast, att denna fond kvarstår som särskild fond och göres större för att bättre motsvara sitt ändamål men att lånevillkoren ändras i överensstämmelse med de för den nya fonden av jordbruksutredningen föreslagna. Utskottet ställer sig tveksamt till förslaget, att även enskilda mejeriidkare skulle kunna erhålla lån ur den nya fonden, då det måste anses vara av mycket stor betydelse, att statshjälp i såväl detta som i alla andra fall gynnar jordbrukarnas andelsorganisationer.

Lantbruksstyrelsen. *Lantbruksstyrelsen* anför, att jordbruksutredningens förslag beträffande inrättande av en statens mejerilånefond ansluter sig till ett av styrelsen i samma syfte den 26 september 1929 avgivet förslag med vissa avvikelser, mot vilka styrelsen icke har något att erinra. Enligt styrelsens förslag skulle låneärenden avgöras av lantbruksstyrelsen, men styrelsen säger sig givetvis icke ha något att erinra mot att, såsom nu föreslagits, lån från fonden skola beviljas av Kungl. Maj:t. Att styrelsen för sin del icke framförde sådant förslag, berodde

dels därpå, att enligt gällande bestämmelser för norrländska andelsmejerifonden lån från denna fond beviljas av styrelsen, vilket såvitt denna har sig bekant icke medfört någon olägenhet, dels därav att låneförmedlingen genom styrelsen skulle medföra mindre omgång. Då styrelsen förutsatt, att det skulle tillkomma statskontoret att pröva lånesäkerheten, synes det lantbruksstyrelsen, som om uppdragets överlämnande åt styrelsen icke skulle innebära större risk än t. ex. det till kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt lämnade uppdraget att utdela lån från kraftledningslånefonden, lån som ej sällan uppgå till betydande belopp.

Det har synts *kommerskollegium*, att tillräckliga skäl knappast förefinnas för en indragning av den norrländska andelsmejerifonden och överförande av dess medel till den föreslagna nya fonden. Förstberörda fond har inrättats med tanke på önskvärdheten av att andelsmejerirörelsen i Norrland och Dalarne måtte erhålla det stöd, som en statens lånefond kunde skänka vid verksamhetens igångsättande. Den särskilda förmån, som därmed beretts nämnda landsdelar, synes alltså bära åt dem förbehållas. Den föreslagna nya mejerilånefonden skulle visserligen i huvudsak komma att för hela riket tillgodose samma ändamål som andelsmejerifonden tillgodosett för Norrland och Dalarne, men mellan de båda fonderna föreligger dock en viss skillnad. Statens mejerilånefond skulle närmast inrättas med tanke på den mejerirörelse, som arbetar på export, under det att med den norrländska andelsmejerifonden avsetts att i Norrland och Dalarne tillgodose det kreditbehov, som den i nämnda landsdelar på avsättning å den lokala hemmamarknaden arbetande mejerirörelsen ansetts ej kunna få på annat sätt uppfyllt.

Kommerskollegium.

Om den norrländska andelsmejerifonden skulle indragas, synes det kollegium vara en viss risk för att de norrländska mejeriintressen, som statsmakterna tidigare ansett vara förtjänta av ett särskilt stöd, skulle komma att tillbakasättas. Jordbruksutredningen har visserligen framhållit, att ett skydd häremot skulle komma att ligga i det föreslagna sättet för prövning av ansökningar och beviljande av lån ur statens mejerilånefond. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om ett sådant skydd kan göras fullt verksamt. Jordbruksutredningen har vidare anfört, att man torde kunna räkna med sannolikheten, att, därest de av jordbruksutredningen föreslagna lånevillkoren för den nya fonden skulle bli godkända, efterfrågan på lån ur den norrländska fonden skulle komma att helt upphöra. Bärkraften av detta skäl upphäves emellertid, om, såsom kollegium vill ifrågasätta, lånevillkoren för de båda fonderna särskilt i fråga om räntan bringas i närmare överensstämmelse med varandra. Det synes alltså kollegium, att övervägande skäl tala för bibehållandet av den norrländska andelsmejerifonden, ehuru det möjligen kan vara anledning att i detta sammanhang till övervägande upptaga frågan, om ej till låntagarnas förmån vissa ändringar av de för lån från denna fond stadgade villkoren lämpligen borde vidtagas.

Beträffande låneräntan för den nya fonden erinrar kommerskollegium om att lantbruksstyrelsen föreslagit fem procent, vilket förslag motiverats med att ett direkt understöd åt mejerihanteringen ej avsetts utan endast ett säkerställande av att bristande möjlighet att upplåna medel icke skulle hindra en modernisering av landets smörexporterande mejerier. Kollegium finner denna principiella utgångspunkt för statens låneverksamhet på ifrågavarande område vara den riktiga och ekonomiskt sett sundaste, då det här är fråga om en näringsverksamhet, som bör hava förutsättningar att giva en skälig avkastning. Med hänsyn till den ränta, som staten själv lär kunna förutsättas högst komma att gälla vid ny upplåning, torde det emellertid kunna ifrågasättas, om ej en ränta av 4 1/2 procent skulle kunna vara tillfyllest.

Det har synts kollegium, att tillräckliga skäl saknas för att, såsom föreslagits, lägga prövningen och avgörandet av låneärendena hos Kungl. Maj:t. En-

ligt kollegii mening kan denna uppgift lämpligen överlämnas åt lantbruksstyrelsen på samma sätt som exempelvis lån från kraftledningslånefonden beviljas av kollegium och lantbruksstyrelsen. På grund av den erfarenhet, som kollegium haft tillfälle att inhämta på andra områden av statens utlåningsverksamhet, vill kollegium för övrigt hemställa, att föreskrift måtte givas därom, att den statskontoret tillkommande prövningen och godkännandet av säkerheter för lånen skall ske efter samråd med lantbruksstyrelsen. Därigenom skulle statskontoret beredas bättre möjligheter att taga hänsyn till de i varje särskilt fall föreliggande speciella omständigheterna.

Statskontoret.

Statskontoret anför med avseende på inrättandet av en statens mejerilånefond, att då av jordbruksutredningens betänkande icke framgår, vilka kreditmöjligheter, som hittills stått mejerihanteringen till buds och i vilken utsträckning denna industri varit nödsakad att utnyttja dessa möjligheter, föreligger svårighet att kunna avgöra, huruvida och i vilken omfattning ett ingripande från statens sida på detta område är av behovet påkallat.

Därest en statlig långivning anses böra komma till stånd, uppstår då fråga, huruvida en omläggning bör ske av den redan förefintliga norrländska andelsmejerifonden eller om det nu åsyftade ändamålet bäst skulle främjas genom inrättandet av en särskild fond. Med hänsyn till de bestämmelser, som ifrågasatts skola bli gällande för den nya långivningen, och de olika lånetyper, som härvidlag föreslagits skola tillämpas, finner statskontoret för sin del övervägande skäl tala för att, därest nytt kapital anses böra för ändamålet anvisas, därav bildas en särskild fond och att den hittillsvarande mejerifonden bibehålles för sig. Statskontoret framhåller vidare, att, därest hushållningssällskapen, såsom föreslagits, icke skola uppträda såsom låneförmedlare, frånvaron av den övervakande verksamhet, som sällskapen kunna utöva i de olika orterna ifråga om de låneunderstödda företagens skötsel, givetvis ökar den risk, som måste anses förbunden med en långivning sådan som den nu föreslagna. Lån skulle enligt jordbruksutredningens förslag kunna beviljas till $\frac{5}{6}$ av anläggningskostnaden. Skulle därav anses följa, att såsom säkerhet för ett beviljat lån skulle godtagas inteckning, liggande upp till denna gräns, anser sig statskontoret böra framhålla, att ämbetsverket icke kan finna ett dylikt hypotek betryggande och att, därest sådan säkerhet anses böra godtagas, föreskrift därom bör meddelas. Vidkommande lånens förräntning anser statskontoret, att räntan bör sättas till fem procent.

Beträffande norrländska andelsmejerifonden meddelar statskontoret, att för fondens räkning hos riksgäldskontoret för närvarande (22 februari 1930) inestå odisponerade anslagsmedel å 100,000 kr. — behållning å anslaget XVII 7/1920 — varav vid utgången av innevarande budgetår möjligen förefintlig behållning kommer att tagas i anspråk för finansiering av nästa års lånebudget, att av fondens kapitalmedel förefinnes en behållning å statsverkets giro-räkning i riksbanken av 48,166:70 kr. samt att av samma kapitalmedel utestå lån av sammanlagt 251,833:30 kr.

Riksgäldsfullmäktige.

Riksgäldsfullmäktige hava i fråga om den föreslagna mejerilånefondens storlek samt villkoren för lån från densamma ej något annat att erinra, än att låneräntan bör fullt motsvara statens egna utgifter för upplåning av de för fonden erforderliga medlen, varför för närvarande skulle erfordras en räntefot av 4.6 procent. Under förutsättning av att räntan beräknas på angivet sätt och att statskontoret bemyndigas kräva fullgod säkerhet för från fonden utlämnade lån — såsom sådan kan enligt fullmäktiges mening icke godkännas enbart inteckningar upp till $\frac{5}{6}$ av den beräknade anläggningskostnaden för nya mejerier — synas avsättningarna till fonden helt kunna utgå av lånemedel. Skulle däremot räntefoten å lånen sättas lägre än den effektiva räntan å statens upplåning eller mindre stränga krav komma att ställas på säkerheten, bör i över-

ensstämmelse med de principer, som i fråga om statens lånefonder tillämpats under de senaste åren, avsättningarna till fonden delvis ske av andra statsinkomster än lånemedel med sådan proportion mellan de båda slagen av medel, att de i fonden ingående lånemedlen med säkerhet kunna beräknas bliva fullt förräntade.

Sveriges allmänna lantbruksällskap uttalar sin tveksamhet angående lämpligheten av att lån ur den föreslagna mejerilånefonden skola kunna beviljas även till andra än av producenterna själva bildade mejeriföretag. I varje fall anser sällskapet riktigast, att den föreslagna låga räntesatsen av högst 4 procent endast kommer jordbrukets egna företag på området till godo.

Mjölkcentralen, lantmännens mjölkförsäljningsförening u. p. a. hemställer, att vid låns utlämnande från mejerilånefonden mot säkerhet av fastighetsinteckning sådan möjlighet beredes, att till förmånsrätten högre liggande inteckningar för ändamålet kunna användas, så att förslagsvis inteckningar under 50 % av taxeringsvärdet härigenom kunde vara tillgängliga för fastighetsägaren till användande som säkerhet för annat lån. Fondens medel skulle härigenom i motsvarande omfattning mindre anlitas och lån från fonden kunna beviljas i större utsträckning. I fråga om låneräntan anser mjölkcentralen, att densamma bör sättas till en räntefot, motsvarande statens inlåningsränta.

Styrelsen för *Sveriges ostengrossistförening* framhåller såsom en gärd av rättvisa, att lånemöjligheten i den föreslagna mejerilånefonden redan från början öppnas i lika grad för ost- och smörmejerier. I annat fall kan befaras, att fonden kommer att påverka mejerihanteringens utveckling i riktning mot smörmejerier, något som icke kan hava varit avsikten.

Verkställda undersökningar hava visat, att avsevärda brister i många fall förefinnas vid landets mejerier med avseende på byggnader, inredning och maskinell utrustning, ett missförhållande som det tydligen är av stor vikt att i möjligaste mån avhjälpa. Då mejeriernas ekonomiska ställning ofta icke torde vara av den styrka, att kapital för behövliga förbättrings- och moderniseringsarbeten kan uppbringas på enskild väg, synes det av behovet påkallat, att staten i detta hänseende träder stödande emellan genom tillhandahållande av kapital för ändamålet på gynnsamma villkor. Genom en sådan åtgärd torde även ökat intresse kunna väckas bland mejerihanteringens utövare för behövliga moderniseringsarbetens vidtagande. På grund härav anser jag, att det förslag rörande inrättandet av en statens mejerilånefond för ovan berörda ändamål, vilket av lantbruksstyrelsen framlagts i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 september 1929 och vilket med vissa ändringar biträtts av jordbruksutredningen, bör realiseras.

Då en mejerilånefond, den s. k. norrländska andelsmejerifonden, uppgående till ett belopp av inemot 400,000 kr., redan förefinnes, skulle genom den nu föreslagna fondens inrättande två fonder för i stort sett samma syfte uppstå. Förhållandet skulle vara förenat med obetydlig olägenhet, därest samma lånevillkor tillämpades för de två fonderna, men de villkor, som jag nedan ämnar föreslå för lån ur den nya fonden, skilja sig i flera viktiga hänseenden, såsom beträffande räntefot, lånemaximum, amorteringstid och säkerheter, från de för den norrländska fonden gällande (jfr sv. förf. saml. 1917 nr 422). För att avlägsna en sådan olikhet, vilken uppenbarligen icke kan anses ändamålsenlig, kan man antingen tänka sig en ändring av den norrländska fondens villkor

Sveriges allmänna lantbruksällskap.

Mjölkcentralen.

Sveriges ostengrossistförening.

Departementschefen.

till överensstämmelse med den nya fondens eller ock, på sätt som jordbruksutredningen föreslagit, en sammanslagning av de två fonderna till en enda hela landet avseende fond. Av dessa alternativ finner jag det senare erbjuda vissa praktiska fördelar och vill alltså förorda en sammanslagning. Av kommerskollegium och förvaltningsutskottet i Norrbottens läns hushållningssällskap har visserligen uttalats, att härigenom risk kunde uppstå för de norrländska mejeritressenas tillbakasettande, men en sådan risk torde kunna förebyggas genom direktiv beträffande principerna för fondens förvaltning av innehåll, att norrlandsintressena icke böra ställas i ett mindre gynnsamt läge än förut.

Den nya mejerilånefonden synes i enlighet med jordbruksutredningens förslag för budgetåret 1930—1931 böra tillföras ett kapital av 2 milj. kr., oberoende den norrländska andelsmejerifonden, samt äga till uppgift att bereda smör- och ostmejerier möjlighet till lån för vidtagande av ny- eller ombyggnad av mejerilokaler samt tekniska förbättringar med avseende på inredning och maskinutrustning m. m. För lån ur fonden anser jag en räntefot av 4.5 procent böra tillämpas. Av skäl, som anförts av jordbruksutredningen, finner jag icke något visst maximum för lånens storlek böra föreskrivas. Lån synes i enlighet med jordbruksutredningens förslag böra kunna beviljas till högst 5/6 av anläggningskostnaden med en amorteringstid av högst 12 år för lån, avsedda enbart för maskinutrustning o. d., och högst 22 år för övriga lån, i båda fallen inklusive två amorteringsfria år. Säkerheten för lån bör provas och godkännas av statskontoret. I övrigt torde det böra tillkomma Kungl. Maj:t att närmare utforma bestämmelserna rörande villkoren för ifrågavarande lån.

Låneärenden i samband med den norrländska andelsmejerifonden provas och avgöras av lantbruksstyrelsen efter hörande av vederbörande hushållningssällskap. Det synes mig lämpligt, att samma anordning tillämpas med avseende på den nu föreslagna mejerilånefonden.

Enligt de grunder, som tillämpas i fråga om beredande av medel för statens utlåningsfonder, torde — därest räntefoten vid utlåning från fonden i enlighet med mitt förslag bestämmas till 4.5 procent — av det för den nya mejerilånefonden erforderliga anslaget 10 procent eller 200,000 kr. böra täckas av skattemedel, medan återstoden, 1,800,000 kr., bör utgå av lånemedel.

10. Omorganisation av kontrollen över exportsmöret.

Jordbruksutredningen. *Jordbruksutredningen* framhåller, att om allt svenskt exportsmör skall föras till en enda klass, såsom nu sker, och ej uppdelas på flera kvalitetsklasser, såsom är brukligt i vissa andra länder, så är det ytterst viktigt, att kvaliteten hos de sämre mejerimärkena snarast höjes till nivå med de bättre. Det gemensamma märket medför annars, att det bästa smörets pris drages ned till det sämres prisläge, då vid all varuhandel gäller, att priset har benägenhet att inställa sig efter värdet å den lägsta kvaliteten inom ett stort varumärke. Det svenska smörets avsättningsvillkor äro också i hög grad beroende av i vad mån det svenska märket som helhet kan tillvinna sig marknadens förtroende och uppskattning. Det gäller därför att i fråga om allt exportsmör åstadkomma en standardvara med avseende på såväl kvalitet som andra värdebestämmande

egenskaper. Standardisering utgör vidare en grundval för den viktiga försäljningen i fast räkning samt är i övrigt ägnad att på olika sätt förenkla handelsproceduren.

För uppnående av standardisering utgör en effektiv kontrollverksamhet det viktigaste medlet. Kontrollen över det svenska exportsmöret handhaves av svenska smörprovningarna, en institution som sedan mitten av 1890-talet arbetat med statsunderstöd och under lantbruksstyrelsens överinseende. Smörprovningarna äro organiserade med huvudkontor i Göteborg och filialkontor i Malmö, varjämte särskilda ombud äro verksamma å vissa andra exportorter. Kontroll i syfte att garantera en bestämd kvalitet kom dock till stånd först år 1905, då ett särskilt varumärke, det s. k. runmärket, infördes med föreskrifter av lantbruksstyrelsen rörande användningen. Förebilden härvid utgjorde i viss mån det några år tidigare i Danmark införda lurmärket. För att mejeri skall medgivas rätt att åsätta sitt smör runmärke erfordras i huvudsak:

a) att smöret uppnått minst 10 poäng vid bedömning efter en 15-gradig skala;

b) att smörets vattenhalt icke överstiger 16 procent;

c) att den till beredande av smöret använda grädden eller mjölken pastöriserats till minst 80 grader Celsius; samt

d) att mejeriet äger en för framställning av smör utav fullgod beskaffenhet ändamålsenlig utrustning, omfattande bland annat lämpliga anordningar för pastörisering och avkylning, samt i övrigt vidtager alla åtgärder, som krävas för säkerställande av en fullgod och jämn tillverkning, och ställer sig till efterrättelse av smörprovningarnas styrelse i sådant avseende lämnade föreskrifter.

Kontrollen över smörets kvalitet och vattenhalt m. m. utföres dels genom s. k. regelbunden (ordinarie) provning i Göteborg och Malmö, dels genom särskild s. k. veckokontroll å exportorterna. För regelbunden provning inkallas smör direkt från mejerierna i sådan ordning, att smör från varje mejeri blir provat minst tre gånger årligen. Mejeri med runmärkesrätt är även skyldigt att lämna smörprovningarnas tjänstemän tillträde till mejeriet i och för undersökning av smörets kvalitet och mejeriets utrustning m. m. Om smörets kvalitet icke uppfyller stadgade fordringar och anmärkta brister icke avhjälpas, kan rätten att använda runmärket fråntagas mejeriet. Håller smöret högre vattenhalt än 16 %, fråntages mejeriet omedelbart berörda rätt. Så snart mejeriet kan styrka och förnyad provning visar, att anmärkta brister avhjälpats, kan runmärkesrätten återfås. Antalet i smörprovningarna deltagande mejerier var vid 1929 års slut över 600. Utförsel av icke runmärkt smör är sedan år 1926 förbjuden.

Mer eller mindre långtgående kontroll över exportsmöret är en gemensam företeelse för alla smörexporterande länder av betydelse. Danmarks smörkontroll har numera förts avsevärt längre än den svenska från att tidigare ha stått på ungefär samma ståndpunkt. Kontrollanordningarna i Danmark ha liksom i Sverige uppbyggts så småningom och förete därför viss splittring. I ett flertal länder, såsom Estland, Lettland, Finland, Australien och Nya Zeeland, har såväl kontrollen som exporten av smör ordnats efter mera enhetliga linjer. Gemensamt för dessa länder är, att exporten koncentrerats över en eller ett fåtal hamnar samt att allt smöret underkastas kontroll och klassificeras, innan det släppes ur landet. Vanligt är också, att kontroll införts beträffande icke blott kvalitet och vattenhalt utan även nettovikt, förpackning, kylning under transporten m. m.

Den svenska smörkontrollen har under de senaste åren gjort betydande framsteg med åtföljande förbättring av smörets kvalitet. Trots detta har det svenska smöret icke kunnat hävda sin ställning på den utländska marknaden, vil-

Nuvarande
smör-
kontroll.

Behovet av
ökad kontroll.

ket enligt jordbruksutredningens uppfattning till ej ringa del beror på att kontrollverksamheten, på grund av bristande resurser och organisatoriska svagheter, icke kunnat i nödig grad utbyggas och skärpas samt på att mejerierna därför icke bringats att vidtaga erforderliga förbättringar. För att fullgöra sin uppgift på ett sätt, som motsvarar nutida krav, måste kontrollen därför väsentligt skärpas och utvidgas. Skärpning av kontrollen erfordras sålunda beträffande smörets kvalitet dels genom utförande av hållbarhetsprovningar minst en gång i månaden för varje exportmejeri, dels genom förstärkning av den s. k. veckokontrollen, så att denna utföres, icke såsom nu av en tjänsteman vid eller ett ombud för smörprovningarna i närvaro av exportören, utan av en nämnd på 4 personer, nämligen tvenne smörprovningarnas tjänstemän, en konsulent eller mejerist (tillverkare) och en exportör. Denna nämnd skulle även utföra hållbarhetsprovningarna. Även kontrollen över smörets vattenhalt behöver göras mera noggrann. All kontroll bör ske anonymt, d. v. s. utan att kontrollanten äger kännedom om vilket mejeri som framställt smöret. Kontrollen bör vidare utvidgas att omfatta jämväl smörets äkthet och salthalt, smörets färg, smörförpackningarnas nettovikt, emballaget och förpackningarnas beskaffenhet. Oberäknelig skada skulle tillfogas smörets anseende, om förfalskningar å exporterat smör konstaterades. Beträffande salthalt och färg är det av vikt, att anpassning sker efter de engelska och tyska marknadernas mycket olika fordringar, och av undersökningar i berörda avseenden skulle exportörerna kunna erhålla ledning. Nettoviktsskontrollen är genomförd i alla smörexporterande länder av betydelse och erfordras för uppnående av enhetliga normer å området och därmed undvikande av justeringar i exportörernas lokaler, varvid smöret kan förorenas genom damm och mögel. Därjämte göra mejerierna förluster å de ojämna vikterna, enär de i regel få avdrag för undervikt men inte tillägg för övervikt. Emballagets och förpackningarnas beskaffenhet är icke oviktig för köparnas bedömning av varan. Även i så måtto bör kontrollen utvidgas, att densamma kommer att avse även osaltat smör, vilket smör hittills icke regelbundet kontrollerats.

Förutom de laboratorieundersökningar, som erfordras i samband med ovan berörda kontrollverksamhet, erfordras vissa andra kemisk-bakteriologiska undersökningar, såsom särskilt beträffande smörfelens orsaker och natur samt det vid mejerierna använda vattnets beskaffenhet. Kontrollen bör vidare utvidgas att avse även skötsel, renhållning och kylning av smörexportörernas lagerlokaler, smörets kylning å järnvägarna samt smörets lastning och kylning å de fartyg, som frakta smöret till utlandet.

Koncentration av smör-
exporten.

För det effektiva handhavandet av en smörkontroll av ovan förordade art och omfattning utgör exportens splittring på ett flertal orter en stor olägenhet icke minst med hänsyn till svårigheten att erhålla lämpliga personer för en mera utbredd lokal kontroll och att genomföra enhetliga normer för kontrollen. Kontrollen av smör, som utföres över Trälleborg, Mon och Charlottenberg, försvåras för att icke säga omöjliggöres bl. a. genom att smörets uppehållstid å resp. orter är för kort för att provning skall hinna verkställas. Även med hänsyn till smörets hållbarhetsprovningar och kontrollen av vattenhalt, äkthet, färg och salthalt innebär exportens splittring stora nackdelar ur skilda synpunkter, vartill kommer att berörda splittring måste medföra relativt höga kontrollkostnader, om kontrollen skall motsvara sitt syfte. För att skapa bättre förutsättningar för en effektiv kontrollverksamhet anser därför jordbruksutredningen, att smörexporten på sätt som skett exempelvis i Finland, Estland och Lettland bör koncentreras till ett fåtal hamnar. En sådan koncentrerings skulle även ur handelssynpunkt erbjuda avsevärda fördelar, då härigenom bättre förutsättningar vinnas för genomförande av lämpliga anordningar för lossning, förvaring, inlastning och transport av smör. Då vidare rederierna få större

kvantiteter att frakta, kunna de mera tillmötesgå producenternas och exportörernas önskemål beträffande lämpliga kylanordningar å båtarna och billigare frakttaxor. Koncentreringen motverkar ävenledes exportens allt för starka uppdelning på ett stort antal exportörer och öppnar därmed möjligheter för en jämnare fördelning av exporten.

De hamnplatser, till vilka smörexporten enligt jordbruksutredningens mening i och för kontrollens verkställande bör koncentreras, äro Malmö och Göteborg. Kontrollen bör liksom hittills handhas av svenska smörprovningarna, som för ändamålet bör organiseras med en fullständig kontrollstation å vardera platsen, varvid huvudkontoret bör förläggas till den ort, som förmedlar den avgjort största smörexporten, d. v. s. Malmö. Förutom från Malmö förekommer mera betydande smörexport endast över Trälleborg och Göteborg. Av 1929 års totala smörexport gick 47.9 % över Malmö, 25.8 % över Trälleborg och 23.4 % över Göteborg. Närmast i ordningen kom sedan Hälsingborg med 2.0 % och Halmstad med 0.6 %. Ehuru alltså exporten över Trälleborg är mycket betydande, anses icke behöfligt att därstädes upprätta kontrollstation, enär allra största delen av denna export å järnväg passerar Malmö och alltså där kan kontrolleras. Önskvärt vore dock, att genomgående zontariffberäkning finge tillämpas för smör, som inlastas för direkt export men för kontroll uppehålls i Malmö. Exporten över Hälsingborg bör utan större fraktfördyring kunna dirigeras över Malmö, och liknande omdirigering till Malmö eller Göteborg bör ske av den relativt obetydliga export, som förekommer över andra hamnar. Mot ifrågavarande anordning hava visserligen erinringar framförts av hamnmyndigheterna i Hälsingborg och Halmstad samt mejeriernas centralförening i Halmstad, men ifrågavarande lokala intressen böra enligt jordbruksutredningens mening stå tillbaka för jordbrukets samfälliga stora intresse av en koncentrerings.

För att de med smörexportens koncentrerings avsedda fördelarna ur kontroll- och handelssynpunkt skola kunna fullt omsättas i praktiken anser jordbruksutredningen erforderligt, att i Malmö och Göteborg särskilda kyllagerhus anläggas, vilka skulle stå under svenska smörprovningarnas förvaltning. I lagerhusen skulle allt smör kontrolleras och förvaras före utförseln, och exportörerna skulle där få förhyra lager- och eventuellt även kontorslokaler. För närvarande ligga exportörernas lagerlokaler spridda samt äro ofta obekväma att arbeta uti, vilket är ägnat att göra kontrollen besvärligare och mera arbetskrävande. Viktigare är dock, att flertalet lagerlokaler icke kan anses tillfredsställande med avseende på kylanordningar, varjämte deras spridda läge medför avsevärda transportkostnader. Genom anordning av lämpligt belägna kylda lagerhus uppnås flera viktiga fördelar. Smörkontrollen kan enkelt och effektivt ordnas, och säkerhet vinnes för att smöret å exportörerna förvaras under lämpligaste förhållanden. Noggrann tillsyn kan hållas över lagerlokalernas renhållning och smörets inlastning å fartygen. Även kontrollen av kylningen å fartygen underlättas. Då järnvägsspår framdragas till lagerhuset och detta förlägges nära kaj, där exportbåtar lasta, samt utrustas med moderna transportanordningar, nedbringas omkostnaderna för transporter och lastning i exporthamnarna, varigenom avsevärda besparingar kunna göras.

Såsom ovan framhållits, förutsätter kontrollverksamheten en mångfald kemisk-bakteriologiska undersökningar ävensom andra undersökningar, vilka måste utföras på laboratorium. Hittills förekommande analyser hava utförts å Malmöhus läns hushållningssällskaps laboratorium. Skulle fortfarande utanför kontrollorganet stående laboratorium anlitas, ifrågasätter jordbruksutredningen härför ett till Alnarp förlagt mejerilaboratorium. Viktiga praktiska

Kontroll-
laboratorier.

skäl anses emellertid tala för inrättandet av särskilda laboratorier i direkt samband med kontrollstationerna. Främst gäller sålunda, att vissa undersökningar, såsom beträffande smörets vattenhalt, färg och salthalt, kräva ett snabbt utförande, då smörets uppehåll på exportorten mången gång är helt kortvarigt. Vidare bör kontrollorganet ha möjligheter att anpassa undersökningarna efter skiftande behov och icke härvid vara beroende av ett fristående laboratoriums resurser. Slutligen har erfarenheten visat, att det planmässiga arbetet vid ett utomstående vetenskapligt laboratorium kan störande påverkas av analysarbeten för kontrolländamål. Jordbruksutredningen anser därför, att särskilda laboratorier böra inrättas vid kontrollstationerna och inordnas under dessa. Härvid skulle dock endast laboratoriet vid huvudstationen i Malmö behöva utrustas för utförande av alla slags i samband med kontrollen ifrågakommande undersökningar. Laboratoriet i Göteborg skulle avses blott för mera brådskande bestämningar. Undersökningarna böra icke omfatta vetenskaplig forskning för generellt klarläggande av orsakerna till olika smörfel o. d. utan åsyfta ett utnyttjande av den kannedom, man vunnit härom, till tjänst för mejerihanteringen.

Ökning av
kontroll-
personalen.

Självfallet kräver kontrollverksamhetens föreslagna skärpning och utvidgning betydande ökning av antalet fasta befattningar vid svenska smörprovningarna. Under år 1929 voro befattningarna följande (grundlön exklusive dyrtidstillägg inom parentes): direktör (7,200 kr.), assistent (5,200), två konsulenter (5,200 vardera), bokhållare (3,500), vaktmästare (1,800), kontorsbiträde (1,800) och expeditjonsman i Malmö (500). Å varje exportort med undantag av Göteborg ha smörprovningarna därjämte en representant, som mot viss ersättning utför löpande kontroll av exportsmöret. Utom kontrollgöromål handhar huvudkontorets personal försäljning till mejerierna av runmärkta stäver och smörpapper. Rörande antalet efter kontrollens fullt genomförda omorganisation behövligen befattningshavare och deras avlöningsförhållanden anför jordbruksutredningen i huvudsak följande.

Smörprovningarnas direktör. Denne förutsättes skola fullgöra i huvudsak samma åligganden som för närvarande samt därjämte handhava förvaltningen av kylhuset i Malmö. Då smörprovningarnas vidgade verksamhet kommer att medföra såväl större arbetsbörda som ett ökat ansvar för verksamhetens ledning, anses hans grundlön skäligen böra ökas till 9,500 kr. för år räknat.

Direktörsassistenter. Då verksamheten vid kontrollstationen i Göteborg ej lärer kunna direkt ledas från Malmö, torde vara nödvändigt, att en vid smörprovningarna anställd tjänsteman där fungerar såsom föreståndare under direktörens ledning (direktörsassistent) och tillika såsom föreståndare för kylhuset därstädes. Denne bör jämväl deltaga i förekommande provning av svenskt exportsmör. Hans grundlön har ansetts böra sättas till 7,200 kr. per år. På grund av att direktörens tid får antagas komma att till väsentlig del upptagas av arbetet med smörprovningarnas ledning och då den stora smörkvantitet, som utföres över Malmö, fordrar omfattande kontrollerande tillsyn och provning, behöves också därstädes oundgängligen en assistent, vilkens lön beräknas till 6,000 kr.

Kamrerare är nödvändig vid huvudkontoret i samband med den ökade verksamheten och förvaltningen av lagerhusen. Grundlönen för denne beräknas till 5,200 kr.

Bokhållare. Då kontrollstationen i Göteborg måste arbeta tämligen självständigt och mycket expeditjons- och bokföringsarbete även där måste utföras bland annat i samband med förvaltningen av lagerhuset, torde en bokhållarebefattning där vara erforderlig. Lön upptages till samma belopp som nu utgår, nämligen till 3,500 kr. per år.

Vad beträffar försäljningen av drittelstäver och smörpapper, synes denna lämpligen böra ordnas så, att svenska smörprovningarnas självkostnader för densamma, däri även inbegripet lön till den person, som sköter försäljningen, bliva täckta. Denna befattningshavares lön liksom inkomsterna på nämnda handel behöver därför icke upptagas här.

Inspektörer. Då de nuvarande två konsulenterna huvudsakligen utöva en inspekterande verksamhet, föreslås ifrågavarande befattningar ändrade till inspektörsbefattningar. Grundlönen har upptagits till samma belopp, som nu utgår, nämligen 5,200 kr. för år.

Smörbedömare. Såsom förut framhållits, bör såväl veckoprovning av färskt smör som hållbarhetsprovning utföras av en nämnd på fyra personer, varav två böra vara svenska smörprovningarnas tjänstemän. Dessa provningar beräknas taga i anspråk fyra dagar i varje vecka. På grund av anhopningen av göromål ävensom på grund av omöjligheten för en person att under en dag avprova mera än ett begränsat antal märken kunna smörprovningarnas direktör, direktörsassistenter och inspektörer ej hinna utföra alla dessa provningar. Vid smörprovningarna behöva därför finnas anställda permanenta smörbedömare. I Göteborg är det tillräckligt med en sådan, men i Malmö ha två bedömare ansetts behövliga, enär den stora smörkvantiteten därstädes fordrar två olika bedömningsnämnder. Till smörbedömare kunna mejerister lämpligen användas. Lönen har ansetts böra upptagas till 4,000 kr.

Kontrollörer. Huvudsakligen för nettoviktskontroll, kontroll av emballaget och förpackning samt provtagning har beräknats, att i Malmö kommer att erfordras tvenne kontrollörer samt i Göteborg en. Dessa kunna även anlitas för kontroll av smörets inlastning. På grund av att stora ekonomiska intressen beröras av kontrollen, är det av vikt, att dugande personer kunna erhållas såsom kontrollörer. Deras lön bör därför bestämmas till 4,000 kr. per år.

Kontorsbiträden och vaktmästare. Vidare hava beräknats bliva erforderliga tre stycken kontorsbiträden, varav två i Malmö och ett i Göteborg, samt fyra vaktmästare, varav två laboratorievaktmästare och två andra. Kontorsbiträdenas löner hava ansetts böra upptagas till 2,100 kr. för år samt vaktmästarernas till 2,000 kr. jämte fri bostad.

Laboratoriepersonal. Vid huvudlaboratoriet har ansetts böra anställas en väl kvalificerad kemist och bakteriolog såsom laboratorieföreståndare. Grundlön har beräknats till 7,000 kr. Vid laboratoriet i Göteborg kan en person med icke fullt så hög vetenskaplig skolning, lämpligen en person med mejerikonsulentutbildning, användas. Lönen för denne har beräknats till 5,200 kr. Därjämte beräknas fyra laboratoriebiträden, varav tre vid huvudlaboratoriet i Malmö och ett i Göteborg, vara erforderliga. Lön beräknas till 2,400 kr. för vardera.

Mejeriingenjör. Behovet av en mejeriingenjör och dennes ställning har förut behandlats (jfr sid. 35). Grundlön har förslagsvis upptagits till 9,000 kr.

Äggkontrollörer. Slutligen ha smörprovningarna nyligen fått sig anförtrodd kontrollen av äggexporten. Två kontrollörer äro härför erforderliga, av vilka en redan anställts. Lönen bör bestämmas till 5,200 kr. per år.

Under ovan angivna förutsättningar samt med upptagande av arvode för smörprovningarnas styrelse till nuvarande belopp skulle svenska smörprovningarnas avlöningsstat bli följande.

Kostnader
för kontroll-
verksam-
heten.

Svenska smörprovningarnas arvoden och löner vid fullt genomförd kontrollverksamhet för smör och ägg.

	Vid kontrollstationen i		Summa
	Malmö	Göteborg	
Styrelsearvode	3,000	—	3,000
1 direktör	9,500	—	9,500
2 direktörsassistenter	6,000	7,200	13,200
1 kamrer	5,200	—	5,200
1 bokhållare	—	3,500	3,500
2 inspektörer	5,200	5,200	10,400
3 smörbedömare	8,000	4,000	12,000
3 kontrollörer (för nettovikt)	8,000	4,000	12,000
3 kontorsbiträden	4,200	2,100	6,300
2 vaktmästare	2,000	2,000	4,000
1 kemist och bakteriolog	7,000	—	7,000
1 laboratorieassistent	—	5,200	5,200
4 laboratoriebiträden	7,200	2,400	9,600
2 laboratorievaktmästare	2,000	2,000	4,000
1 mejeriingenjör	9,000	—	9,000
2 äggkontrollörer	5,200	5,200	10,400
Hy. esersättning till vaktmästare, 4 st. à 700 kr.	1,400	1,400	2,800
	82,900	44,200	127,100
Dyrtidstillägg å lönerna (ca 17 % å grundlöner)	—	—	20,700
	Så kronor	—	147,800

I fråga om övriga kostnader framhåller jordbruksutredningen, att bedömningskostnaderna komma att väsentligt ökas genom införande av regelbunden veckokontroll samt hållbarhetsprovningar, vartill skola inkallas konsulenter, lärare vid mejeristitut och mejeriskolor, mejeriförståndare och exportörer, till vilka arvoden och oftast även reseersättning få beräknas utgå. Likaså komma porto- ävensom tryckningskostnader att väsentligt ökas på grund av det betydligt ökade antal meddelanden, som måste utsändas till mejerierna.

Jordbruksutredningen har ansett sig böra räkna med ungefär nedanstående årliga kostnader, sedan kontrollstationerna blivit färdiga och kontrollen fullt genomförd.

Övriga kostnader för svenska smörprovningarnas verksamhet.

	Kronor
Reseersättning för styrelse, direktör, inspektörer m. fl.	16,000
Bedömningskostnader	20,000
Arbets- och transportkostnader	3,000
Tryckningskostnader	8,000
Porto- och telegramkostnader	10,000
Inventarier m. m.	3,000
Laboratorieunderhåll	3,000
Hyror: Malmö, 500 kvm à 25 kr.	12,500
Göteborg, 340 kvm à 25 kr.	8,500
Övriga oförutsedda kostnader	3,000
	Kronor 87,000

Samtliga kostnader utgöra sålunda 234,800 kr.

För kostnadernas bestridande inflyta till svenska smörprovningarna för närvarande dels vissa årliga avgifter från mejerierna, nämligen 50 kr. för varje i provningarna deltagande mejeri, dels vissa avgifter för äggkontrollen, nämligen 25 öre per s. k. storlåda (1,440 st. ägg), dels slutligen statsanslag, som för budgetåret 1929/1930 utgår med 40,000 kr. Därjämte ha smörprovningarna haft någon inkomst på försäljning av runmärkta drittelstäver och runmärkt smörpapper.

Jordbruksutredningen har ansett sig böra räkna med en höjning utav avgiften från mejerierna till 100 kr. per deltagande mejeri men med bibehållande tillsvidare utav den nuvarande avgiften för äggkontrollen. Därjämte skulle smörprovningarna få tillgodoräkna sig vissa inkomster i förvaltningsersättning för kylhusen samt i arvoden vid anlåtande av mejeriingenjör. Handeln med drittelstäver och smörpapper bör, såsom förut framhållits, drivas så, att den täcker de därmed förenade kostnaderna (inkl. lön) utan att nämnvärt överskott uppstår. I övrigt erforderliga medel böra tillskjutas av staten. Med dessa utgångspunkter göres följande ungefärliga inkomstberäkning.

Beräkning av inkomster vid fullt genomförd kontroll.

	Kronor
Provningsavgifter för mejerier, 650 st. à 100 kr.	65,000
Avgifter för äggkontroll	20,000
Förvaltningsersättning från statens kylhus	4,000
Arvoden för anlåtande av mejeriingenjör	5,000
	94,000
Statsbidrag	140,800
	234,800

Statens bidrag kan tänkas bliva till större eller mindre del täckt genom kontrollavgifter för smör. Vid en kontrollavgift av exempelvis 0.25 öre per kg smör samt en årlig export av 25,000 ton skulle en årlig inkomst av 62,500 kr. erhållas. Jordbruksutredningen har dock icke ansett sig böra framställa något bestämt förslag rörande sådan kontrollavgift samt betonar, att ifrågakvarande åtgärder äro av synnerligt stor betydelse för hela det svenska jordbruket, varför staten bör även genom anslagsmedel kraftigt bidraga till deras realiserande.

Slutligen får beräknas vissa engångsutgifter i samband med att verksamheten utvidgas och laboratorielokaler utrustas. Dessa, för vilka statsmedel erfordras, har jordbruksutredningen uppskattat till 5,000 kr. för möbler och annan kontorsutrustning samt 25,000 kr. för laboratorieutrustning, summa 30,000 kr.

De i det föregående förordade kylhusanläggningarna, till vilka jämväl lokaler för kontrollstationer och laboratorier synas böra anslutas, lära ej kunna bli fullbordade förrän tidigast till den 1 juli 1931. Smörexportens föreslagna koncentring till Malmö och Göteborg torde emellertid icke kunna genomföras, innan berörda byggnader blivit färdiga, enär inga lämpliga lokaler nu finnas, vari smör, som från andra platser avsändes för export, kan intagas under provningen. Ej heller kan kontrollverksamheten fullt genomföras, förrän kylhusen och däri inredda laboratorier kunna tagas i anspråk. Å andra sidan är det emellertid enligt jordbruksutredningens mening synnerligen viktigt, att den skärpning och utvidgning av kontrollen, som innan dess kan genomföras, med det snaraste kommer till stånd. Mest angeläget är för närvarande, att en permanent kontrollavdelning inrättas i Malmö, varöver det mesta smöret utföres, samt att regelbunden veckokontroll och hållbarhetsprovningar anordnas framför allt beträffande det smör, som föres ut över Malmö och Göteborg. Ävenså är det av vikt, att nettoviktskontrollen påbörjas. Såväl i Malmö som i Göte-

Åtgärder
för den när-
maste tiden.

borg bör därför en nettoviktskontrollör anställas. Jämväl bör kontrollen över exportäggen skärpas genom anställande av en äggkontrollör även i Malmö.

Här anförda utvidgning av kontrollverksamheten bör enligt jordbruksutredningens uppfattning genomföras från 1 juli 1930, varvid även huvudkontoret lämpligen kan flyttas till Malmö. Härvid måste givetvis svenska smörprovningarnas personal utökas samt rikligare medel ställas till förfogande för dess verksamhet. Om byggandet av kylhus i Malmö och Göteborg snarast påbörjas, får man också taga i betraktande, att smörprovningarnas direktör samt direktörsassistenten i Göteborg enligt sakens natur komma att få ett avsevärt ökat arbete genom tillsyn vid kylhusens byggande och inredning. Jordbruksutredningen har med hänsyn härtill ansett sig böra beräkna svenska smörprovningarnas personal och kostnader för budgetåret 1930/1931 på följande sätt.

Svenska smörprovningarnas avlöningsstat för budgetåret 1930—1931.

	Malmö kronor.	Göteborg kronor.	Summa kronor.
Styrelsearvode	3,000	—	3,000
1 direktör	9,500	—	9,500
2 direktörsassistenter	6,000	7,200	13,200
1 kamrer	5,200	—	5,200
1 bokhållare	—	3,500	3,500
2 inspektörer	5,200	5,200	10,400
2 smörbedömare	4,000	4,000	8,000
2 kontrollörer (för nettovikt)	4,000	4,000	8,000
2 kontorsbiträden	2,100	2,100	4,200
1 vaktmästare, kontant	2,000	—	2,000
1 mejeriingenjör tiden $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{8}$ /s 1931	4,500	—	4,500
2 äggkontrollörer	5,200	5,200	10,400
Hysesersättning till vaktmästare	700	—	700
Summa Kronor	51,400	31,200	82,600
Dyrtidstillägg å lönerna (c:a 17 % å grundlöner)			13,400
			Kronor 96,000

För bedömning av svenska smörprovningarnas omkostnadsstat för budgetåret 1930/1931 torde följande beräkning läggas till grund.

Övriga kostnader för budgetåret 1930—1931.

	Kronor.
Resersättning för styrelse, direktör, inspektörer m. fl.	16,000
Bedömningskostnader	14,000
Ersättning till ombud å olika exportorter	7,000
Arbets- och transportkostnader	3,000
Tryckningskostnader	7,000
Porto- och telegramkostnader	10,000
Hyror för kontorslokaler och provningskällare:	
i Malmö	6,000
i Göteborg	7,000
	13,000
Ljus och städning m. m.	1,000
Isningskostnader för smörets avkylning i lagerkällare	1,000
Nyanskaffning av inventarier	5,000
	Kronor 77,000

Den totala kostnaden för smörprovningarnas verksamhet under budgetåret 1930/1931 skulle alltså uppgå till 173,000 kr.

Inkomsterna vid verksamhetens bedrivande beräknas på liknande sätt som förut angivits beträffande smörprovningarnas fullständiga stat. För nästa år beräknas minst 600 mejerier komma att delta, för vilka avgiften upptages till 100 kr. per mejeri.

Beräknade inkomster budgetåret 1930/1931.

	Kronor
Provningsavgifter från mejerier, 600 st. à 100 kr.	60,000
Avgifter för äggkontrollen	15,000
Arvodet för anlåtande av mejeriingenjör	2,000
	Kronor 77.000

Då kostnaden för smörprovningarna under nästa budgetår, såsom ovan angivits, blivit beräknade till sammanlagt 173,000 kr. skulle alltså för verksamhetens upprätthållande i föreslagen omfattning för budgetåret 1930/1931 erfordras ett från nuvarande 40,000 kr. till 96,000 kr. förhöjt statsanslag.

Svenska smörprovningarna framhåller, att den s. k. veckokontrollen av smörets kvalitet efter smörexportens koncentrerings som regel torde kunna utövas av smörprovningarnas egen personal utan tillkallande av särskilda bedömningsnämnder. Det torde liksom hittills böra tillkomma lantbruksstyrelsen att årligen inom ramen av disponibla medel fastställa smörprovningarnas löne- och omkostnadsstat.

Svenska smörprovningarna.

Smörexportens koncentrerings till Malmö och Göteborg avser icke i och för sig, att äggexporten samtidigt skall dirigeras över nämnda platser.

Av *Uppsala läns hushållningssällskaps* förvaltningsutskott tillkallade kommitterade anse det föreslagna inrättandet av laboratorier vid svenska smörprovningarna för undersökningar rörande smörfelens natur såsom alltför kostsam i anseende till att anstalt med i stort sett samma arbetsuppgifter redan sedan länge varit i verksamhet samt förorda, att de undersökningar, som beröra forsknings- och försöksarbeten, alltjämt hänskjutas till centralanstaltens mejeri- och bakteriologiska avdelningar.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet i *Gotlands läns hushållningssällskap* befarar, att till följd av smörkontrollens skärpning den inhemska marknaden kan komma att belastas med för export kasserat runmärkt smör, samt ifrågasätter därför, huruvida icke under de närmaste åren övergångsbestämmelser skulle vara motiverade, varigenom möjlighet öppnades för export även av annat än det allra finaste smöret. Det anses även, att exportpremier för smör under de närmaste åren skulle kraftigt stimulera mejerierna till de största ansträngningar att så fort som möjligt komma med vid exporten, varigenom smörpriset skulle bli förmånligare och övergångssvårigheterna lättare att övervinna.

Då vidare allt exportsmör skulle gå över Malmö eller Göteborg, anses det vara förenat med billighet och rättvisa, att mejerierna i mellersta och norra Sverige kompenseras genom en kraftig nedsättning av smörfrakterna till nämnda platser. Ifrågavarande koncentrerings kräver vidare för gotlandssmörets vidkommande särskilda åtgärder till förekommande av de stora olägenheter, som en kassering å exportorten med åtföljande återfraktning av smöret till Stockholm skulle medföra. Förvaltningsutskottet finner sålunda erforderligt, att en lagerlokal försedd med kylanordning anordnas i Visby, vilken även skulle vara av stor betydelse för lagring av s. k. löksmör och vid en eventuell äggexport. Å berörda lagerlokal bör allt gotlandssmöret varje vecka

intagas och underkastas noggrann kontroll, varvid kan avgöras, vilket smör som kan sändas på export utan större risk att i Malmö eller Göteborg bli kasserat. Kontrollen kan lämpligen under svenska smörprovningarnas överinseende handhas av Gotlands smör- & äggexportförening, vilken även torde vara lämplig som innehavare av det ifrågasatta kylhuset.

Förvaltningsutskottet i *Blekinge läns hushållningssällskap* anser, att genomgångsfrakter och andra åtgärder, avsedda att förbilliga den direkta handeln mellan producent och utländsk köpare, måste uppställas som oeftergivliga villkor för smörexportens föreslagna koncentring.

Förvaltningsutskottet i *Kristianstads läns hushållningssällskap* uttalar, att runmärket genom den sänkning av fordringarna för dess erhållande, som under senare åren vidtagits, praktiskt taget övergått från kvalitetsmärke till nationalmärke. Ökade fordringar på runmärkt smör och eventuellt upphävande av exportförbudet för icke runmärkt smör skulle enligt utskottets förmenande säkerligen medföra ökade ansträngningar från mejeriernas sida, varigenom kontroll av mejeriernas utrustning m. m. skulle kunna avskrivras.

Förvaltningsutskottet i *Hallands läns hushållningssällskap* riktar en allvarlig gensaga mot smörexportens och -kontrollens koncentring till Malmö och Göteborg. Härvid framhålles, att förhållandena i Sverige äro helt andra än exempelvis i östersjöstaterna, där i allmänhet blott från en enda hamn står till förfogande regelbunden ångbåtsförbindelse med England. I Sverige kräves på grund av landets större ytvidd ännu mera än i Danmark tillgång till ett flertal exporthamnar för smör. Vad smörexporten över Halmstad beträffar, har numera en välorganiserad sammanslutning bland länets mejerier bildats, som över staden redan utför till England mera än 400 drittlar per vecka. Vidare försäljas f. n. varje vecka från länet 600 drittlar över Malmö, varjämte 300 drittlar per vecka exporteras över Göteborg från den söder om Åskloster belägna delen av Halland. Från Västergötland, Småland och norra Skåne kunna dessutom 200 drittlar per vecka förväntas tillföras Halmstad såsom exporthamn, vilket tillsammans gör 1,500 drittlar per vecka eller omkring 3,750 ton per år. Enligt verkställda beräkningar skulle de halländska mejerierna och därmed länets jordbrukare vid dirigerig av länets hela smör-export över Malmö eller Göteborg tillskyndas en merutgift i frakter m. m. å minst 100,000 kr. Då nu i Halmstad finnes en för exportsmöret använd mycket god nederlagskällare med tidsenlig kylanordning, synes det för länets vidkommande synnerligen olämpligt att tvinga den halländska exporten över annan ort. Såsom ett ytterligare starkt bärande skäl häremot anföres, att nyssberörda källare kan disponeras av staten hyresfritt samt att alla hastande laboratorieundersökningar kunna snabbt och effektivt utföras å statens kemiska station i staden. Med Halmstad som exportort göres vidare länets smörtillverkning mera oberoende av uppträdande mellanhänder i smörhandeln. Smörkontrollen bör med viss förenkling av föreslagna anordningar kunna genomföras i Halmstad utan kostnader, jämförbara med ovan beräknade merutgift för länets mejerier vid export över Malmö eller Göteborg.

Utskottet framhåller vidare, att Halmstads bibehållande som exportort för smör är av betydelse för de halländska jordbrukarna även med avseende på det stora, till staden förlagda andelsslakteriet. Om smörexporten upphör, finnes nämligen grundad risk för att det engelska rederi, som varannan vecka avhämtar smör och slakteriprodukter, inställer sin drift på staden, varemot rederiet ställt i utsikt att vid fortfarande smörexport låta sina båtar anlöpa staden varje vecka. För slakteriet beräknas en indragning av berörda förbindelse betyda en merutgift enbart i järnvägsfrakter av omkring 20,000 kr. per år.

Förvaltningsutskottet i *Skaraborgs läns hushållningssällskap* anser, att svenska smörprovningarnas arbetsuppgifter icke böra omfatta kontroll av mejerier-

nas lokaler och utrustning, utan ifrågavarande kontroll bör tillkomma mejerikon-sulenterna. De två föreslagna inspektörsbefattningarna vid smörprovningarna böra därför kunna undvaras. Utskottet kan icke utfinna något motiv, varför berörda inspektörer föreslagits till 1,000 kr. högre avlöning än mejerikon-sulenter, då de skola vara jämställda i utbildningshänseende.

Förvaltningsutskottet i *Värmlands läns hushållningssällskap* anser det kunna tagas under överbägande, huruvida icke en klassificering av smöret och dess betalning efter kvalitet eller eventuellt en höjning av fordringarna för runmär-kesrätt skulle kunna bidra till kvalitetsens höjande. I fråga om smörexpor-tens koncentration torde snara åtgärder vara av nöden för att förebygga till-komsten av nya exportorter, som eventuellt kunna komma att ställa anspråk på ersättning för gjorda anläggningar.

Förvaltningsutskottet i *Västmanlands läns hushållningssällskap* påpekar, att genom smörexportens koncentration till två hamnar kommer järnvägsfrakten för vissa trakter i landet att fördyras. En särskild tariff för exportsmör bör där-för uppgöras, varvid så ordnas, att den genomgående zontariffberäkningen ej brytes genom smörets obligatoriska uppehåll å kontrollstation.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att då det gäller frambringandet av ett på utlandsmarknaderna konkurrenskraftigt svenskt smör, synas de positiva an-strängningarna att åstadkomma en hög kvalitet hos smöret böra vara det pri-nära och centrala, medan kontrollanordningar få anses såsom mera sekundära åtgärder, vilka, därest strävandena att höja smörets kvalitet kröntes med full-ständig framgång, till och med kunde vara ganska begränsade. Såsom den internationella smörhandeln nu en gång är organiserad, ligger det emellertid stor makt uppå att genom effektiv kontroll hindra utförsel av underhaltiga smörpartier och bereda skydd mot vissa inflytelser i skadlig riktning på ex-portsmörets ställning å utlandsmarknaden. En dylik kontroll är på samma gång i tillfälle att lämna de tillverkande mejerierna upplysningar av stort värde ifråga om smöret.

*Lantbruks-
styrelsen.*

Lantbruksstyrelsen anför vidare, att den mer eller mindre statligt ordnade kontroll av exportsmöret, som organiserats i olika länder, i stort sett kan sägas förekomma i två olika huvudtyper, den ena mera fullständig och genomgripande, syftande till en effektiv kontrollgranskning i exporthamn av praktiskt taget varje parti smör, som är avsett att utföras, den andra organiserad på ett mindre ingripande sätt, som visserligen möjliggör en ganska ingående uppsikt över de olika mejerierna och deras tillverkning av smör men icke bereder tillfälle till specialkontroll över vart särskilt märke exportsmör. Förstnämnda typ har huvudsakligen kommit till användning i länder, där mejeriskötseln stått jäm-förelsevis lågt, såsom t. ex. Finland och de baltiska staterna. På den andra typen utgöra kontrollanordningarna särskilt i Danmark och Holland exempel. Den svenska kontrollen ansluter sig närmast till den senare typen, om än sär-skilt genom den s. k. veckokontrollen viss anknytning jämväl till den först om-nämnda typen skett. Det av jordbruksutredningen framlagda förslaget kan i viss mån sägas i sig innefatta det väsentliga av det, som representerar båda de olika typerna. Ett genomförande av förslaget ifråga skulle alltså med hänsyn till den svenska smörexporten innebära möjligheter till ett mera omfattande kontrollförfarande, än kanske något annat land i Europa för närvarande till-lämpar. Huruvida förhållandena i Sverige verkligen äro sådana, att en så radi-kal och till följd därav kostsam anordning kan anses fullt motiverad, kan måhända sättas ifråga.

Lantbruksstyrelsen anser emellertid, att den nuvarande kontrollen över det svenska exportsmörets såväl tillverkning som beskaffenhet är i behov av ytter-ligare fulländning och att åtgärder härför icke böra uppskjutas. Styrelsen ansluter sig i huvudsak till jordbruksutredningens förslag beträffande kontrol-

lens omfattning samt tillägger, att exportsmöret torde böra underkastas kontroll även med hänsyn till huruvida den mjölk eller grädde, varav smöret framställts, blivit vederbörligen pastöriserad, då pastörisering utgör ett villkor för rätten att föra runmärket.

Med avseende på de av jordbruksutredningen föreslagna laboratorierna anser lantbruksstyrelsen, att sådant laboratorium bör äga karaktären av kontrolllaboratorium för utförande av vissa på förhand bestämda undersökningar, medan arbeten av mera vetenskaplig karaktär åtminstone tills vidare kunna och böra överlåtas till den för sådana uppgifter speciellt utrustade centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. Ifrågasätts kan jämväl, om icke vissa undersökningar av mera allmän kemisk karaktär, t. ex. vatten- och äkthetsundersökningar, lämpligare och för mindre kostnad än vid eget laboratorium skulle kunna verkställas vid de med statsmedel understödda kemiska stationer, som för åt det allmänna verkställda analyser hava att tillämpa särskilt billiga taxa. Styrelsen finner det tillrådligt, att denna fråga före dess slutliga avgörande underkastas en mera ingående utredning.

Lantbruksstyrelsen framhåller, att en koncentring av smörexporten till Malmö och Göteborg ganska länge varit ett önskemål. Mot förslaget framställda erinringar från orter, så belägna, att koncentringen skulle medföra ökade fraktkostnader, anses i viss mån berättigade, ehuru olägenheterna nog i ej ringa grad överdrivits. Styrelsen håller före, att om fördelarna av koncentreringsförfarandet överhuvud taget icke skola äventyras, så måste det framlagda förslaget utan åtminstone mera väsentlig inskränkning vidhållas. Lindring av systemets olägenheter för särskilt otjänligt belägna mejerier torde kunna ske genom beviljande av lämpligt avvägda fraktrabatter eller genom anordnande av någon sorts licenssystem, varigenom vissa mejerier, för vilka någon betryggande särskild kontroll — eventuellt på deras egen bekostnad — kunde ordnas, finge rätt att exportera smör över annan ort än de båda nämnda.

Med avseende på jordbruksutredningens förslag rörande anläggning av kyl-lagerhus i Malmö och Göteborg, till vilka smörkontrollen skulle koncentreras, anför lantbruksstyrelsen, att styrelsen vid tidigare övervägande av dessa förhållanden hållit före, att en nöjaktig kontroll av exportsmöret skulle vara möjlig att organisera med bibehållande av smörets förvaring och erforderlig granskning utförande i respektive exportörers egna lagerlokaler. Över desas beskaffenhet och skötsel skulle emellertid det allmänna, det vill säga smörprovningarna, på ett eller annat sätt beredas tillfälle att utöva verksam kontroll, varvid i första rummet skulle uppställas fordran på förvaringslokalernas utrustande med lämpliga kylanordningar. Härvid skulle villig medverkan av smörexportörerna i allmänhet antagligen kunna påräknas, särskilt om möjlighet bereddades exportör att erhålla lån ur mejerilånefonden för anordnande av fullt tillfredsställande lagerlokaler. Ifrågavarande lösning bygger såsom synes på det bestående grund, utnyttjar redan på området förefintliga resurser, ingriper jämförelsevis obetydligt i exporthandelns rörelsefrihet och ställer förhållandevis små anspråk på direkta anslag av statsmedel.

Då emellertid även jordbruksutredningens förslag kan sägas tillgodose de krav på kontrollens organisation och effektivitet, vilka erfarenheten visat vara nödvändiga, och i viss mån kan anses göra detta i högre grad än något annat till prövning upptaget förslag, finner sig lantbruksstyrelsen kunna i princip tillstyrka detta, ehuru dock med vissa erinringar. Sälunda anses av förslaget icke framgå, huruvida erforderlig direkt medverkan av smörexportörerna utan vidare är att påräkna eller genom vilka medel säkerhet skall vinnas för sådan medverkan. Då därtill försports, att man från exportörhåll förmenar de hyrespris, varmed jordbruksutredningen räknat, vara allt för höga för att kunna godtagas och fråga lärer kunna tänkas komma att uppstå om ersätt-

ning av statsmedel till sådan exportör, som vid koncentreringsplanens förverkligande skulle nödgas lämna egen fullt rationellt iordningställd lagerlokal, synes någon utredning av även denna sida böra föregå ett slutligt ställningstagande.

Den föreslagna höjningen av den årliga provningsavgiften till 100 kr. per mejeri synes enligt lantbruksstyrelsens mening icke vara ägnad att möta betänkligheter, vilket ej heller torde vara förhållandet med den ifrågasatta kontrollavgiften å 0.25 öre per kg smör, detta senare dock endast under förutsättning, att exportörerna finna en påtvungen förflyttning till de föreslagna statliga lagerhusen medföra så stora besparingar i transportkostnader m. m., att de icke funne anledning att lägga denna avgift på producenterna genom avdrag å smörpriset, något varom styrelsen icke känner sig fullt övertygad.

I fråga om personalbehovet vid svenska smörprovningarna anför lantbruksstyrelsen, att då det givetvis möter stor svårighet att i förväg med någon större grad av säkerhet bedöma det verkliga personalbehovet, torde klokheten bjuda att börja med en något mindre personaluppsättning, som sedan kan ökas i mån av behov. Att, där från början överorganisering skett, åvägbringa erforderlig nedskärning är givetvis mycket svårare än att utbygga en från början något mindre tilltagen organisation. Lantbruksstyrelsen finner det även möta betänkligheter att utbygga organisationen av svenska smörprovningarna i den omfattning, som här ifrågasättes, utan att utredning först verkställas angående provningarnas framtida ställning, det vill säga huruvida svenska smörprovningarna skola bibehålla sin nuvarande halvstatliga karaktär eller omorganiseras till en rent statlig institution. Av resultatet utav en dylik utredning äro givetvis personalens avlöningsförhållanden i hög grad beroende.

Beträffande förslaget till stat för svenska smörprovningarna för budgetåret 1930—1931 ifrågasätter lantbruksstyrelsen, vad först direktören beträffar, huruvida den föreslagna lönen bör åtminstone till fullo utgå, förrän programmet blivit i sin helhet genomfört och bl. a. jämväl ansvaret för förvaltningen av de båda föreslagna lagerhusen kommit att åvila direktören. Vidare anses böra noggrant prövas, huruvida åtminstone tillsvidare mera än en direktörsassistent är av behovet påkallad, nämligen i Göteborg. En avlöning för denne av 6,200 kr. torde möjligen kunna anses tillräcklig. Huruvida omedelbart behov föreligger för den av jordbruksutredningen i övrigt föreslagna utökningen av svenska smörprovningarnas personal, undandraget sig i brist på närmare utredning lantbruksstyrelsens bedömande. Styrelsen håller emellertid icke för otroligt, att någon beskärning härutinnan kan visa sig möjlig.

Jämväl i fråga om de övriga utgifterna är det för lantbruksstyrelsen omöjligt att utan en ingående utredning avgöra, huruvida de föreslagna beloppen äro i tillbörlig grad avpassade efter behovet. Då lantbruksstyrelsen till fullo delar smörprovningarnas styrelses uppfattning, att veckokontrollen lämpligast bör utföras av provningarnas egna tjänstemän, förefaller det emellertid, som om på grund härav en viss minskning i kostnaderna skulle kunna förutsättas.

Inkomstberäkningen för ifrågavarande budgetår giver lantbruksstyrelsen icke anledning till erinran annat än i så måtto, att styrelsen, som förutsätter hållbarhetskontrollens omedelbara igångsättande, finner någon inkomst av försäljningen av de smörprov, som underkastats hållbarhetsprovning, böra kunna beräknas.

En beskärning av det föreslagna statsanslaget bör emellertid enligt styrelsens mening icke göras alltför stark med hänsyn till den jämförelsevis osäkra utredning om anslagsbehovet, som för närvarande föreligger. Någon risk

för missbruk av ett för högt utmätt anslag skulle knappast behöva ifrågasättas, därest anslaget beviljades såsom förslagsanslag och lantbruksstyrelsen finge i uppdrag att, såsom hittills skett, efter prövning fastställa slutgiltig stat för provningarna, givetvis efter hörande av styrelsen för svenska smörprovningarna.

Handelskammaren i Göteborg.

Handelskammaren i Göteborg framställer invändningar mot jordbruksutredningens förslag av i huvudsak följande innehåll. Förslaget rörande smörkontrollens anordning ginge ut på att det kontrollerande organet ej blott skulle hava att utöva en undersökande och prövande verksamhet utan även vara ett gemensamt organ för handledande av mejeriernas anpassning efter marknadens krav. Handelskammaren kunde ej undertrycka sin förundran över att den erfarenhet och sakkunskap, som i sistberörda avseende funnes samlad hos exportörerna, ansetts så gott som helt kunna undvaras. Deras ingående kännedom om exportmarknaden med dess olika och ofta skiftande behov torde icke kunna ersättas av några tjänstemän. Att sammanblanda den kontrollerande med den handledande uppgiften och att tilldela en statlig organisation denna dubbla uppgift vore ett högst betänkligt felgrepp av jordbruksutredningen, vilket även föranlett denna att föreslå utvidgning av kontrollen till områden, där en kontroll vore överflödigt. Fullständigt överflödigt vore sålunda för det första den föreslagna äkthetskontrollen, då exportsmöret tillverkades uteslutande av runmärkesberättigade mejerier och ingen anledning funnes för farhågan, att vare sig dessa eller exportörerna skulle inblanda främmande beståndsdelar i smöret. Likaledes vore kontroll av smörets färg och salthalt fullständigt obehövlig. Salthalt och färg växlade icke blott å de särskilda marknaderna utan även de särskilda avnämarna framställde olika krav härutinnan, beroende på konsumenternas olika smak. Exportören vore den, som utan dröjsmål och med minsta kostnaden kunde anpassa smöret efter berörda varierande förhållanden på grund av sin intima kännedom om de växlande behoven och sin kontakt med de producerande mejerierna, vilka av honom erhöle nödiga anvisningar beträffande lämplig salthalt och färg på smöret. En kontroll över smöreballaget och förpackningarnas beskaffenhet ansåge handelskammaren ävenledes överflödigt, i synnerhet som handelskammaren ville förorda att *förbud måtte utfärdas mot export av smör, förpackat i icke nya drittlar*. Beträffande kontroll av smörets nettovikt hade erfarenheten särskilt från Finland visat, att mejerierna av fruktan för åtgärder från kontrollens sida vägrade med en övervikt, som beräknats uppgå till i genomsnitt $\frac{1}{2}$ kg per drittel och för vilken den utländska mottagaren givetvis icke erlade någon betalning. Med en export av 10,000 drittlar i veckan från Sverige skulle med nuvarande priser landets förlust härigenom uppgå till 600.000 kr. per år. Något behov av statlig kontroll för att skaffa den utländska köparen garanti för riktig vikt funnes icke, då exportören till förekommande av reklamationer noga övervakade, att köparen ej erhöle någon undervikt. I övrigt inginge i en affärsmässig skötsel av varor, att vikten garanterades av säljaren. Handelskammaren ville därför avstyrka viktkontroll. Med avseende på den s. k. veckokontrollen kunde handelskammaren ej finna annat, än att antalet ledamöter i den föreslagna kontrollnämnden tilltagits onödigt stort, samt ville alldeles bestämt hava framhållet, att köpmannaintresset borde tillgodoses vid dessa prov vida kraftigare än som föreslagits.

Kommerskollegium.

Kommerskollegium finner det uppenbart, att en genomförd standardisering av det svenska exportsmöret är en av de allra viktigaste förutsättningarna för att detsamma skall kunna på de förmånligaste villkor vinna avsättning å marknaden. Det synes endast kunna ifrågasättas, huruvida ej jordbruksutredningen måhända gått väl långt vid sin strävan att söka åstadkomma en i alla avseenden garanterat standardiserad produkt. De erinringar, som han-

delskammaren i Göteborg i detta avseende framställt, synas i varje fall vara förtjänta av att noggrant övervägas.

I betraktande av de avlöningar, vilka tillerkänts innehavarna av ungefärligen likvärdiga befattningar i statens tjänst, och med hänsyn till önskvärdheten av att i görligaste mån åstadkomma en lämplig proportion mellan de för respektive befattningshavare vid smörprovningarna föreslagna avlöningsförmåner anser sig *statskontoret* böra föreslå, att de för en mejerieringenjör samt vardera av två äggkontrollörer ifrågasatta grundlöner å respektive 9,000 kr. och 5,200 kr. nedsättas till 8,000 kr., respektive 4,000 kr., allt för år räknat. De fyra vaktmästare, däraf två laboratorievaktmästare och två vanliga vaktmästare, som skulle anställas vid svenska smörprovningarna och för vilka av jordbruksutredningen föreslagits samma årslön av 2,000 kr. jämte fri bostad eller hyresersättning, anser *statskontoret* i anslutning till vad som bestämts i löneavseende beträffande motsvarande befattningshavare i statens tjänst och med hänsyn till kvaliteten av de med vederbörande befattningar förenade åligganden böra erhålla en grundavlönning för år, laboratorievaktmästare av 2,700 kr. och annan vaktmästare av 2,400 kr. Däremot böra sagda vaktmästare icke komma i åtnjutande av fri bostad eller hyresersättning. Vid reglering av avlöningsförhållanden för befattningshavare i statens tjänst har numera den principen fastställts, att sådan avlöningsförmån icke vidare skall medgivras, och något särskilt skäl lärer näppeligen kunna anses föreligga för att beträffande ifrågavarande halvstatliga befattningshavare frångå denna princip.

Av *järnvägsstyrelsen* meddelas i anledning av föreslagen genomgående fraktberäkning, även då smöret urlastas för kontroll, följande sammanställning rörande fraktkostnaden, avseende sändningar om 5 och 10 ton smör per vagn enligt den nya godstaxan (tarifferna 5 och 6 a; öre per 100 kg):

	5 ton.	10 ton.
Linköping—Malmö	347	305 öre
Malmö—Trällebörg gränsen	134	118 „
	<hr/>	<hr/>
	Tillsammans 481	423 öre
Linköping—Trällebörg gränsen	377	323 „
	<hr/>	<hr/>
	Skillnad 104	100 öre

Transportens avbrott i Malmö skulle således vålla en ökad fraktkostnad av i runt tal 1 öre per kg. Siffran är i det närmaste densamma för hela mellersta Sverige. För transporter från Skåne är skillnaden däremot betydligt lägre, såsom t. ex. 0.3 öre per kg från Eslöv. Styrelsen uttalar, att ifrågavarande fraktskillnad med hänsyn till smörets värde torde kunna anses vara av underordnad betydelse. Vidare anses det enligt erhållna upplysningar svårt, för att icke säga omöjligt, att kontrollera, i vilken omfattning smör från t. ex. Linköping vidare sändes från Malmö över Trällebörg eller exporteras över Malmö, och följaktligen även om det från Malmö till Trällebörg sända smöret kommer från den ena eller andra avsändningsstationen, varför fraktskillnadens rätta belopp icke kan fastställas. Slutligen anføres, att det för statens järnvägar ställer sig väsentligt ofördelaktigare och kostsammare att icke få omedelbart till Trällebörg vidare sända smörvagnarna. Av dessa skäl anser sig styrelsen icke kunna tillstyrka den anordning beträffande frakterna, som av jordbruksutredningen ifrågasatts.

Styrelsen meddelar emellertid, att det i vissa fall förekommer, att fraktnedsättning lämnas för smör från mellersta Sverige till Tyskland över Trällebörg. Sådan nedsättning har medgivits, då därigenom transport dragits över statens järnvägar, som eljest skulle gått andra vägar.

Statskontoret.

Järnvägsstyrelsen.

Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

Styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet framhåller med avseende på jordbruksutredningens förslag beträffande anordnandet vid svenska smörprovningarna av ett laboratorium för kemisk-bakteriologiska undersökningar för fastställande av smörfelens natur, att sådana undersökningar äro ett mycket vidlyftigt och hittills relativt litet utrett område, varför något rent kontrollarbete härvidlag knappast kan tänkas utföras utan att man samtidigt också måste ingå på vetenskapliga forskningar rörande de kemiska och bakteriologiska smörfelens orsaker. Över huvud taget torde man kunna utgå ifrån, att försök att fastställa smörfelens natur enbart med stöd av en laboratoriemässig undersökning av det färdiga smöret i allmänhet måste bliva rätt litet givande. Bättre förutsättningar för att komma till mera beaktansvärda resultat synas kunna vinnas, om laboratoriet står i intimt samarbete med den praktiskt-vetenskapliga forskningen och försöksverksamheten på området. Styrelsen förutsätter därför, att sådana anordningar komma att träffas, att verksamheten vid ett blivande kontrolllaboratorium står i direkt och nära kontakt med centralanstaltens mejeri- och bakteriologiska avdelningar. En sådan anordning kan jämväl väntas bliva av beaktansvärd betydelse för den statliga, nu till centralanstalten knutna praktiskt-vetenskapliga försöksverksamheten på mejeriområdet. Dock kan arrangemanget måhända medföra, att en viss ökning i personal och materiella resurser för centralanstaltens mejeriförsök kan behöva tagas under övervägande.

Länsstyrelsen i Hallands län.

I skrivelse till Kungl. Maj:ten den 20 februari 1930 har länsstyrelsen i Hallands län meddelat, att jordbruksutredningens förslag rörande smör- och äggexportens koncentrerings, enligt vilket Halmstad icke längre skulle bli utskeppningshamn för smör och ägg, inom Hallands län väckt stora bekymmer. Länsstyrelsen framhåller, att åren 1928 och 1929 ifråga om smörexporten över Halmstad utgöra en övergångsperiod. Tidigare har ifrågavarande export utgjort mellan 2,000 och 3,000 ton årligen, och fr. o. m. de sista månaderna av år 1929 har regelbunden smörexport ånyo upptagits över Halmstad genom den nybildade mejeriernas centralförening. Nämda förening beräknar, att framdeles för export över Halmstad kan påräknas en årlig smörkvantitet av 3,750 ton.

Av runmärkt smör producerade Halland år 1927 nästan lika mycket som Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Västmanlands län tillsammans. I avseende på kvalitet är det halländska smöret bland landets allra bästa. Genom sloandet av Halmstad som exporthamn skulle den halländska mejerinäringen åsamkas stora utgifter, vilka endast för ökade järnvägsfrakter beräknas till 100,000 å 130,000 kr. Frågan ligger icke så till, att en sådan för Halland skadlig förändring är för landet i övrigt oavvisligen nödvändig. Ifall Halmstad upptages bland exportorterna, kommer den englandsbåt, som på torsdagen lastar i Malmö, att dagen förut inlasta smöret i Halmstad och för detsamma betinga samma frakt som från Malmö. Att det svenska smörets kvalitet och goda anseende i utlandet skulle äventyras vid export över Halmstad kan icke med skäl göras gällande. Lagerlokaler och övriga förhållanden i hamnen äro fullt moderna och i alla avseenden tillfredsställande. Icke heller i avseende på organiserandet av själva smörhandeln och avsättningen bör smörets export över Halmstad vålla någon skada. Mejeriernas centralförening har redan affärsförbindelse med Englands kanske största firma i branschen.

Betydelsen av en regelbunden veckoförbindelse med England får emellertid betraktas ur vidare synpunkter än enbart smörexportens. Särskilt för det stora svinslakteriet i Halmstad skulle en sådan förbindelse bli till största fördel och likaså för såväl stadens mångahanda industrier som för det stora upplandet med dess industrier och övriga näringar.

Då den föreslagna koncentreringsen enligt jordbruksutredningens uttalande i varje fall icke torde kunna äga rum tidigare än den 1 juli 1931, hemställer

länsstyrelsen, att därest Halmstad icke skulle befinnas redan nu böra upptagas bland exportorterna för smör, frågan härom måtte för närvarande lämnas öpen och den ytterligare utredning, som må finnas erforderlig, omedelbart företagas.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap anser med hänsyn till den ökade fraktkostnad för mejerierna, som smörexportens föreslagna koncentrerings i vissa fall kan komma att medföra, samt under hänvisning till att smörfrakterna i vårt land överhuvudtaget äro höga icke minst i jämförelse med motsvarande frakter i Danmark angeläget, att de smörexporterande mejerierna erhålla särskilda lättnader i form av billigare exporttariffer, avseende jämväl styckeogodssändningar, åtminstone sådana på minst 500 kg.

Sveriges allmänna lantbrukssällskap.

Styrelsen för *Sveriges allmänna exportförening* uttalar, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida man icke inom det gemensamma runmärket, som ju i och för sig redan är en kvalitetsbeteckning för allt vårt exportsmör, skulle, såsom exempelvis för vårt exporterade sågvirke, kunna ordna vissa gradbeteckningar. För våra bästa smörtillverkningar vore det en rättvisa att på sådant sätt få en särskild tilläggsnotering, och för de lägre men ändock till runmärket berättigade tillverkningarna bleve anordningen en sporre att nå fram till denna ännu högre notering.

Sveriges allmänna exportförening.

Sveriges smörexportfirmors förening, sydsvenska smörexportföreningen och skånska smörexportföreningen anse den av jordbruksutredningen ifrågasatta kontrollavgiften för smör av exempelvis 25 öre per 100 kg smör icke böra förekomma, då densamma skulle innebära en extra beskattning av exporten och jordbruket. Sistnämnda förening anser vidare, att förslaget rörande en avgift av 100 kr. per år och mejeri till svenska smörprovningarna bör ändras i så måtto, att avgiften i stället blir 30 å 35 kr. för varje kallelse till provning. Härigenom skulle måhända mejerier, vilkas smörkvalitet krävde provningar utöver de tre ordinarie, bringas att för undvikande av extra kostnader förbättra sin kvalitet.

Sveriges smörexportfirmors förening, sydsvenska smörexportföreningen och skånska smörexportföreningen.

Sveriges smörexportfirmors förening och sydsvenska smörexportföreningen anse de föreslagna kontrollåtgärderna alltför långtgående och kontrollapparaten för vidlyftig. De s. k. veckoprovningsarna av smörets kvalitet böra sålunda enligt föreningarnas mening utföras på samma sätt som hittills, d. v. s. av exportören och en representant för smörprovningarna. Förstnämnda förening framhåller, att föreslagen kontroll genom en nämnd på 4 personer skulle vålla för mycket hinder i lagerarbetet, och sistnämnda förening finner det egendomligt, att exportintresset endast skulle representeras med en fjärdedel i berörda nämnd, medan exempelvis i Danmark exportintresset torde dominera. Båda föreningarna anse den föreslagna nettoviktskontrollen obehörlig, då den, såsom erfarenheten visat i Finland, skulle föranleda mejerierna att väga för rikligt, varav utlandet komme att profitera. Sydsvenska smörexportföreningen anser dessutom, att kontroll av smörets äkthet är onödig, enär ingen risk för bedrägeri förefinnes i vårt land, samt att bestämmandet av smörets salthalt och färg måste överlåtas till exportören, då endast han känner de utländska köparnas önskingar. Kontroll av emballage och förpackningar torde knappast heller behövas, då exportörerna i detta avseende äro mycket noga. Däremot borde bestämmas, att drittterna måste vara nya och av prima beskaffenhet.

Sveriges smörexportfirmors förening framhåller såsom önskvärt, att nuvarande bestämmelse angående förbud mot export av icke runmärkt smör ändras. Därest en skärpning av kvalitetsfordringarna på exportsmöret genomföres, måste möjlighet beredas för export av sådant smör, som vid kontrollen fått runmärket makulerat. Den inhemska marknaden kan annars

åtminstone till en början bli överbelastad med omärkt smör till stor förlust för producenterna.

Mjölkkentralen.

Mjölkkentralen, lantmännens mjölkförsäljningsförening u. p. a. anför, att genom de föreslagna skärpta kvalitetsfordringarna på runmärkt smör kommer smör av icke godkänd kvalitet att kvarhållas i exporthamnarna, och till skada för den svenska smörmarknaden skulle detta smör försälas inom landet. Mejeri, som genom den tillfälliga runmärkesrättens förlust skulle hindras att exportera sin tillverkning, måste jämväl söka möjlighet att tills vidare avsätta smöret inom landet. För undvikande av dessa olägenheter hemställer mjölkkentralen, att åtgärder måtte vidtagas, som möjliggöra export av kvarhållna partier och mejeriets fortsatta tillverkning, intill dess runmärkesrätten åter förvärvats.

Mjölkkentralen anser vidare, att den av jordbruksutredningen ifrågasatta kontrollavgiften för smör å exempelvis 25 öre per 100 kg skulle bli alltför betungande, varför densamma bör bortfalla. Därjämte framhålles, att till utlandet å järnväg fraktat smör, som på grund av kontrollens föreslagna koncentrerings till två platser blir underkastat obligatoriskt uppehåll på vägen, likväl till förhindrande av fraktfördyring i frakthänseende bör behandlas efter nuvarande zontariffberäkning.

Svenska mejerikon-sulentföreningen.

Styrelsen för *svenska mejerikon-sulentföreningen* yttrar med avseende på det föreslagna inrättandet av laboratorier vid svenska smörprovningarna, att det här bör bli fråga om enbart kontrolllaboratorium, där vissa på förhand bestämda kontrollanalyser utföras, och att forsknings- och försöksverksamheten på mejeriområdet helt bör förbehållas centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

Styrelsen påpekar, att det synes som om lönerna för smörprovningarnas tjänstemän föreslagits utan hänsyn till och till betydligt högre belopp än lönerna för befattningshavare med lika stor kompetens och i lika viktiga om icke än mer ansvarsfyllda ställningar på andra mejerihanteringsområden. Såsom exempel anföres, att lönerna till direktörsassistenten och till inspektörerna upptagits till större belopp än för mejerikon-sulent.

Hamndirektionen i Malmö.

Hamndirektionen i Malmö framhåller, att det icke torde kunna förnekas, att en koncentration av hela smör- och äggexporten till Malmö från ren kontrollsynpunkt och med hänsyn till de kommersiella fördelar, som därav skulle följa, vore den mest rationella. Härvid anföres bl. a., att enligt jordbruksutredningens beräkning fraktfördyringen för smöret från västra och en viss del av mellersta Sverige vid en koncentration till Malmö skulle komma att uppgå till c:a 50,000 kr. per år. Å andra sidan framhåller direktionen, att ränteförlusten å den icke förräntade delen av byggnadskostnaden för kylhuset i Göteborg, vilken del beräknats till 1,445,000 kr., efter 5 procents ränta skulle utgöra 72,000 kr. årligen vartill kommer, att kylhusens beräknade driftkostnad per kg smör blir nära 1 öre högre i Göteborg än i Malmö, vilket vid en export av c:a 5,000 ton över Göteborg betyder en merkostnad å inemot 50,000 kr.

Hamndirektionen i Hälsingborg.

Hamndirektionen i Hälsingborg framhåller, att smör- och äggexporten över stadens hamn sedan år 1926 befunnit sig i rask ökning, varför berörda exportskoncentrerings till Malmö och Göteborg från hamnens sida måste möta motstånd. Med sina goda och välordnade ångbåtsförbindelser är Hälsingborg den naturliga utskieppningshamnen för ortens smör och ägg, och den fraktfördyring, som skulle uppstå vid export över Malmö, beräknas till mera än dubbelt så stort belopp årligen som det av jordbruksutredningen kalkylerade beloppet å 2,500 kr. Hamndirektionen hemställer därför, att därest kontrollstationer för smör och ägg skola inrättas, en dylik station måtte föreslås till inrättande i Hälsingborg.

Halmstads hamnstyrelse.

Halmstads hamnstyrelse anför, jämte synpunkter av i huvudsak samma innehåll som i vissa av länsstyrelsens i Hallands län ovan refererade uttalanden,

att Halmstad har ungefär samma betingelser för sjöfartsförbindelse med de förnämsta smörimporterande länderna, England och Tyskland, som Göteborg. Om smörexporten koncentreras till Göteborg, Halmstad och Malmö, kommer det område, för vilket Halmstad blir den naturliga utførselorten, att omfatta icke blott de mellersta och södra delarna av Halland utan även praktiskt taget hela S nåland, betydande delar av Väster- och Östergötland, hela Öland och Gotland samt delar av Blekinge och Kristianstads län. För kontrollens skull anses smörexporten ej behöva koncentreras till endast två platser, då kontrollen i Danmark visat sig verka tillfredsställande, ehuru exporten här är fördelad på ett betydligt större antal orter. De halländska mejeriernas centralförening har bildats med ändamål att söka för sina medlemmar genom val av fördelaktigaste exportort åstadkomma största möjliga förtjänst å produkterna. Ett genomförande av den föreslagna koncentreringsringen skulle undanrycka grunden för ifrågavarande strävanden samt verka fullständigt lamsläende för alla försök att gå vidare på sammanslutningens väg. Mejerierna i en mycket stor del av de smörproducerande landsändarna berövas utan någon kompensation den naturliga fördel, som ligger i deras för exporten över en viss hamn förmånligare läge.

I Halmstad finnes redan en med kylrum försedd förstklassig smörnederlagskällare, vilken utan kostnad för statsverket kommer att för ändamålet upplåtas, därest en kontrollstation förlägges till staden. I samma fastighet kan upplåtas lämplig kontorslokal och laboratorierum. Statens kostnader torde därför inskränka sig i huvudsak till kostnaderna för den egentliga kontrollen. Den stab av personal för stationens skötsel, som förutsatts för Göteborg och Malmö, torde ej erfordras i Halmstad. I varje fall skulle kostnaderna för det allmänna icke på långt när uppgå till det belopp, som de halländska smörproducenterna skulle nödgas utgiva i fördyrade exportkostnader, därest smöret skulle dirigeras över Göteborg eller Malmö. För Halmstads stad skulle en sådan koncentreringsmedföra minskade inkomster, minskade arbetsmöjligheter och minskad handelsomsättning. Stadens hamn torde vara den bäst utrustade av landets provinshamnar, varför kostnaderna för lastning och lossning äro låga. Själva hamnavgiften för smör, som utföres över hamnen, är endast kr. 2.10 per ton mot 3.75 i Malmö och 3.00 i Göteborg. För staden gäller det icke blott den direkta förlusten av smörexporten utan även förlusten av utsikterna att få till stånd en ökad export av sådana betydande artiklar som papper, pappersmassa och slakterivaror, enär upprättande av regelbunden veckoförbindelse med England är beroende av smörexporten. Även de järnvägar, som förmedla trafiken mellan staden och dess uppland och i vilka staden tecknat betydande belopp, komma genom den föreslagna koncentreringsringen att undandragas en del av sin naturliga trafik. Hamnstyrelsen hemställer därför, att i Kungl. Maj:ts eventuella förslag rörande kontrollstationers inrättande måtte inrymmas även en sådan station med förläggning till Halmstad.

Vissa av Halmstads hamnstyrelses ovan återgivna synpunkter hava även framhållits av *Halmstads handelsförening*, *mejeriernas centralförening* m. fl., Halmstad, och vissa *mejeriföretag* i norra Halland.

För det svenska smörets anseende och prissättning å den utländska marknaden är det tydligen av största betydelse, att garantier i form av effektiv kontroll finnas för att endast smör av prima kvalitet exporteras. På ifrågavarande område har svenska smörprovningarna nedlagt ett förtjänstfullt arbete, vilket visat sig mycket fruktbarande med avseende på smörets kvalitativa förbättring. På grund av begränsade möjligheter har emellertid den hittillsvaran-

Departementschefen.

de kontrollen av exportsmöret icke kunnat omfatta allt sådant smör eller utsträckas till alla de områden, å vilka kontroll måste anses önskvärd. För att stärka det svenska smörets konkurrenskraft på världsmarknaden anser jag därför en skärpning och utvidgning av kontrollverksamheten erforderlig och vill i princip ansluta mig till de förslag, som jordbruksutredningen i sådant syfte framlagt, avseende smörexportens koncentrerings till Malmö och Göteborg, en förstärkt kontrollorganisation, skärpning och utvidgning av smörkontrollen samt inrättandet på nämnda två platser av kyllokaler, till vilka kontrollverksamheten skulle förläggas och vare sig smöret skulle förvaras och vårdas före exportens verkställande.

Smörexportens koncentrerings till Malmö och Göteborg skulle innebära, att allt exportsmör måste undergå kontroll å någondera av dessa platser före utförelsen. En sådan anordning medför tydligen vissa nackdelar ur fraktkostnadsynpunkt för mejerier, så belägna att export över annan hamnplats ställer sig billigare eller vilka per järnväg exportera smör över Trälleborg och skulle nödgas låta urlasta smöret för kontroll i Malmö, varigenom den genomgående zontariffberäkningen skulle brytas. Även hamnar, som hittills förmedlat smör-export men genom koncentrerings skulle gå miste om ifrågavarande trafik, bli i viss mån lidande. Ifrågavarande olägenheter synas emellertid principiellt sett icke böra få hindra ett genomförande av den föreslagna, för hela landets jordbruk efter allt att döma synnerligen betydelsefulla åtgärden. Det synes också möjligt att i avsevärd grad lindra olägenheterna genom lämpliga åtgärder. I samband med frågan om särskilda exporttariffer bl. a. för smör, vilken för närvarande är föremål för järnvägsstyrelsens utredning, synes sålunda böra övervägas, i vad mån av ovan berörda orsaker framkallad fraktkostnadsökning kan jämkas eller undvikas genom lämpliga tariffbestämmelser eller särskilda fraktavtal. Uteslutet bör ej heller vara att, då särskilt starka skäl härför föreligga, undantag i något enstaka fall må kunna medgivas från den allmänna principen. Om det sålunda exempelvis skulle visa sig, att de förväntningar beträffande utvecklingen av smörexporten över Halmstad, som uttalats i inkomna yttranden och framställningar från olika myndigheter, organisationer och mejerier i Halland, komma att gå i uppfyllelse, synes smörkontroll i någon betryggande form böra kunna anordnas även å nämnda plats. Märkas bör här, att Hallands län ifråga om smörproduktionens storlek kommer i tredje rummet bland rikets län samt att Halmstad enligt vad inkomna utredningar och framställningar visa såväl ifråga om hamnanordningar och tillgång på kylda lokalutrymmen som möjligheter till reguljära ångbåtsförbindelser med England äger goda förutsättningar för en ordnad smörexport. Koncentreringsfrågan ställer sig ju något annorlunda i Sverige än exempelvis i Finland och de baltiska länderna, där de regelbundna sjöfartslägenheterna till utlandet äro anknutna till endast en eller ett par hamnar. Vidkommande smörexporten över Hälsingborg synes koncentrerings på grund av närbelägenheten till Malmö ej mera nämnvärt påverka fraktkostnaden. Beträffande den av förvaltningsutskottet i Gotlands läns hushållningssällskap framhållna olägenheten av gotlandssmörets

återfraktning till Stockholm vid kassering å exportorten synes gälla, att risken för en sådan kassering torde kunna väsentligen förebyggas av mejerierna själva, varvid den föreslagna nya mejerikonsulentorganisationen bör kunna lämna verkligt bistånd.

Beträffande smörkontrollens omfattning ansluter jag mig till jordbruksutredningens förslag. Sålunda synes kontrollen böra dels skärpas beträffande smörets kvalitet genom hållbarhetsprovningar minst en gång i månaden för varje exportmejeri och den s. k. veckokontrollens utsträckning till allt exportsmör, dels utvidgas å vissa andra områden, såsom smörets äkthet, smörförpackningarnas nettovikt, emballagets och förpackningarnas beskaffenhet och, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, den vid smörets framställning använda gräddens eller mjölkens pastörisering. Undersökningar rörande smörets färg och salt-halt synas jämväl behöfliga, bl. a. till tjänst för exportörerna, liksom även tillsyn över att smöret transporteras och lagras på rationellt sätt. De för kontrollens ifrågavarande skärpning och utvidgning erforderliga bestämmelserna torde det ingå i lantbruksstyrelsens befogenhet att närmare reglera.

För kontrollens effektiva handhavande synes det erforderligt, att svenska smörprovningarna, som förutsättes fortfarande skola handhava kontrollen, i enlighet med jordbruksutredningens förslag utrustas med egna laboratorier, varav ett mindre i Göteborg för mera brådskande bestämningar och ett större i Malmö för utförande därjämte av mera tidskrävande undersökningar. Sistberörda undersökningar böra icke avse i egentlig mening vetenskaplig forskning utan skola uteslutande tillgodose kontrollarbetets löpande behov samt tillämpningen av vetenskapliga resultat på berörda arbete. Anslag till laboratorierna torde emellertid ej erfordras för nästa budgetår, då deras inrättande synes böra ske först efter lagerhusens färdigställande.

Med avseende på smörexportens föreslagna koncentrerings och smörets intagande i de planerade lagerhusen för kontroll och förvaring före exportens verkställande erfordras vissa reglerande bestämmelser. Det synes möta svårigheter att i sådant syfte utnyttja runmärkesrätten, då denna, åtminstone som förhållandena nu äro ordnade, tillkommer mejerierna och icke står i något direkt samband med exportörerna. Särskilda bestämmelser på ifrågavarande område synas därför erforderliga, för vilkas utfärdande Kungl. Maj:t torde böra erhålla bemyndigande.

Då kyllagerhusen utgöra en förutsättning för smörexportens och kontrollens slutliga koncentrerings på föreslaget sätt och viss tid naturligen erfordras för deras färdigställande, synes koncentrerings icke kunna genomföras förrän under budgetåret 1931—1932. På av jordbruksutredningen anförda skäl anser jag emellertid, att redan dessförinnan en skärpning och utvidgning av kontrollverksamheten i huvudsaklig överensstämmelse med jordbruksutredningens förslag bör ske med upprättande av en permanent kontrollavdelning i Malmö, dit smörprovningarnas huvudkontor också lämpligen bör flyttas. Graden av berörda skärpning och utvidgning torde lantbruksstyrelsen äga befogenhet att närmare bestämma.

I fråga om personaluppsättningen vid svenska smörprovningarna i samband med smörkontrollens reorganisation synes det för närvarande endast behövt, att ingå på behovet under budgetåret 1930—1931. Den av jordbruksutredningen i sistberörda avseende verkställda beräkningen finner jag i huvudsak böra godtagas. På några punkter anser jag dock en reducering av den beräknade personaluppsättningen och personalkostnaden befogad. Sålunda synes det motiverat att efter tillsättandet av de under punkt 5 föreslagna mejerikonsulenterna, bland vilkas åligganden skulle ingå att företaga inspektionsresor på smörprovningarnas uppdrag, inskränka inspektörsbefattningarna vid smörprovningarna till en sådan befattning med placering vid huvudkontoret. Berörda inskränkning synes dock böra ske först från 1931 års början, då de nya mejerikonsulenterna beräknas till-satta. Den för kontrollstationen i Göteborg avsedda direktörsassistentens föreslagna grundlön torde vidare kunna något sänkas, varjämte lönen till vaktmästare synes böra utgå efter samma grunder som för motsvarande befattningshavare i statens tjänst. Slutligen torde den s. k. veckokontrollen i enlighet med den mening, som smörprovningarnas styrelse uttalat och lantbruksstyrelsen understött, liksom hittills kunna verkställas av smörprovningarnas tjänstemän jämte vederbörande exportör, vadan den av jordbruksutredningen föreslagna kontrollnämnden å 4 personer icke skulle bli behövt för ifråga-varande ändamål.

Efter nu berörda ändringar skulle svenska smörprovningarnas avlöningsstat för budgetåret 1930—1931 bli följande.

Avlöningsstat för svenska smörprovningarna budgetåret 1930—1931.

	Malmö kr.	Göteborg kr.	Summa kr.
Styrelsearvode	3,000	—	3,000
1 direktör	9,500	—	9,500
2 direktörsassistenter	6,000	6,600	12,600
1 kamrer	5,200	—	5,200
1 bokhållare	—	3,500	3,500
2 inspektörer, varav en blott f. tiden $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{13}$ 1930	5,200	2,600	7,800
2 smörbedömare	4,000	4,000	8,000
2 kontrollörer (för nettovikt)	4,000	4,000	8,000
2 kontorsbiträden	2,100	2,100	4,200
1 vaktmästare, kontant	2,400	—	2,400
2 äggkontrollörer	5,200	5,200	10,400
	Summa kr. 46,600	28,000	74,600
Dyrtidstillägg & lönerna (ca 17 % & grundlöner)			12,700
			Kronor 87,300

Till följd av indragningen av en inspektör från 1 jan. 1931 kunna de förut kalkylerade resekostnaderna beräknas bli minskade med omkr. 2,000 kr., och på grund av förenklingen av den föreslagna veckokontrollen beräknas bedömningskostnaderna kunna begränsas till omkring 8,000 kr. I övrigt beräknas utgifterna uppgå till de belopp, som jordbruksutredningen kalkylerat.

Ovriga kostnader för budgetåret 1930—1931.

	Kronor.
Reseersättning för styrelse, direktör, inspektör m. fl.	14,000
Bedömningskostnader	8,000
Ersättning till ombud å olika exportorter	7,000
Arbets- och transportkostnader	3,000
Tryckningskostnader	7,000
Porto- och telegramkostnader	10,000
Hyror för kontorslokaler och provningskällare	
i Malmö	6,000
i Göteborg	7,000
Ljus och städning m. m.	1,000
Isningskostnader för smörets avkylning i lagerkällare	1,000
Nyanskaffning av inventarier	5,000
	Kronor 69,000

Den totala kostnaden för smörprovningarnas verksamhet under budgetåret 1930—1931 skulle alltså uppgå till 156,300 kr.

Inkomsterna till svenska smörprovningarna minskas med 2,000 kr. gent emot jordbruksutredningens beräkning på grund av mejeriingenjörens placering hos lantbruksstyrelsen och beräknas till följande belopp, varvid en höjning av mejeriernas årsavgift till smörprovningarna från nuvarande 50 kr. till 100 kr. befunnits skälig.

Beräknade inkomster budgetåret 1930—1931.

	Kronor.
Provningsavgifter från mejerier, 600 st. å 100 kr.	60,000
Avgifter för äggkontrollen	15,000
	Kronor 75,000

Då kostnaden för smörprovningarna under nästa budgetår, såsom ovan angivits, blivit beräknad till sammanlagt 156,300 kr., skulle alltså för verksamhetens upprätthållande under budgetåret 1930—1931 erfordras ett från nuvarande 40,000 kr. till 81,300 kr. förhöjt statsanslag. Jag finner således, att angivna belopp, 81,300 kr., bör i form av reservationsanslag anvisas för nästa budgetår såsom statsbidrag för svenska smörprovningarnas verksamhet att utgå på de närmare villkor, som Kungl. Maj:t finner gott föreskriva.

11. Uppförande av kyllagerhus för smör och ägg i Malmö och Göteborg.

Jordbruksutredningens under punkt 10 behandlade förslag avse bl. a. anläggning genom statens försorg av kyllagerhus för smör i Malmö och Göteborg med de uppgifter och funktioner, för vilka under nämnda punkt redogjorts. I berörda kylhus bör enligt jordbruksutredningens mening utrymme beredas även för mottagning, packning och förvaring av ägg ävensom för kontor åt äggexportörer, när äggexporten till större delen omhänderhaves av samma firmor som smörexporten samt i vissa avseenden kontrolleras av svenska smörprovningarna och det för äggens förvaring kräves lokaler av liknande beskaf- *Jordbruksutredningen.*

fenhet som för smör. I fråga om smör beräknas lagerutrymme tagas i anspråk under de få dagar, som smöret i normala fall stannar på exportorten, men beträffande ägg anses även mera långvarig lagring vara att räkna med.

Med avseende på utrymmesbehovet i kylhusen inklusive lokaler för kontrollstationer och laboratorier samt eventuellt bostäder för maskinister och vaktmästare framlägger jordbruksutredningen efter gjorda förfrågningar hos exportörerna rörande deras lokalbehov nedanstående beräkning, avseende effektivt lager- och kontorsutrymme, alltså oberäknat korridorer, hissar, maskin- och pannrum samt utrymmen för intagning och sortering m. m.

Beräknat behov av lager- och kontorslokaler i kylagerhus.

	Smörlager och provnings- lokal kvm	Ägglager kvm	Kontor, laboratorier och bostäder kvm	Summa kvm
M a l m ö :				
Nuvarande exportörer	1,100	800	350	2,250
Djupkylt smörlager	400	—	—	400
Reservutrymme för exportörer	600	700	300	1,600
Svenska smörprovningarna	200	—	300	500
Bostadslägenheter	—	—	200	200
	2,300	1,500	1,150	4,950
G ö t e b o r g :				
Nuvarande exportörer	1,000	900	370	2,270
Djupkylt smörlager	250	—	—	250
Reservutrymme för exportörer	250	300	300	850
Svenska smörprovningarna	200	—	140	340
Bostadslägenheter	—	—	150	150
	1,700	1,200	960	3,860

Till ovanstående beräkningar må anmärkas, att reservutrymmet för lagerlokaler tilltagits förhållandevis litet i Göteborg, enär exportörerna därstädes uppgivit en i betraktande av sin nuvarande export relativt stor golvyta, varigenom behovet av ökat utrymme torde vara delvis tillgodosett. Reservutrymmet för ägglager i Malmö har däremot tagits avsevärt större, enär vid koncentrerings av exporten ett flertal firmor, som nu ha kontor på andra platser, kunna väntas vilja skaffa sig lokaler därstädes.

Jordbruksutredningen har låtit utarbета preliminära förslag och kostnadsberäkningar för kylhusens anläggning (se bilaga B till jordbruksutredningens betänkande). Då kylhusens läge är av största betydelse främst ur transport- och lastningssynpunkt, har särskild uppmärksamhet ägnats denna fråga. För kylhuset i Göteborg förordar jordbruksutredningen en å masthuggskajen belägen, staden tillhörig tomtplats, vilken torde kunna erhållas på arrende mot en uppgiven avgift av 10 kr. per kvm och år. En annan ej fullt så välbelägen tomt har ställts i utsikt till försäljning för ett pris av 110 kr. per kvm. För kylhuset i Malmö räknas i byggnadsförslaget med den tomtplats i frihamnsområdet, vilken ur drifts- och transportsynpunkt synes vara att föredraga framför andra erbjudna tomter. Tomten får arrenderas på 50 år mot 4 kr. per kvm och år i arrendeavgift och är belägen c:a 75 m från kaj.

De beräknade anläggningskostnaderna utgöra för kylhus i Göteborg å 5,300 kvm golvyta 1,980,000 kr. och för kylhus i Malmö å 7,480 kvm golvyta 2,050,000 kr., d. v. s. sammanlagt 4,030,000 kr.

De årliga driftskostnaderna hava beräknats till 64,500 kr. för kylhuset i Göteborg och 64,100 kr. för kylhuset i Malmö, summa 128,600 kr.

Att driftskostnaden vid kylhuset i Göteborg ställer sig högre än i Malmö, beror huvudsakligen på den höga tomtkostnaden å förstnämnda plats.

Ett av huvudmomenten i den föreliggande koncentreringsplanen är, att smör-exportörerna skola ha sina lager- och arbetslokaler inrymda i av staten uppförda kylhus. Fördenskull bör bestämmas, att smöret ej får utföras, förr än det kontrollerats vid någon av svenska smörprovningarnas kontrollstationer. Allt exportsmöret måste då passera ettdera av kylhusen i och för kontroll. Då denna kontroll givetvis kräver tid och det från olika exportörer inkommande smöret ej kan tillåtas härunder stocka sig i smörprovningarnas lokaler eller stå på kajerna, måste det intagas i kylhusets lagerrum. Exportörer, vilka ändock måste ha egna arbets- och lagerlokaler på exportorterna, få förhyra sådana i kylhusen, varigenom de icke blott erhålla mera ändamålsenliga lokaler än dem, de nu förfoga öfver, utan också kunna göra stora besparingar å arbets- och transportkostnader. Beträffande smör, som avsändes för direkt utförsel från mejerier och mindre exportörer på andra platser, torde man få tänka sig, att det vid kylhusen omhändertages antingen av enskilda speditörer, som för detta ändamål hyra lokaler i desamma, eller av en till kylhuset knuten speditöravdelning. Avgifterna till en sådan böra naturligtvis inkludera även lagerhyra.

Hyran för kontors- och lagerlokaler bör anpassas efter gängse hyra på orten för lokaler med motsvarande läge och beskaffenhet. Utrymmen, som icke genast bli tagna i anspråk av smör- och äggexportörer, kunna uthyras till andra. Givetvis måste hyran för här avsedda moderna kyllokaler emellertid bliva väsentligt högre än den exportörerna nu i regel betala för okylda, arbetskrävande och ur transportsynpunkt mer eller mindre illa belägna lagerkällare. För sådana lär hyran enligt inhämtade upplysningar uppgå till 8 å 15 kr. per kvm. Jordbruksutredningen har vid beräkning av de sannolika inkomsterna ansett sig böra förslagsvis kalkylera med en hyra av 25 kr. per kvm golvyta för såväl kontor som lagerrum utom beträffande den okylda lagerkällaren i Malmö, som upptages till 12 kr. per kvm. Dock torde man i Göteborg kunna erhålla något högre hyra på grund av den i allmänhet högre hyresnivån samt kylhusets goda läge därstädes.

Vid ovannämnda pris blir hyresinkomsten, därest i byggnadsförslaget upptagna lager- och kontorslokaler helt tagas i anspråk samt hyresersättning även beräknas för av svenska smörprovningarna disponerat utrymme, följande:

Kylhuset i Göteborg:		Kronor
Lagerlokaler 2,840 kvm å 25 kronor	71,000	
Kontor och laboratorier 810 kvm å 25 kronor	20,250	91,250
Kylhuset i Malmö:		
Lagerlokaler utom källaren 4,000 kvm å 25 kronor	100,000	
Lagerkällaren 930 kvm å 12 kronor	11,160	
Kontor och laboratorier 1,100 kvm å 25 kronor	27,500	138,660
	<hr/>	
	Summa kronor	229,910

Från det i byggnadsförslaget upptagna utrymmet för kontor och laboratorier har såväl i Göteborg som Malmö avräknats 150 kvm för bostadslägenheter till två maskinister och en vaktmästare, vilka i driftskostnadsberäkningen förutsatts erhålla fria bostäder.

Frånräknas driftskostnaderna, återstå följande överskott för förräntning av byggnadskapitalet: kylhuset i Göteborg 26,750 kr. och kylhuset i Malmö 74,560 kr., summa 101,310 kr.

Detta belopp möjliggör förräntning efter 5 % för endast omkring hälften av hela byggnadskostnaden.

Det belopp, för vilket förräntning ej erhålles, utgör beträffande kylhuset i Göteborg 1,445,000 kr. och beträffande kylhuset i Malmö 560,000 kr., summa 2,005,000 kr.

Svenska smörprovningarna.

Svenska smörprovningarna uttalar, att frågan om sättet för kyllagerhusens uppförande bör ytterligare utredas, vilket uppdrag torde kunna lämnas smörprovningarnas styrelse. Den beräknade hyran i lagerhusen av 25 kr. per kvm liksom den ifrågasatta kontrollavgiften av 0.25 öre per kg exporterat smör finner smörprovningarna väl hög.

Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet i *Kristianstads läns hushållningssällskap* ifrågasätter med avseende på det föreslagna uppförandet av kyllagerhus för smör och ägg, huruvida det icke vore lämpligt, om staten utlämnade lån till föreningar och andra firmor för anordnande av kyllokaler, enär sådana även äro behöfliga för smör, avsett för inhemsk konsumtion. Genom lagring av smör i kylhus vid den årstid, då produktionen är särskilt stor, skulle en jämnare tillförsel till såväl export- som den inhemska marknaden liksom även jämnare prisbildning kunna åvägabringas. Det till anläggning av kyllagerhus föreslagna beloppet ifrågasättes därför avsatt till en lånefond för kylhusanläggningar.

Förvaltningsutskottet i *Malmöhus läns hushållningssällskap* anser ingen av de tomter, som ifrågasatts för uppförande av kyllagerhus i Malmö, fullt lämplig och hemställer, att ytterligare undersökning måtte göras beträffande möjligheten att erhålla en någorlunda centralt och invid kaj belägen tomt. Hyran för kontors- och lagerlokaler i kylhuset anser utskottet kunna beräknas till högst 15 kr. per kvm inklusive resp. värme och kylning.

Lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen anför, att styrelsen icke haft tillfälle att underkasta de av utredningen framlagda förslagen till ritningar till kylhusen i Malmö och Göteborg någon mera ingående granskning. Styrelsen anser sig dock böra ifrågasätta, huruvida försiktigheten icke bjuder, att man överväger, om det icke vore lämpligt att, i stället för att från början uppföra reservutrymmen av betydande omfattning, planera byggnadsföretagen så, att vid senare tidpunkt, då ytterligare utrymmen visat sig erforderliga, på- eller tillbyggnad kan ske.

I fråga om de av fryshusen beräknade inkomsterna erinrar styrelsen om vad som anförts (sid. 58) beträffande de statliga lokalernas uthyrning samt uttrycker sin tveksamhet i fråga om säkerheten för att, därest lokaler i dessa hus ej skulle finna åtgång bland smörexportörer, andra avnämare stå till buds.

Statskontoret.

Statskontoret framhåller, att då det gäller att träffa avgörande om beviljande av ett så betydande anslagsbelopp, 4,030,000 kr., som ifrågasatts för uppförande av tvenne kyllagerhus, måste självfallet den största försiktighet iakttagas och alla på frågans bedömande inverkan omständigheter underkastas en så sorgfällig prövning som möjligt för att förebygga, att de anläggningar och anordningar, som skola utföras med stora kapitalutlägg av statsverket, ej tilläventyrs inom en icke alltför avlägsen framtid kunna befinnas olämpliga eller måhända rent av obehöfliga. Vad särskilt beträffar det nu föreslagna kapitalinvesteringsanslaget, vill statskontoret, utan att göra något bestämt uttalande i ämnet, endast ifrågasätta, huruvida icke, innan man fattar beslut om uppförande av omhandlade kyllagerhus, någon tids erfarenhet först bör vinnas rörande resultatet av de övriga åtgärder för mejerihanterin-

gens och smörexportens befrämjande, som av jordbruksutredningen föreslagits, och om icke i avvaktan på beslut i nybyggnadsfrågan man utan alltför stora svårigheter skulle kunna vidtaga tillfredsställande provisoriska anordningar av mindre medelskrävande beskaffenhet. Statskontoret anser sig i detta sammanhang böra särskilt erinra om den osäkerhet beträffande smörexportens framtida utveckling, som torde råda på grund av att frågan om en eventuell ångfärjeförbindelse mellan Sverige och England ännu väntar på sin lösning. Skulle emellertid omförmälda nybyggnadsföretag redan under nästa budgetår igångsättas, lär det erforderliga byggnadsanslaget till den del, beträffande vilken full förräntning icke kan påräknas, få anvisas av andra statsinkomster än lånemedel.

Järnvägsstyrelsen framhåller beträffande den föreslagna tomtplatsen för kyllagerhus i Malmö såsom anmärkningsvärt, att så vitt styrelsen kan finna endast tagits i betraktande tomtens lämpliga läge i förhållande till skeppning över kaj. Styrelsen finner därför önskvärt, att en kompletterande undersökning verkställs beträffande möjligheten att förlägga kontrollstationen i Malmö på mera lämplig plats, så att förseningar och fördyringar för de trafikanter, som skola sända sitt smör vidare från Malmö per järnväg, i möjligaste mån förebyggas.

Järnvägsstyrelsen.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att de begärda arrende- respektive försäljningsprisen för de två tomter, som ifrågasatts för kyllagerhuset i Göteborg, väsentligt överstiga, vad tomtplatser för liknande ändamål betingat inom Stockholms hamn, och att det måste anses påkallat att närmare undersöka möjligheterna för en ekonomiskt fördelaktigare lösning av denna tomtfråga. Styrelsen framhåller vidare, att det uppgjorda förslaget till uppförande av kyllagerhus i Göteborg icke kan anses motsvara de krav, som numera måste ställas på lagerhus i en modern hamnanläggning med avseende på bekväma transportförbindelser mellan järnvägsvagn, lager och fartyg. Vidare torde det ur frysteknisk synpunkt vara påkallat att vidtaga en del omläggningar beträffande den föreslagna plandispositionen, varjämte våningshöjderna i byggnaden av ekonomiska skäl böra göras något lägre. Enligt styrelsens mening är det därför nödvändigt, att förslaget underkastas en genomgripande omarbetning. Emellertid torde den för förslagets genomförande beräknade kostnaden å 1,980,000 kr. i varje fall vara tillräcklig för åstadkommande av ett kyllagerhus med här avsett lagerutrymme.

Byggnadsstyrelsen.

Beträffande den tomt i frihamnsområdet, som av jordbruksutredningen förordats för kyllagerhuset i Malmö, anför byggnadsstyrelsen, att dess läge på relativt stort avstånd från kaj givetvis medför olägenheter för lastning å fartyg. Då det är fråga om en anläggning av så stor omfattning och med så betydande byggnadskostnader som den här avsedda, är det enligt styrelsens mening önskvärt, att det tages under förnyad omprövning, huruvida det icke vore möjligt att för ändamålet erhålla en tomtplats med direkt tillgång till kaj. Vad beträffar ritningsförslaget till lagerhusbyggnad i Malmö kunna samma principiella erinringar som ovan gjorts mot göteborgsförslaget framställas, varför även malmöförslaget är i behov av en genomgripande omarbetning. Den till 2,050,000 kr. beräknade anläggningskostnaden torde få anses skäligen med hänsyn till det i detta fall avsedda lagerutrymmet.

Sveriges redareförening anser, att den för kyllagerhuset i Malmö föreslagna tomten i frihamnen åtminstone för ett rederi kommer att medföra avsevärda olägenheter. Ifrågavarande rederi har framhållit, att det vore förenat med stora svårigheter, för att icke säga omöjligt, att förhala båtarna från platserna i tullhamnen till frihamnen utan att dess reguljära förbindelser därigenom bleve rubbade.

Sveriges redareförening.

Sveriges smörexportfirmors förening, sydsvenska smörexportföreningen och skånska smörexportföreningen

Sveriges smörexportfirmors förening, sydsvenska smörexportföreningen och skånska smörexportföreningen anser, att den av jordbruksutredningen beräknade hyran i kylhusen å 25 kr. per kvm är för hög samt att högst 15 kr. bör beräknas. Förstnämnda två föreningar framhålla dessutom, att särskilda rum för djupkylning icke äro behövliga utan kunna uteslutas, varigenom såväl byggnads- som maskinkostnaderna för kylhusen kunna nedbringas. Sistnämnda förening kräver vid överflyttning till kylhuset i Malmö full ersättning för de i dess nuvarande källare nedlagda kostnaderna samt att föreningen hålles skadeflös för de konsekvenser, som ett hävande av dess nuvarande fördelaktiga 10-års kontrakt kan medföra.

Mjölcentralen.

Mjölcentralen, lantmännens mjölkförsäljningsförening u. p. a. anser, att den av jordbruksutredningen beräknade platshyran i de föreslagna kyllagerhusen, 25 kr. per kvm, torde kunna nedbringas till 15 kr. per kvm inklusive värme och kylning.

Svenska mejerikon-sulentföreningen.

Styrelsen för svenska mejerikon-sulentföreningen framhåller, att den anser de föreslagna kyllagerhusen så dyra, att det bör tagas under övervägande, om ej billigare anordningar kunna fylla berättigade krav. Styrelsen styrkes i denna uppfattning av de höga avgifter, 25 kr. per kvm i hyra och kontrollavgift å 0.25 öre per kg smör, som skulle erläggas av exportörerna i samband med dessa lagerhus, vilka avgifter det kan befaras att smörproducenterna i sista hand få betala genom sänkt smörpris.

Departementsschefen

Såsom jag redan under punkt 10 anfört, ansluter jag mig principiellt till jordbruksutredningens förslag rörande uppförande i Malmö och Göteborg av kyllagerhus för exportsmörets kontroll, skötsel och lagring före exportens verkställande. Liksom jordbruksutredningen anser jag även, att lagerhusen jämväl böra inrymma lokaler för packning och förvaring m. m. av ägg. I anslutning till lagerhusen skulle lokaler jämväl anordnas för svenska smörprovningarna och behövliga kontrolllaboratorier, varjämte kontorsutrymme skulle beredas smör- och äggexportörerna.

Enligt jordbruksutredningens förslag skulle lagerhusen få en golvyta av 7,480 kvm i Malmö och 5,300 kvm i Göteborg, och deras byggnadskostnad beräknas till sammanlagt 4,030,000 kr. Efter avdrag av driftskostnader skulle enligt förslaget av den beräknade hyresinkomsten från husen återstå ett belopp, motsvarande 5 % på 2,025,000 kr., vadan ungefär halva byggnadskapitalet eller 2,005,000 kr. skulle bli oförräntat. För jordbruksutredningens kalkyler redogöres närmare i bilaga B till dess betänkande. Då det här gäller betydande kapitalutlägg med till synes svaga förräntningsmöjligheter, har jag undersökt, huruvida genom en minskning av lagerhusens föreslagna storlek en förbättring i räntabiliteten skulle stå att vinna. Ifrågavarande undersökning har emellertid givit negativt resultat, i det genom densamma visats, att den beräknade oförräntade delen av anläggningskapitalet i sådant fall blir endast oväsentligt lägre, beroende på att minskningen av lagerhusens storlek företrädesvis går ut över de produktiva, d. v. s. uthyrningsbara delarna. På grund härav finner jag mig böra biträda jordbruksutredningens förslag även beträffande lagerhusens storlek. Härvid har jag ej förbisett, att viss svårighet till en början kan möta att finna full användning för lokalerna, men på något längre sikt anser jag utsikterna i detta avseende goda.

Emellertid har jag vid de förnyade undersökningar, jag låtit verkställa, funnit, att man bör kunna räkna med i regel högre hyresavgifter, än som jordbruksutredningen utgått ifrån. Nämda avgifter torde sålunda kunna sättas till 30 kr. i Malmö och 40 kr. i Göteborg per kvm för kyllokalutrymme samt till respektive 25 och 30 kr. för kontorslokaler. Med hyror av denna storlek — vilka hyror torde vara av ungefärligen ordinär storlek för lokaler av här ifrågavarande beskaffenhet i Malmö och Göteborg — skulle det oförräntade och oamorterade kapitalet nedgå till sammanlagt 1,150,000 kr. Då det om möjligt bör undvikas att för nu ifrågavarande ändamål anlita skattemedel, finner jag erforderligt att vidtaga en åtgärd, som av jordbruksutredningen ifrågasatts och som ej heller lantbruksstyrelsen under viss förutsättning ansett ägnad att väcka betänkligheter, nämligen införande av en kontrollavgift för exportsmör. Med den omfattning, smörexporten ägde under år 1929, skulle enligt verkställda beräkningar en dylik kontrollavgift, för att — under förutsättning tillika att hyrorna bestämmas till nyss angivna storlek — möjliggöra full förräntning och amortering av anläggningskapitalet, i varje fall ej behöva överstiga 0.25 öre per kg. Denna avgiftssats bör sålunda utgöra ett maximum, som givetvis bör reduceras i mån så med hänsyn till avgiftens nyssnämnda ändamål visar sig möjligt.

Lagerhusens uppförande synes böra uppdragas åt byggnadsstyrelsen i samråd med svenska smörprovningarna. För att skapa förutsättningar för en i möjligaste mån affärsmässig förvaltning av lagerhusen synes det erforderligt att för vardera lagerhuset tillsätta en mindre, lokal styrelse, som torde böra sortera under lantbruksstyrelsen. Själva lagerhusdriften anser jag böra, såsom jordbruksutredningen föreslagit, handhavas av svenska smörprovningarna. Då nyssberörda lokalstyrelser icke synas behöva träda i funktion, förrän lagerhusen fullbordats, vilket tidigast kan väntas ske vid ingången av budgetåret 1931/1932, finner jag emellertid ej nu nödvändigt att närmare ingå på denna organisationsfråga.

Då de av jordbruksutredningen framlagda byggnadsförslagen äro av endast preliminär karaktär, erfordras på denna punkt, såsom byggnadsstyrelsen framhållit, ytterligare utredningar, vilket även gäller med avseende på de för byggnaderna föreslagna tomtorna och de ifrågasatta tomtprisen. Behovet av kompletterande utredning i skilda avseenden före anläggningarnas påbörjande synes böra ankomma på Kungl. Maj:t att tillgodose och bör icke hindra, att medel anvisas till ifrågavarande byggnadsföretag för budgetåret 1930/1931. Jag tillstyrker alltså, att det av jordbruksutredningen föreslagna beloppet 4,030,000 kronor, avrundat till 4,000,000 kronor, äskas att såsom reservationsanslag uppföras bland utgifter för kapitalökning under särskild rubrik »kylloagerhus för smör och ägg». Anslaget bör, i anslutning till vad i det föregående anförts, helt täckas av länemedel. Prövning och godkännande av de slutliga byggnadsförslagen synas böra tillkomma Kungl. Maj:t.

12. Frågan om införande av smörpremiering.

Lantbruks-
styrelsen.

Lantbruksstyrelsen anför:

Av vissa hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållits, att de föreslagna åtgärderna till mejerihanteringens främjande borde fullständigas med andra. Så hava, bland andra, förvaltningsutskotten hos Stockholms läns och stads samt Gotlands läns hushållningssällskap förordat införande av exportpremier för smör.

Frånsett att lantbruksstyrelsen rent principiellt ställer sig synnerligen tveksam om lämpligheten av exportpremier, finner styrelsen de handelspolitiska konsekvenserna av en sådan åtgärd i fråga om smör så osäkra, att denna utväg icke utan en ingående utredning och i yttersta nödfall bör anlitas.

Ett temporärt införande av exportpremier å smör torde icke heller medföra något av bestående värde för landets mejerihantering, då någon för smörets relativa läge på världsmarknaden avgörande förhöjning av smörkvaliteten därigenom icke läser kunna förväntas.

De skärpta kontrollåtgärder, som jordbruksutredningen i föreliggande betänkande ifrågasatt och vartill lantbruksstyrelsen i stort sett givit sin anslutning, bidra visserligen att förhindra, att dåligt svenskt smör tillföres världsmarknaden. Något verkligt incitament till ansträngningar att mera allmänt åstadkomma verkligt högklassigt smör torde de emellertid knappast kunna anses utgöra.

Lantbruksstyrelsen har övervägt, om icke något medel skulle kunna stå till buds, som på ett annat och mera effektivt sätt än provningarnas kontrollverksamhet skulle kunna bidra att höja smörets kvalitet. Styrelsen har därvid kommit till den uppfattningen, att ett kraftigt premierande av gott smör härvidlag skulle kunna få ett mycket effektivt inflytande. Skall detta kunna ske, måste emellertid premieringen planläggas på sådant sätt, att tillverkningen av smör utav verkligt hög kvalitet kommer att medföra en ekonomisk uppmuntran, som åtminstone i viss mån bereder ersättning för de betydande kostnader i fråga om utrustning m. m., som säkerställandet av en hög smörkvalitet i regel måste medföra.

Intet medel synes lantbruksstyrelsen kunna tänkas snabbare bidra till en effektiv förbättring av smörkvaliteten och framlocka större mängder högklassig vara, än om sådana betalningsregler för smör allmänt kunde genomföras, att det verkligt goda smöret härigenom finge det erkännande, det förtjänar. Lantbruksstyrelsen är visserligen underkunnig om, att kvalitetsbetalning av smör från exportörernas sida i viss mån redan äger rum. Såvitt lantbruksstyrelsen har sig bekant, är detta dock endast genomfört i så måtto, att visst avdrag göres för smör av något lägre kvalitet. Någon verklig premiering av det bästa smöret torde däremot knappast kunna sägas förekomma. Även på detta område saknas således enligt lantbruksstyrelsens mening ett verkligt incitament att tillverka förstklassigt smör. Lantbruksstyrelsen anser sig icke heller kunna förutsätta, att smörhandeln inom den närmaste tiden kommer att på ett verksamt sätt ordna denna fråga.

Det har under sådana förhållanden synts lantbruksstyrelsen väl värt att överväga, huruvida icke genom statsingripande en sådan premiering av smör utav hög kvalitet kunde komma till stånd. Det vill synas styrelsen, som om ett uppoffrande av till och med jämförelsevis stora belopp på en sådan premiering skulle även ur det allmännas synpunkt kunna vara välbetänkt och ur synpunkten av smörproduktionens främjande fullt lika effektivt användande som höga omkostnader för den mera negativa exportkontrollen. Detta vore också ett fullföljande av det system, staten tillämpat för främjande av hus-

djursaveln, där man sökt främja tillkomsten och vidmakthållandet av värdefulla djurstammar genom att uppföra jämförelsevis stora belopp av statsmedel för att utmärka de verkligt framstående avelsdjuren. Exportkontrollen av smör skulle enligt lantbruksstyrelsens förmenande närmast vara att jämställa med den på de senare åren vid sidan av premieringen utav vissa djurslag genomförda tvångsbesiktningen av handjur.

Lantbruksstyrelsen har jämväl tagit under övervägande, efter vilka principer en smörpremiering lämpligen skulle kunna ordnas. En fördel är att — i motsats till vad som varit fallet vid ordnandet av djurpremieringarna — här redan förefinnes ett kontrollorgan — smörprovningarna — vars bedömning av smör givetvis kan och bör utgöra underlaget för själva premieringen.

Principen för en sådan premiering synes kunna angivas så, att allt smör, som uppnår en viss poäng, antingen medelpoängen eller det poängtal, som anger gränsen för den bästa tredjedelen av de provade mejerierna, bör erhålla en viss kontant premie. Inom den grupp, som sålunda blir föremål för premietilldelning, skulle enligt lantbruksstyrelsens förmenande finnas olika grader av premier, så avvägda, att de lockade till ytterligare förbättring av smörets kvalitet, jämväl för dem, som redan tillerkänts premie.

Önskvärt vore ju, att förstklassig vara årligen skulle kunna erhålla sådan premie. Av statsfinansiella skäl synes detta dock knappast böra ifrågasättas. För det ändamål, som premieringen avser att nå — det vill säga lockandet av allt större och större antal mejerier att vidtaga sådana åtgärder, att tillverkningen av ett verkligt förstklassigt smör möjliggöres och säkerställes — synes detta icke heller vara nödvändigt. Sedan ett mejeri bringats i härför erforderligt skick, torde det böra ankomma på mejeriet självt att utan stöd av det allmänna vidmakthålla sin ställning som producent av förstklassigt smör. Det synes därför med skäl kunna ifrågasättas, att mejeri endast under två år skulle kunna tilldelas premie av samma grad.

Inom den grupp av mejerier, som skulle kunna bliva föremål för premiering, synas som sagt olika premiegrader böra förekomma. Lantbruksstyrelsen förutsätter tre sådana grader, motsvarande *fullgott smör*, *mycket gott smör* och *utmärkt smör*. Gränserna för dessa kvalitetsgrader böra givetvis fastställas vid vissa poängtal. Som utgångspunkt vid premieringen bör tagas den medelpoäng, som visst mejeri uppnått under kontrollåret. Då emellertid ett smörs verkliga värde är i mycket hög grad beroende av att kvaliteten är jämn, synes ett villkor för premietilldelning böra vara, att det premierade mejeriet icke vid någon provning med mer än viss poäng (exempelvis 0.5) understigit den för uppnående av viss premiegrad fastställda poänggränsen. Därest mera omfattande hållbarhetsundersökningar av runmärkt smör komma att genomföras, synas resultatet av dessa undersökningar också böra få ett visst inflytande på den här föreslagna premieringen.

Viss hänsyn skulle möjligen också kunna tagas till den omständigheten, huruvida respektive mejeri under hela den period, premieringen avser, lämnat sitt smör till export, ävensom till jämnheten av de olika veckornas exportkvantitet.

Premiebeloppen synas lantbruksstyrelsen böra avvägas i förhållande till mejeriernas smörproduktion och utgå med visst belopp för försålt kilogram smör. Att så rättvisligen bör ske, synes lantbruksstyrelsen framgå bland annat därav, att för större mejerier omkostnaderna vid mejeriets rationalisering givetvis ökas. Av statsfinansiella skäl synes det dock böra ifrågasättas, om icke visst maximum för premie inom varje klass bör fastställas.

Lantbruksstyrelsen anser sig förslagsvis kunna uppsätta följande schema för premieringsgrader och pris:

Grad 1.	Utmärkt smör . . .	premie 5 öre per kg	maximipremie	5,000 kronor
» 2.	Mycket gott smör . . .	4 » » »	»	4,000 »
» 3.	Fullgott smör . . .	2 » » »	»	2,000 »

Premieringspris synas efter förslag av svenska smörprovningarnas styrelse böra utdelas av lantbruksstyrelsen.

För att något närmare belysa, huru en sådan premiering skulle komma att verka, har lantbruksstyrelsen med ledning av uppgifter, som inhämtats från svenska smörprovningarna, gjort följande sammanställning över resultatet av smörprovningarna år 1928 eller det sista år, för vilket fullständiga uppgifter för närvarande föreligga uträknade.

De i smörprovningarna deltagande mejerierna fördelade sig på följande poängklasser med nedan angivna smörmängder:

Poängklass.	Antal mejerier.	Tillverkad smörmängd. Kg	Medeltillverkning per mejeri. Kg
12 —12.5	2	118,720	59,360
11.5—11.9	50	4,466,769	89,335
11 —11.4	188	13,097,910	69,669
10.5—10.9	195	12,257,023	62,856
under 10.5	75	6,295,368	83,938

Som synes har icke ens hälften av de deltagande mejerierna uppnått 11 poäng. Då de angivna poängen äro medelpoäng och det torde kunna förutsättas, att ett betydande antal av de mejerier, som nått 11 poäng, visat så ojämn smörproduktion, att de komma att falla för villkoret om att icke hava understigit viss lägsta poäng, torde mycket tala för, att en premiering av smör med en medelpoäng av 11 eller därutöver för nämnda år borde hava varit lämpligt avvägd. Det vore givetvis i högsta grad önskvärdt, att ett betydande antal mejerier kunde förmås att överskrida denna gräns.

Ett överslag, huru en på dessa siffror grundad premiering skulle ställa sig, visar, att med den föreslagna klassindelningen högst följande premier skulle kunnat förekomma:

	Antal mejerier.	Total premiesumma. Kronor.	Premiesumma per mejeri i medeltal. Kronor.
Klass 1	2	5,900	2,950
» 2	50	178,600	3,570
» 3	188	261,900	1,385
Summa	240	446,400	

Emellertid skulle denna summa i avsevärd grad hava reducerats dels genom den förutsatta begränsningen av premiebeloppet för större mejerier och dels — och detta kanske i ännu högre grad — till följd av kraven på uppnådd minimipoäng vid varje provning.

Skulle man utgå från 1928 års siffror, synes det lantbruksstyrelsen, som om till en smörpremiering enligt förenämnda grunder skulle behöva anvisas ett belopp av cirka 300,000 kr. Med hänsyn dels till ökat deltagande i provningarna, dels ock till det resultat, som själva premieringen kan förväntas medföra, finner lantbruksstyrelsen dock ett belopp av 400,000 kr. böra beräknas bliva erforderligt, om det avsedda ändamålet skall kunna uppnås.

Sistnämnda belopp synes icke heller avskräckande i jämförelse med de be-

lopp, som årligen stå till förfogande för djurpremiering och småbrukspremiering eller som nu ifrågasätts för utvidgande av smörkontrollen.

Den uppfattningen synes mig befogad, att smörkontrollen icke är ägnad att framkalla en höjning av smörets kvalitet väsentligt över den nivå, som kontrollen påfordrar, och jag delar landbruksstyrelsens synpunkter beträffande betydelsen av åtgärder i mera positiv riktning för smörets kvalitativa förbättring. Det i nu angivna syfte av landbruksstyrelsen framlagda förslaget rörande anordning av ett premieringssystem för gott smör finner jag också vara av stort intresse, och jag anser sannolikt, att man på denna väg skulle kunna uppnå för den svenska smörexporten och vårt jordbruk betydelsefulla resultat. Frågan om en premiering av smör synes mig emellertid vara så jämförelsevis ny och av den räckvidd, att viss tid erfordras för ytterligare utredning och belysning av dess innebörd och konsekvenser i olika avseenden. Av dessa skäl finner jag mig icke nu kunna fatta definitiv ståndpunkt till det framställda förslaget.

Departement-
chefens.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

Departement-
chefens
hemställan.

1) såsom organisationsbidrag till mjölkbedömningsföreningar för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra förslagsanslag* av 15,000 kronor,

2) för anordnande av utbildningskurser för mjölkbedömare för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra reservationsanslag* av 3,000 kronor,

3) såsom statsbidrag till svenska mjölkintressenters upplysningsförening för bedrivande av kvalitetspropaganda för mjölk företrädesvis i de landsdelar, där en avsevärd smörproduktion för export äger rum, för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra anslag* av 10,000 kronor, nor,

4) för anordnande av fortbildningskurser för mejeripersonal för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra reservationsanslag* av 20,000 kronor,

5) för bidrag till avlöning av mejerikonsulenter för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra förslagsanslag* av 67,000 kronor,

6) till bestridande av resekostnader, för ett halvt år räknat, för mejerikonsulenter vid resor, som verkställas på uppdrag av svenska smörprovningarna, för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra förslagsanslag* av 5,000 kronor,

7) utöver vad i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln, punkt 5, föreslagits, till en stipendiat i boskapsskötsel

och mejerihushållning m. m. för budgetåret 1930/1931 under samma huvudtitel anvisa ett *extra anslag* av 2,500 kronor,

8) såsom arvode, för ett halvt år räknat, till en mejeriingenjör för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra anslag* av 3,000 kronor,

9) till två stipendier å vardera 3,000 kronor för utbildande av mejeriingenjörer för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra reservationsanslag* av 6,000 kronor,

10) för anordnande av instruktionskurs för mejerikonstuler för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra reservationsanslag* av 9,000 kronor,

11) dels besluta, att en särskild fond, benämnd statens mejerilånefond och ställd under lantbruksstyrelsens förvaltning, skall inrättas, i vilken fond den nuvarande norrländska andelsmejerifonden skall uppgå och från vilken lån må i mån av tillgång utlämnas för anläggande eller modernisering av mejerier,

dels medgiva, att lån ur statens mejerilånefond må utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med förut omförmälda grunder,

dels ock såsom kapital för statens mejerilånefond å riksstaten för budgetåret 1930/1931 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »statens utlåningsfonder» anvisa ett *reservationsanslag* av 2,000,000 kronor, därav 1,800,000 kronor skola utgå av lånemedel,

12) såsom statsbidrag till täckande av kostnaderna för svenska smörprovvingarnas verksamhet för budgetåret 1930/1931 under nionde huvudtiteln anvisa ett *extra reservationsanslag* av 81,300 kronor.

13) dels besluta, att genom statens försorg kyllagerhus för smör och ägg skola anläggas i Malmö och Göteborg för förut omförmälda syften och i överensstämmelse med plan, som av Kungl. Maj:t godkännes,

dels ock för ändamålet å riksstaten för budgetåret 1930/1931 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »kyllagerhus för smör och ägg» anvisa ett *reservationsanslag* av 4,000,000 kronor, att utgå av lånemedel, samt

14) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som må finnas erforderliga för smörexportens koncentrerings i enlighet med i protokollet angivna grunder samt för exportsmörets intagande i statens kyllagerhus i Malmö och Göteborg i och för kontroll, skötsel och lagring före exportens verkställande.

Totalsumman av ovan föreslagna anslag utgör 6,221,800 kr., varav 5,800,000 kr. skulle utgå av lånemedel. Återstående belopp av 421,800 kr. skulle täckas

dels med det i statsverkspropositionen till 1930 års riksdag, nionde huvudtiteln, punkt 91 för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande beräknade beloppet av 120,000 kr., dels av det i samma proposition och huvudtitel, punkt 92 för understöd till vissa åtgärder inom jordbrukets område beräknade beloppet av 800,000 kr.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter förena sig, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Inledning</i>	1
<i>Översikt av mejerihanteringen och smörexporten</i>	3
<i>Den utländska smörmarknadens utveckling</i>	7
<i>Åtgärder för mejerihanterings och smörexportens befrämjande</i>	11
<i>Statsbidrag för bildande av mjölkbedömningsföreningar</i>	14
Jordbruksutredningens förslag	14
Utlåtanden:	
Svenska smörprovningarna	15
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	15
Lantbruksstyrelsen	16
Västergötlands och norra Hallands handelskammare	17
Mjölkcentralen	17
Svenska mejerikonstulentföreningen	17
Departementschefens yttrande	17
<i>Anordnande av utbildningskurser för mjölkbedömare</i>	19
Jordbruksutredningens förslag	19
Utlåtanden:	
Lantbruksstyrelsen	19
Departementschefens yttrande	20
<i>Statsbidrag åt svenska mjölkintressenters upplysningsförening för bedrivande av kvalitetspropaganda för mjölk</i>	20
Jordbruksutredningens förslag	20
Utlåtanden:	
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	21
Lantbruksstyrelsen	21
Svenska mjölkintressenters upplysningsförening	21
Sveriges ostengrossistförening	21
Departementschefens yttrande	21
<i>Anordnande av fortbildningskurser för mejeripersonal</i>	22
Jordbruksutredningens förslag	22
Utlåtanden:	
Svenska smörprovningarna	23
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	23
Lantbruksstyrelsen	23
Statskontoret	24
Departementschefens yttrande	24
<i>Omorganisation av mejerikonstulentverksamheten</i>	25
Jordbruksutredningens förslag	25
Utlåtanden:	
Svenska smörprovningarna	28
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	28

	Sid.
Lantbruksstyrelsen	29
Sveriges allmänna lantbrukssällskap	33
Sveriges smörexportfirmors förening	33
Mjökcentralen	33
Svenska mejerikonsulentföreningen	33
Departementschefens yttrande	33
<i>Anställande av expert beträffande mejeribygnader och mejerimaskiner</i>	35
Jordbruksutredningens förslag	35
Utlåtanden:	
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	35
Lantbruksstyrelsen	36
Mjökcentralen	37
Svenska mejerikonsulentföreningen	37
Sveriges ostengrossistförening	37
Departementschefens yttrande	37
<i>Stipendier för utbildande av mejerijönjörer</i>	37
Jordbruksutredningens förslag	37
Utlåtanden:	
Svenska smörprovningarna	38
Lantbruksstyrelsen	38
Statskontoret	38
Departementschefens yttrande	38
<i>Anordnande av instruktionskurs för mejerikonsulenter</i>	38
Jordbruksutredningens förslag	38
Utlåtanden:	
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	39
Lantbruksstyrelsen	39
Departementschefens yttrande	40
<i>Inrättandet av en statens mejerilånefond</i>	40
Jordbruksutredningens förslag	40
Utlåtanden:	
Svenska smörprovningarna	41
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	41
Lantbruksstyrelsen	42
Kommerskollegium	43
Statskontoret	44
Fullmäktige i riksgäldskontoret	44
Sveriges allmänna lantbrukssällskap	45
Mjökcentralen	45
Sveriges ostengrossistförening	45
Departementschefens yttrande	45
<i>Omorganisation av kontrollen över exportsmöret</i>	46
Jordbruksutredningens förslag	46
Utlåtanden:	
Svenska smörprovningarna	55
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	55
Lantbruksstyrelsen	57
Handelskammaren i Göteborg	60
Kommerskollegium	60
Statskontoret	61
Järnvägsstyrelsen	61
Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet	62

	Sid.
Länsstyrelsen i Hallands län	62
Sveriges allmänna lantbrukssällskap	63
Sveriges allmänna exportförening	63
Sveriges smörexportfirmors förening	63
Sydsvenska smörexportföreningen	63
Skånska smörexportföreningen	63
Mjölcentralen	64
Svenska mejerikonsulentföreningen	64
Hamndirektionen i Malmö	64
Hamndirektionen i Hälsingborg	64
Halmstads hamnstyrelse	64
Departementschefens yttrande	65
<i>Uppförande av kylagerhus för smör och ägg i Malmö och Göteborg</i>	69
Jordbruksutredningens förslag	69
Utlåtanden:	
Svenska smörprovningarna	72
Hushållningssällskapens förvaltningsutskott	72
Lantbruksstyrelsen	72
Statskontoret	72
Järnvägsstyrelsen	73
Byggnadsstyrelsen	73
Sveriges redareförening	73
Sveriges smörexportfirmors förening	74
Sydsvenska smörexportföreningen	74
Skånska smörexportföreningen	74
Mjölcentralen	74
Svenska mejerikonsulentföreningen	74
Departementschefens yttrande	74
<i>Frågan om införande av smörpremiering</i>	76
Lantbruksstyrelsens förslag	76
Departementschefens yttrande	79
<i>Departementschefens hemställan</i>	79